645.951

JAN PELIKÁN:

NÁŠ ODBOJ DOMA A JEHO SOKOLSKÁ DUŠE.

(28. VI. 1914 – 21. XII. 1918.)

*

Bratru Jakubu Demlovi, bástuku v Tarově
z úcty, vděčnosti a lásky i pro vzpomínku
10/IX.24. –
Pelikán

V PRAZE 1920.

Té, která se mnou věrně
prožívala těžké i radostné
chvíle a měla odvahu čekati.

V Praze, v únoru 1920.

ÚVODEM.

Legionáři se vrátili! Jsou zde jako živá skutečnost, ti, již nám byli bájí a vypravují. Prolévali krev za svobodu. Prolévali ji v Srbsku, Italii, Francii i Rusku, prolévali ji potokem a vzpomínali na vzdálenou vlast a na nás — co my tu činíme. My také prolévali krev. Krev za svobodu. Netekla potokem na všech bojištích světa, objevovala se jen občas, po troškách v našich ústech, jak jsme ji ztráceli, mučeni bolestmi duše i těla. Není krev hladovících, krev tuberkulosních, krev mučených pochybami stejně červenou jako krev rány? Neteče tak prudce a rychle, ale vytrvale. Smrt je pak tak jako tak smířením všeho.

Vy, bratři, přinesli jste nám však na svých bajonetech, rudých krví nepřátel, záblesk slávy a požehnání svobody. Vaše činy byly epopejí, hrdinným zpěvem. Náš život byl strádáním, byl bídou, nocturnem.

Vaše činy lze krásně oslavovat, líčit, zbožňovat. Naše tuberkulosa není k zbožňování. I my jsme však žili. Čtyry dlouhé roky. A to, co jsme žili, chci vám vypravovat. Není to tak skvělé, jako historie vaše, není to tak nadšené, jasné a lehko popisovatelné. Jsou to namnoze krise duše. Proto moje vypravování nebude lehké. Naše činy a skutky nebyly hrdinnými — však, bratři, věřte, nebyly ani zbabělými, ani nevěrnými společné idei.

Byli mnozí, kdož zrazovali vás i nás. Byli mnozí, kdož myslili na sebe a jen na sebe. Kořistili z vašich ran a našich bolestí. O těch nemluvím. To nejsou lidé. To je chátra. Chátra, jež žije ve všech národech a věcích, byť byla pozlacenou chátrou.

Váš osud byl epopejí, náš mučednictvím duší i těl, a jako takový je zapsán v deskách historie i velikého Neznáma — čím však je v tomto ohledu osud chátry? Politujte ji, bratři, vždyť je to jenom chátra. Chátra životem i osudem.

Píši vám a pro vás — neospravedlňuji nikoho, chci, abyste pochopili.

PROLOG.

Národ bez země, jako voda bez hranic, těká matně a s málo užitkem v různých podobách a skupenstvích prostorem. Jako ona — teprve určitě ohraničena — ať již jako kapka rosy, osvěžující stéblo trávy, nebo pramen očišťující a napájející lidi i zvířata, či proud napomáhající blahobytu a konečně širý oceán nesoucí pyšné loďstvo nadějí — stává se všeobecně prospěšným darem přírody — tak i všechny národy země, mocné či slabé, četné nebo nečetné, kulturní či polodivoké, bez země marně pro celek a lidstvo žijí své dny. Účel jich — ač nepopiratelný — mizí zraku našemu.

Teprve zemí, již zúrodňuje a obohacuje produkty své kultury, stává se národ platnou součástí ve všelidském snažení po pokroku obecném. Ona, formována jeho dělnou rukou, sama též vtiskuje lidu jeho nesmazatelný ráz a charakter, ona živí všechno, což jeho jest, ovládána a přece ovládající, kolébka nových pokolení a hrob generací zašlých. Z ní vyrůstá píce pro živočišstvo jeho, z ní rostou i jeho bohové.

Člověk i národ, ať již jest zbožným či bezbožným, věřícím či nevěřícím, monotheistickým či jinakým, má své bohy, má řadu bohů. Jest jím především ona tajemná moc a síla, prapříčina a původ, ono Neznámo, jež dalo vzniknouti prvním mlhovinám, v němž skrývá se počátek i konec, stýkající se a pevně v kruh sevřený. Ono Neznámo, jež lidé všech věků marně snažili, snaží a budou se snažiti pochopiti všemi svými ubo-

hými, nuznými pěti smysly a šestým nesmyslem, jímž zoveme spekulaci o nekonečnu, a jež vede a vedla již k tolika zblouděním, nepochopením a útěku od skutečného života.

Ať jakkoli se snažíš — lidská efemérko — ať prosíš, hrozíš, pláčeš, zmítáš se v křečích, Neznámo zůstává svým velebným, tajemným Neznámem, neboť čím by právě bylo, kdyby jím přestalo býti? Ono jest a zůstane Neznámem.

A právě proto, že jím jest, promítají do jeho obrovitosti, nezměrnosti a nadpomyslitelnosti lidské efemérky své bolesti, vášně a touhy, a tvoří si nové a nové bohy. Jsou mezi nimi bozi světoví i provincionální, bozi naivní i vznešení, avšak všichni jsou odleskem tebe, tvého myšlení, tvých přání, synu Adamův. Jsi to ty a nikdo jiný, nebo část tebe, promítnuta světlem tvé touhy a jasem tvé duše do veliké temnosti a obrovských rozměrů Neznáma.

Dokud člověk měl přirozený vztah ke všem věcem, byli i jeho bozi přirození. Vzmlédněte jen k Olympu na onu rozvaděnou, titanskou rodinu bohů, lidskou ve svých slabostech i ctnostech — to jsou bohové národa, který má přirozený vztah ku všem věcem. Jeho základem, jeho zájmem ústředním je rodina, z níž sestává.

Nebesa, jaký je to však bůh, jenž nás ovládá, když píšeme rok 1914 po narození Kristově? Ne, to rozhodně není rodinný bůh, neboť rodina dávno již není středem zájmu národa. Ta leží tu ztroskotána, skoro povržena všemi. Ba není to ani křesťanský bůh, který tak dlouho panoval, nebo vlastně nikdy ani dobře nepanoval, neboť byl fantomem a ne bohem! Ne, není jím, není jím žádný ze synů Adamových, je jím opět to, co je středem úsilí všeobecného.

Člověk, který žije v době, kdy píšeme rok 1914 podle křesťanského letopočtu, vyšel již dávno z rodiny a stojí dnes mimo ni. Její prospěch a blaho, její hranice jsou mu malými a úzkými. Opustil tento přirozený a jedině pravý základ života a proto ztratil — rodin-

ného boha. Jde mu o život, o bytí, k jehož zachování mu již nestačí práce v rodině a pro ni — jeho bohem stává se proto mnohem více to, co mu život umožňuje a zachovává, než to, co mu život dalo a z čeho vyšel. Nejde mu již o základ — rodinu — ale o vzrůst a prospěch — o zemi a národ.

Tak tu tedy vidíme na počátku tohoto velmi pozoruhodného a podivného století, že člověk rozkotává rodinu — jež mu život dala a jež je základem národa a přece má za boha svého ideu národní — Nacionalism!

Jaký to úpadek boha! Po přirozeném, krásném, živoucím bohu rodině mihá se nám promítnuta do temnosti a obrovských rozměrů Neznáma pouhá idea — pomysl, jako bůh tohoto „osvíceného lidu".

Kdyby toto naše božstvo bylo vyjádřeno starou formou, kdyby bylo našimi dávnými předky řezáno do dubového špalku jako druhdy Triglav, mělo by jistě jako on, nebo někdy i Svantovít tři hlavy, tři tváře, tři masky. Svatá trojice jediný bože — tak vtěluješ se od věků po věky.

I tvoje tři hlavy — moderní bože — jsou rozdílny. I ony mají každá svůj ráz a vzhled.

Hle, zde je ostře řezaná, přísná, tvrdá a krutá maska boha Nacionalismu. To je tvář, pod níž jest zavěšen meč. Tvář lidská, neboť pod ní se kryjí lidské instinkty, rozpjaté do šíře národa.

Ona jest vůlí k moci, hladem po zemi a panství, ona jest sobectvím národa — zuřícím, krutým bohem — fanatickým Nacionalismem.

A zde opět tvář zpola zakrytá a přece dýšící láskou. To je tvář opravdu božská. Pod touto maskou kryje se vše, co souvisí s Neznámem, neboť co by bylo více na jeho hranicích než — láska? Láska k jiným, ku všem druhům na této krátké pouti světem, láska a pomoc v jich těžkostech a křečích, láska a pomoc — právě ve jménu boha Nacionalismu. Neboť není-liž Nacionalism ochrana svých a láska ku všem? Tak zde

rozpíná se náš bůh Nacionalism jediný, velký nad všechny národy světa, stávaje se všelidským.

Však zato hlava třetí! Tváří se tajemně, záhadně, snad i hýká všemi toninami nacionalismu, zatím však má pod sebou zavěšen měšec. Všechno, co rozpjalo se do šíře národa pod maskou prvou, semkne se v masce třetí na zájem jednotlivce, osobičky, stává se hnusným, malicherným egoismem a mamonářstvím zcela — beznárodním. Ó ty hlavo tajemně se tvářící! Přes tvůj záhadný úsměv není za tebou ničeho jiného, než právě dubový špalek, z něhož jsi byla vyřezána. Neboť — bohové a lidé — jak možno býti v tomto století Nacionalismu — beznárodním? Možno býti člověku vůbec beznárodním, když již samo naše zrození, tradice, krev otcova, mléko matky i prach země nás zařazuje do jednoho, do tohoto národa? Což necítí i děti v cizině a ze smíšených manželství zrozené tajemný, mocný vnitřní proud, jenž je ještě i v druhém a třetím pokolení strhuje a přesně přiděluje u r č i t é m u národu? Ó ty žvatlající a tlachající beznárodnosti, která hledáš ve zlatě a rozkoši své bohy, jak můžeš je právě t a m hledati? Jak můžeš je vůbec hledati, když zříkáš se všeho lidského a když oni jsou právě jen toto lidské promítnuté světlem své touhy a jasem tvé duše do veliké temnosti a obrovských rozměrů Neznáma?

Tak stojí tu pevně vkořeněn v zemi svých národů a rozpřáhá mocně svá ramena nad všemi národy Evropy i světa trojhlavý bůh — Nacionalism. Za ním pak zdvihá se v tajemné hloubce do obrovských rozměrů a v nezbadatelné temnosti velebné Neznámo s mystickou nádherou hvězdných světů a nezměrných dálek.

U jeho paty pak bují náš život — lidský život — národní život — v němž obráží se střídavě trojí tvář trojhlavého boha.

ČÁST I.

TEMNO

Kapitola I. Černý prapor.

Trojhlavý bůh pokynul. Zvolna šinou se napříč Moravou i z Čech a Slezska dlouhé vlaky k Brnu. A jak večerní slunce svítí do oken vagonů, na chodby i spojovací můstky, hoří to všude rudě. Nejsou to však červánky zapadajícího slunce, jsou to rudé košile cestujících. Má snad tohle být zábleskem nové doby? Ba zdá se, že to je něco velmi podobného, nebo alespoň to chce býti něčím podobným! A chtíti — celou vůlí chtíti — zdaž to již není dobrou polovinou skutečnosti?

Vagony drnčí, písně znějí! Ve jménu které tváře trojhlavého boha platí tato sokolská návštěva Brnu? Hnedle se ukáže, ale tolik je jisto, že tito mužové a ženy, ve vlacích z blízka i děti, nejedou do Brna nikoho násilňovat, nikomu nic brát, nejméně blahobyt a zemi. Jdou navštívit svoje bratry a sestry, jdou v jasu slunce a vstříc jeho paprskům tužit svá těla v bratrské lásce a svornosti — není-liž tohle bohoslužba dobré tváře, masky lásky trojhlavého boha?

Bohové všech věků byli uctíváni tancem a zpěvem. Nejsou-liž tělocvičné pohyby těchto podivných lidí podobny tanci? Tanci, jemuž nezasvěcenec se snad usměje, ale který má pro ty, kdož ho tančí, hluboký, přímo mystický význam? Proč ale jedou právě do Brna, jež až dosud právem či neprávem jest považováno za državu německou? Nezapomínejte, že váš i náš bůh Nacionalismus má tři hlavy a že jen jedna z nich je tváří lásky!

Vždyť hle, tam v Brně zní těmto podivným poutníkům vedle jásavých pozdravů vstříc i celý proud nená-

visti a zloby. Kameny létají vzduchem, hole se zvedají, pěsti zatínají. To není tanci podobná bohoslužba, toť krutá modla boha Nacionalismu oživená sty lidí, jež zdají se míti tisíce německých jazyků.

A když pak večer se mění v noc, dochází k velmi žalostným srážkám a příhodám, ba dochází i k tomu, že česká žena je v tomto hlavním městě své české země zbita, poplvána a rozedrána proto, že mluví českým jazykem. Teče tedy krev! Krev bezbranné ženy prolitá ozbrojenými muži. Ach, to nám příliš páchne opět pohanskou bohoslužbou. Hle — krvavá lidská oběť trojhlavého boha, surové tváře Nacionalismu.

Za těchto krvavých obětí a nekrvavých, zcela nebožských, ale nacionalistických pitek, mění se den příjezdu nocí v den slavnosti. Zde se tedy ukáže, zda vpád nenáviděných červených košil do německého Brna měl jenom význam osvědčení lásky národní a provedení bohoslužby božské tváře Nacionalismu. Ne, nemohl jí míti jediným účelem! Vpád tento je útokem především na živoucí a lidmi nosené dřevěné masky beznárodnosti. Ti ubozí, kteří se domnívají, že bez národnosti jsou lidmi, jichž národnost je peníz, živnost a obchod, ti všichni jsou podrobeni zkoušce. Ó, ubohé dřevěné hlavy! Je to pro vás krutá hodina soudu! Dříve nebo později ctanou se z vás zuřivé masky Nacionalismu, neboť k tomu, abyste se povznesli k božské lásce a snášenlivosti, milujíce své a přejíce druhým jich bohatství a lásku, jste právě příliš dřevěnými. Však není jen dnešní den, v historii jest psáno, že přes čtyři roky potrvá zkouška. Pěkná to lhůta k vyzkoušení stálosti.

Sokolský průvod jde Brnem. Jaký to orkán pozdravů i vzteku, hrozeb a kleteb řítí se a vzlétá k nebesům. Kdyby slova byla sírou, dávno již bylo Brno Sodomou a Gomorhou, u jejichž bran stál by les solných sloupů zvědavých žen, neboť zdá se, že se vzrůstajícím pokrokem se tato vlastnost u nich znamenitě vyvinula.

Proč vztek a zuřivost jedněch k důstojnému a nadšenému průvodu druhých? Proč jedni klidní a druzí zu-

říci? To kotví v srdci člověka. Muž statečný, silný a v pravdě stojící nezuří nikdy. Zuřivou jest vždy jen slabost nebo zbabělost. Ba, strach je vlastní příčinou zuřivosti. Strach před ztrátou moci, majetku, země, strach před hanbou, před porážkou — ten činí zuřivými. Možnost ztráty Brna z moci německého národa vyvolává orgie bohu Nacionalismu. Kdybyste znali zítřky, vy, křičící masky, zdaž byste lály a zuřily jako teď? Ba zajisté, neboť pro vás není zítřků; dnes ještě máte moc, dnes bůh Nacionalism, svou lidskou tváří jsa obrácen k slunci, je vaším vítězným bohem! Ale zítřek — ? Zítřek patří jen dobré tváři trojhlavého boha. Nuže, ten dnešek potrvá čtyři roky!

Vy křičící a zuřící se po průvodu rozcházíte. Co zůstalo ve vašich dušich? Hněv, zášť, únava a pod tím vším temný, hrozný pocit strachu — všechny záporné hodnoty života.

A rudí vaši odpůrci, hle, připravují se k své bohoslužbě! Jediný, mocný, veliký pocit kázně vede je k prkenným lavicím, kde odkládají šaty, oblékajíce prostý, vzduchu i slunci k tělu přístup zjednávající úbor. Sraženi v mohutný šik v žáru slunce, znavení, žízniví, hladovící, čekají na znamení k svému projevu nacionalismu — k vyjádření své tváře společného všem boha. Není-liž tohle zítřek? Vítězství je síla a pravda, život je láska — síla a láska bez konce — není-liž to Neznámo, do jehož temnosti a obrovských rozměrů marně promítáme svá chtění jako bohy? Žel však, že to všechno je skutečně teprve zítřek, dnešek, dnešek čtyři roky trvající, patří vám, křicící a zuřící, dnešek, jehož úsvit prožíváme dnes, 28. června 1914 v Brně.

Zdaž neměla by si celá příroda zastříti tvář smutečním rouchem?

Však my, co tu stojíme ve sražených řadách, v prudkých paprscích slunce čekajíce na svoji chvíli, zříme něco neskonale menšího, však přece velmi podobného. Černá těžká látka stoupá na hrot vížky blízkých kasáren, stoupá a klesá, stoupá a zůstává uprostřed

žerdi. Zmatek a neklid, ruch, změť myšlenek a otázek nezodpověditelných, však povely zní — jdeme vpřed! Ó, vy zlatí, zlatí hoši! Jak mnozí z vás, kteří jste tu vykročili, ohlížejíce se ještě na černý prapor, půjdou s malým jen prodlením na věčnou cestu, jak mnozí z vás na pochodu, který teď vám černý prapor věští, projdou Haliči, Ruskem, Sibiří, Anglií, Francií, aby své kosti složili kdes u Terronu v blátivé škarpě plné krve a smrduté vody. A což vy, jež zhynete v horách albánských nebo na stromech nad Piavou — i vy jdete? Jdete a s vámi i ti určení pro Tallerhof, hřbitůvek v Bolevci i olšanský „čestný" hrob. Jdete všichni, jdete i vy, kdož vydržíte leta hrůzy, jdete, neboť vám pokynul váš bůh, jdete za jeho kynutím, v jeho jménu, k jeho slávě, jeho tvář lásky vám svítí v duši jako zlatý sen — o vížku kasáren brněnských těžce však bije smuteční prapor.

Je po slavnosti. Večerní červánky nazítří osvítí rudé košile v oknech vagonů, na chodbách i spojovacích můstcích. Budete je míti na svých hrudích, v duších však neblahou věštbu již chraptí a hvízdá černý prapor brněnských kasáren.

Černý prapor, smuteční prapor a pod ním lidská, zuřivě vzrušená tvář trojhlavého boha.

Kapitola II. Mračna se stahují.

Když se schyluje k bouři, je vzduch naplněn zvláštní tíhou a ty, jenž nemáš nervy jako ocelové dráty, ty, jenž jako pravé dítko přírody chápeš svou matku zemi, cítíš, kterak se chvěje. Mračna se stahují — černava roste, ty se nebojíš, jsi-li syn světla, však nitro tvé se chvěje, neboť nastává veliká chvíle přeměny a očisty vyšších sfér. V té bolestné tuše jsi neklidným, vzrušeným, srážíš se v ostrých potyčkách se svým okolím.

Hle, to obraz našeho života po vyvěšení černého praporu na brněnských kasárnech v r. 1914. Neblahá

tucha jitří mysle, názory se srážejí s názory, příkré protivy se ukazují i tam, kde byla shoda.

Jak šťastni bychom však byli, kdyby jen nervosní napětí bylo nás rozvádělo. Však horší byly — dřevěné masky. Všude, kde cítila zisk, všude, kde dalo se sloužit mamonu, stála dřevěná maska, beznárodní, hrabající a tyjící ve jménu Nacionalismu. Neříká sic sama o sobě, že je beznárodní, ba naopak tváří se mnohdy býti zuřivou, lidskou maskou trojhlavého boha — jest však jen zastíraným dubovým špalkem. Je nemravná jako každá lež, je hnusná jako každá bezbožnost, neboť bezbožností není nemíti boha, ale nemíti náboženství, to jest svůj poměr a určitý vztah k těmto věcem.

Ó, jak tu stojíš, plochá, prázdná, dřevěná beznárodnosti v tomto nacionalistickém věku. Tobě, ty tajemně se tvářící masko, snad dočasně jde tvé postavení k duhu, neboť se neohlížíš na mravnost a všechno dobré, vznešené, krásné poslintáš svým mamonářstvím, ale jaký bude tvůj příští osud? Zahyneš jako každý špalek v ohni a koncem si nad tvým mamonem a jeho září ohřeje poslední paria skřehlé ruce, a ty, dnes slavná, vážená, ctěná, mamonem oplývající, budeš neskonale méně než on, budeš nepřirovnatelná s ním, neboť on nese v sobě jiskru člověka — tys ale špalkem, nebo dokonce již jen žalostným popelem špalku.

Zatím tu ale stojíš a zaujímáš „důstojné postavení" v čele tak mnohých „národních korporací, ústavů a spolků". Jsi slavná ve své dřevěnosti a plníš si kapsy. Ostatní špalky, stejně beznárodní, stejně dřevěné, stejně však „důležité" tě podporují, zdvihají na svých tajemně se tvářících dřevěných hlavách, a ty stoupáš, ty vedeš, ty řídíš mnohde a mnohdy naše osudy.

Táhnou mraky, těžké dusivé mraky plouží se nad českým krajem — ty však necítíš, nevidíš, nechápeš a — přece vládneš, ó ty prokletá, tisíckrát do nejtemnějších pekel prokletá, zaslepená sobeckosti! Strana štve stranu, třída třídu, jednotlivec jednotlivce, sám vzduch

ZÁPADOMORAVSKÉ V TŘEBÍČI ... KNIHOVNA

je otráven, tak otráven sobectvím, že není cítit krev, jež čpí již vzduchem.

Sedíš tu na svých žocích peněz, na svém rozvoji průmyslovém, na svém ideálu „nového Rakouska“ s královstvím hmotařské beznárodnosti, tak klidně a spokojeně, že ti ani nenapadá podívati se za hranice.

Těch několik lepších lidí, ty hloučky vyznavačů dobrého boha, stojí tu plaše a nesměle, příliš slabí zbavit se vedení slepých, příliš důvěřiví, aby viděli za slovy lidi.

Pruhovaná, krvavá, vraždící bestie války, jež dřímala, syta krví z Balkánu, ucítila těžký vzduch bouře. Protáhla se a zívla lenivě — to letí rakouská nota Srbsku. Císařský kat upřel své na světle mžourající oči na Čechy. Bláhovče! Marně se obáváš, že tu uslyší zívnutí probouzející se bestie. Ti právě jednají o tom, kdo z nich je největším zrádcem. Schůzuje se vášnivě, debatuje, protestuje, zívnutí bestie zaniká ve vřavě domácích zápasů.

A mračna se šinou bezpečně, klidně a zvolna po celé obloze. Praha je na prázdninách, dovolené jsou všude v proudu, v městě zůstal jen kdo musil a ten ještě omrzele jde jeho ulicemi, v onen těžký sobotní večer, kdy večerní vydání listů oznamují krátkou a poslední lhůtu Srbsku. Jdeš domů, ty bezstarostný český dělníku i úředníku, ty ženo z lidu, a maně se podíváš na věžní hodiny — lhůta již minula — a druh tvůj, stejně klidný, řekne — „hlouposti — válka přec nebude — ten starý ve Vídni nevezme si na svědomí před smrtí něco takového“. A jiný řekne — „Srbsko se podrobí.“ A třetí — „Pojďme si zahrát maryáš.“

Sníš svoji večeři, pobudeš v hospůdce, jdeš domů a usínáš.

Skoro celý český národ usíná dnes, v sobotu dne 25. července 1914 tak klidně jako ty. Však hvězdná noc, jež nad tebou se rozprostírá v kráse a velebnosti své, je plna vzruchu, plna neklidu.

Selma vstala a vyšla ze sluje. Stroj uveden v pohyb. A ty, jenž nemáš nervy jako ocelové dráty, ty, jenž

jako pravé dítko přírody chápeš svou matku zemi, cítíš, kterak se chvěje, neboť nastává veliká chvíle přeměny a očisty vyšších sfér.

Kapitola III. Uhodilo.

Skok do tmy — to byl tvůj pocit, český člověče, když jsi se probudil v onu krásnou neděli červencovou a spatřil na nároží ulic černožluté a černobílé vyhlášky mobilisační. Vidíš je dosud před svým duševním zrakem?

Znáš chorobné, těžké chvění, jež postihuje celé tělo, svaly i vnitřní organism člověka, když počne se nervosně chvěti srdce? Tak chvěl se a třásl celý organism národa, zastiženého v srdci válkou Rakouska se Srbskem. Stojíš tu bezradně a chvěješ se — uhodilo — půjdeš hasit požár — rozdmýcháš jej sám doma — co učiníš? Uvažuj dobře, český člověče! Uvažuj dobře — neboť ať se rozhodneš jakkoli — pak bude už pozdě uvažovati. Radit se nelze, lze jen napodobit! Co jsi sám jeden? Tak cítíš svou malost a chabost. Cítíš, jeden není skoro nic, ba že není vůbec nic a přece by mohl být tak mnoho! Oh, jaká kletba, že je nás tak mnoho a každý — nic.

Uhodilo! A hle — když uhodí hrom a blesk — víš, co máš dělat, protože máš zkušenosti a víš, co dělal otec i děd. Ale tento úder — zdaž zanechal ti otec nebo děd jiného příkladu, než poslouchat? A hle, přece cítíš, kdyby tu byl otec a děd —? Ach ne! Co to k tobě hovoří z jich života, díla a snů, nešťastný český člověče, který jsi se dočkal tohoto nedělního jitra a těchto pro tebe tak významných a pozoruhodných černožlutých i bíločerných vyhlášek?

Uhodilo! A ty, ubohý český člověče, váháš a rozmýšlíš se. Nemáš žádných zkušeností, nemáš rad, máš jen příklad poslouchat a sny svých otců i dědů. Kdybys byl silný, kdybys byl svůj — byl bys se rozmýšlel,

český člověče? Byl bys váhal? Těžko je se však rozhodovat na život a na smrt, když není odvahy umřít a dá se žít! Vlastně tu již není rozhodnutí těžké. Smrt je konec a život — toť přece jenom možnost naděje a sny dědů? Nemohou-liž se uskutečnit i pak? Cítíš, že se počínáš rozhodovat, ale ve své slabosti a nejistotě děláš to, co všichni slabí a nejistí — díváš se, co se dělá u souseda. A hle, soused — je-li tvé krve — pozoruje tebe a čeká, ale soused krve cizí řinčí šavlí a křičí: „Heil Krieg!", neboť on slouží hrdé, krvavé masce boha Nacionalismu a toto je jeho bohoslužba.

Ó, vy bozi, bozi mocní, bozi dávní a staří i bozi dnešní, moderní! Zdaž máme klnout, zdaž děkovat, že český člověk je dnes, kdy u nás uhodilo, sláb a nerozhodný? Zdaž není to nejsvětějším tajemstvím, jež tkví za velikou temností a obrovskými rozměry Neznáma, do něhož promítáme světlem své touhy, nynější bohy?

Hloučky na ulicích, v místnostech, v soukromí debatují. Tu a tam bleskne spíš utajeně než veřejně myšlenka, nápad, čeká se zprvu a pak — se jde! Slova povzbuzují, ale příklady táhnou! To staré, ach tak staré pořekadlo, je tak strašně pravdivým i dnes! Dnes, kdy by měl každý jít jako lev za myšlenkou, za vítězstvím, slávou.

Ohlížíš se tedy, ty slabý a nejistý český člověče. Ohlížíš se a vidíš, že u souseda se připravují, že soused jde! U všech všudy zanech sousedů a jednej, jak musíš sám! Ale ty cítíš — strašnou, tíživou povinnost otroka, kletý příklad poslušnosti — ty jdeš! Jdeš a ti, již na tebe čekali, jdou také, jdou a za nimi jiní, jež čekali, kruhy se šíří, jdou, jdou všichni! Všichni!

Zastři si oči, zastři tvář, bratře, jenž čteš, a pomysli! Pomysli, co by se stalo, kdybys byl se obklopil desíti, dvaceti soudruhy tehdy, když tě volali, nebo tehdy, když ti dali zbraň do ruky a když tě na hranice posílali a kdybys byl zavolal to, co jsi cítil,

co cítilo tisíce jiných, na co čekal soused a bratr, přítel i nepřítel: „Nikdy ne!“

Co by se bylo stalo? To, co se nestalo, co se nemohlo stát, bratře, neboť takto se to musilo stát! Není náhody v životě člověka, ni národa, jsou jen důsledky příčin. A toto byl důsledek, bratře! Důsledek myšlení, výchovy, cítění, víry a nevíry, statečnosti a zbabělosti. K tomu byl tehdy náš národ zralým — jíti!

Vzpomínáš, jak jsi šel těžce? Jak šel těžce i soused a bratr? Nač myslel český člověk, když šel?

Na to, že ještě není tak zle, že se vše vyrovná, smíří, anebo, že alespoň brzy bude konec! Ó, ty božská, krásná, velká jiskro důvěry a naděje! Svatý optimisme — dárče doufání a šťastnějších chvil! Zdaž bys byl mohl žít, kdybys byl věděl, co přijde? Zdaž bys si byl hned nezoufal?

„Všechno jde dobře! — Češi rukují znamenitě!“ Jak pálí tě dnes, můj příteli, tato pochvala!

Nemusilo jí býti — musila býti! Nemusila — protože každý mohl věc změnit, každý může, kdo chce a nasadí všechno, kdo chce a pracuje, ale musila být, protože byla důsledkem příčin.

Tak tu tedy, jak to „dobře jde“, plníš nádvoří kasáren, chodby i výklenky, spíš na slámě i na holé zemi, ty, jenž hlásáš mezinárodní idee antimilitaristické, i ty, jenž propagueš svobodu národa a Slovanství, i ty, zuřivý nacionalisto, i ty milující božskou jiskrou, i ty, beznárodní sobče a požitkáři — všichni „rukujete znamenitě“. Ale chtěl od tebe někdo něco jiného? Žádal toho od tebe, ukázal ti to? Či, co dělal ten, jehož hlasu jsi dbal, k němuž jsi na radu chodil při jednání o svých ideích? Kde jsou ti vůdcové, řečníci, representanti? Ach, ty ubohý! Vždyť jsou tu, neli vedle tebe, tedy v situaci hodně podobné, i oni „rukují znamenitě“, i oni jsou v kasárnech, s tím pouze rozdílem, že namnoze opět tě povedou — jenže k jiným cílům! Ach, k jak neskonale jiným cílům!

A ti, co tu nejsou, jsou pryč! Zmizeli, ztratili se. Odvál je těžký dech bouře, propadli se do nejhlubší temnosti zapomnění. Budeš mít dosti odvahy, až vzejde slunce, zavolat: „Zůstaňte ve svém propadlišti!?“ Necháš je zahalené v temnu, jež narychlo tvoří kol sebe a jež si zvolili sami, kdežto za vůdce a representanty jsi je povolal ty!? Ó, jak jsi dobrý, můj bratře, obávám se, že po východu slunce budeš jednati jinak, neskonale jinak, než jak bys jednal, kdyby byl konec zítra a ne za čtyry roky! Ale kde by se vzala odvaha súčtovat v tobě, který se ohlížíš na souseda a jdeš? Jdeš!

Jdeš — neboť — uhodilo — a Češi rukují znamenitě!

Kapitola IV. V kleci.

Čeští vojáci znamenitě narukovali, co však dělají české spolky, města, úřady, co všechen ostatní lid, a co konečně i naše dřevěné hlavy, zaujímající „důstojná postavení“ v čele tak mnohých národních korporací, když kol nich zvolna se rozhořívá požár světový, neboť koncem července jsme začli a teď v prvé polovici srpna je již „osm států strženo do války“?

Těžká to otázka. Představte si jednotlivce, který po dlouhý čas budoval si zvolna a těžce kámen ku kameni jakési slušné lidské obydlí, představte si, že o každý kvádr, o každý kus zdi musil zápasit nejen se skalou, aby mu kámen dala, nejen s nepřízní počasí, s únavou vlastní, ale i s potměšilým škůdcem, jenž nevynechal jediné příležitosti, aby stavbu pobořil a poškodil. Představte si, že toto obydlí je již i trochu zařízeno a ozdobeno a vmyslete se do myšlenkového stavu tohoto člověka, jenž cítí, že teď záleží jen na něm, aby dům buď zachoval nebo přišel o všecko. Co bude dělat? Obětuje hned všechno, nebo se vynasnaží zachránit, udržet, co se zachrániti dá? To je duševní stav če-

ského národa za několik dnů či týdnů potom, co sezná sám k svému největšímu překvapení, že jeho vojáci „rukovali znamenitě".

Jsou tu instituce, vládnoucí velikými majetky movitými i nemovitými, jsou tu spolky, mající své domy a podniky, je tu síť škol a ochranných institucí, vybudovaná pracně desítiletími, zřízená z lásky, z úcty k božské tváři našeho trojhlavého boha Nacionalismu, může těch několik jednotlivců, kteří dosud nebyli odvát těžkým dechem bouře a nepropadli se do nejhlubší temnosti zapomnění, obětovat toto vše? Naráz, hned, bez rozmýšlení? Může být vydáno heslo k odboji, teď, když jsme se již vzpamatovali z prvního úderu, když vidíme, jak mnoho bylo mezi námi dřevěných hlav „v důstojných postaveních", které teď buď zmizely nebo hovoří jinak, naprosto jinak, než před 14 dny?

Nemůže, bratře, u nás doma nemůže, neboť přes to, že porovnání s jinými jsme žebráky, přece jen jsme příliš bohati, příliš vyspělí, než abychom se odvážili všechno ztratit. Vsaditi vše na jednu kartu může jen ten, kdo má v sebe víru, nebo kdo nemá o č b y p ř i š e l. Ale my máme, p ř e c e j e š t ě m á m e, proto nemůžeme vsaditi, nemůžeme riskovati. Vsaditi vše na jednu kartu může dále ten, kdo byl zachvácen šílenstvím hry, ale my uvažujeme, počítáme, ačkoliv to, co se tu kolem nás děje, jest opravdu velmi blízko k šílenství. Ba, my ani šílet nesmíme, neboť přísám trojhlavý bůh Nacionalism, nikdy žádnému národu nebylo více třeba chladného rozumu, než nám teď!

Jsme v kleci. Kolem nás národy a státy zahajují titanské zápolení. Naši nejbližší sousedi provádějí pravé orgie poct kruté tváři boha Nacionalismu, my na něco podobného nesmíme pomyslet, vždyť noviny denně hlásají: „Radíme každému, aby se v této době vystříhal jakýchkoli nepředložených výroků a úsudků, jež by mohly míti v zápětí vážné následky pro své původce. Klid a rozvaha poslouží každému nejlépe." Vždyť dochází tu k odstrašujícímu příkladu zatčení 17letého

hocha (L. Nováka z Hradce Králové, 10. srpna 1914) pro velezradu, již spáchal — soukromým dopisem bratrovi. Což má tedy dělat těch několik lidí, kteří neklaní se dřevěné, tupé hlavě našeho boha? Zdaliž celý osud, situace i náš bůh Nacionalism svou božskou tváří nevede je k dílu lásky?

Co toto vůdcové uvažují sami, doma, skrytě, co otevřeně prohlašují v prvních dnech první a na tu chvíli jediní naši podivní vyznavači boha Nacionalismu v červených košilích, jež jsme viděli na počátku těchto kapitol při sletu v Brně, to chápe instinktivně celý národ a přidává se radostně k nim. Jako jsme viděli v předvečer hrůzy u nás pravé hody sváru, tak hle zde, když vypukla, vidíme jistý čas skutečné hody lásky, pravou, jedině pravou bohoslužbu našemu bohu.

Teď ovšem pozorují dobře i těžkým dechem bouře odváté a do nejhlubší temnosti zapomění zapadlé dřevěné hlavy, co dá se dělat, vzpomínají rychle na svá „důstojná postavení" a po krátkém „zaslouženém oddechu z neštěstí, jež stihlo lidstvo", vracejí se v čela „důležitých národních korporací" a zahajují to, co je paskvilem na službu lásky, co je prostě darebáctvím. Neboť nezapomínejte, že naše dřevěné hlavy nemají žádného boha, nemají žádného náboženství, že se za nimi skrývá dubový špalek a pod nimi měšec a mamon.

Mamon ve jménu lásky, měšec ve jménu boha, slyšel jsi již někdy, bratře, větší urážku, větší svatokrádež? Strach o peníze, o „důstojné postavení", hlad po zlatu pudí tyto hlavy do díla lásky! Ó bratře, lze toto odpustit? Lze omluvit chyby, odpustit slabost, zapomenout příkoří — toto však nelze odpustit, bratře!

Pamatuj, že když jsme byli v kleci, když kolem nás národy a státy zahájily titanské zápolení a naši nejbližší sousedé prováděli pravé orgie poct kruté tváři bohu Nacionalismu, když i náš bůh Nacionalism nás vedl svou božskou tváří k dílu lásky — tito lidé, bratře, naši lidé, již nemají žádného náboženství, za nimiž

se skrývá jen dubový špalek a pod nimi měšec a mamon, hledali měšec ve jménu boha a mamon ve jménu lásky. Pamatuj dobře, pamatuj, že toto nelze nikdy odpustiti, bratře!

Tak to tedy u nás vypadá, když Němci „zruší neutralitu Luxemburska a vítězně postupují přes hranice Belgie" a když „c. a k. rakouské vojsko dobylo Šabac a postupuje dále do Srbska".

Lidé prostí konají dílo lásky, několik málo slabých snaží se zachrániti, co se dá a dřevěné hlavy, zneužívající „důstojná postavení" — našly znovu starou svou činnost.

Kapitola V. Namur — Luttych — Maubeuge.

Jako rány železných kladiv dopadají zprávy z belgického bojiště na hlavy českých lidí. Pevnost Namur padla jako v prvém rozběhu, Luttych dobyt již dne 7. srpna a dnes v úterý 8. září, ve svátek mariánský, když se vracíme z procházky do pražského okolí, ku které nás vylákal snad již jeden z posledních letošních slunečných dnů, obklopují nás naši pražští „cameloti", nabízejíce zvláštní vydání listů. Dovídáme se, že Němci „prošli již celou Belgii a dobyli francouzskou pohraniční pevnost Maubeuge". Bozi vědí, co vše způsobují tato zvláštní vydání! Třikrát i čtyřikrát denně jsi přepadáván, cpou ti je do rukou, křičí do uší, ty víš, ty cítíš, že dozvíš se novou zprávu Jobovu, že o tom, co by tebe těšilo, nevydávají se zvláštní vydání listů, ale kupuješ, čteš a tak jsi teď v těchto prvních dnech září tak zkrušen a zdeptán, že ti již toto zpravodajství neublíží. Přijímáš ho jako nutné zlo, jako úmysl velikého Neznáma, aby kalich byl vypit až do dna. Tedy Maubeuge. Je to sice pro tebe skoro pojem bez obsahu, slyšíš ho — možno dost — dnes vůbec poprvé — ale je tu a ty ho slyšíš — ty ho musíš slyšeti a

znovu oddati se myšlenkám o tom, co se děje a jak „spojenecká německá vojska stále statečně postupují".

Když vypukla válka, když Němci napadli Belgii od jména k jménu, od pevnosti k pevnosti, rostly tvé naděje, a v skrytu duše říkal jsi sobě — tady se zastaví, tady vyčerpají — neúprosně však, skoro pravidelně jako při manévrech nebo v divadle, padá tvrz po tvrzi, pevnost po pevnosti, a Němci postupují s přesností stroje a jistotou vítěze. Tato jistota a přesnost, tato strojově chladná jistota a přesnost, jež téměř vylučuje každou naději, v niveč obrací všechno doufání — zabíjí. Jsi vyčerpán vítěznými zprávami válečnými a tvůj stav počíná býti zoufalým, neboť bezmála nemáš naděje. A není hroznějšího, zoufalejšího stavu, jako — nemíti naděje. Hle, všichni víme, že zemřeme, ale máme náději, že budeme ještě žít! Těžce nemocnému řeknou, že není pomoci, ale on má přece naději, že se uzdraví, on má ještě naději. Nemíti naděje znamená zoufati, ba znamená mnohem více, znamená hynouti beznaděj. Člověk vydrží mnoho, ztrátu naděje však nevydrží. Řekni největšímu neznabohu a nevěrci, že mu není pomoci leč u boha a on bude žít — protože doufá, vezmi mu však zcela i tuto poslední, pro něho věcně, formálně i mravně lichou naději, a on zahyne. Nemůže žíti bez naděje, neboť bez ní vůbec není života. Život je naděje a naděje je život, kdo má ještě naději, má i jistou možnost života, ztratíš-li však naději, ztratil jsi všechno — a definitivně. Proč je tolik sebevražd z nešťastné lásky? Ne proto, že by láska lidi hubila a vraždila, ale protože tito milující — ztratili naději. Bez naděje nemůže žít ani člověk, ani národ. A český národ v těchto krásných dnech počátkem měsíce září — ztrácí naději. Odříznut ve velké většině od celého světa, zdeptán vítěznými zprávami, zastrašen udavačstvím, jež „zejména v Čechách a na Moravě jest hojně rozšířeno", potácí se zvolna k beznaději. Který člověk nebo bůh dovede ho od ní odvrátiti?

Ale což nemáme v těchto krvavých časech svého

trojhlavého boha — Nacionalism? A což není on promítnutím nás všech světlem touhy a jasem duše do veliké temnosti a obrovských rozměrů Neznáma?

Nuže ukaž, jsi-li bohem a hlavně jsi-li dobrým bohem! Bohem, který vyvede svůj lid z temnosti beznaděje!

A bůh pomáhá! Pomáhá, jak bozi pomáhají, jak pomáhá samo veliké a tajemné Neznámo — vnuknutím! Z čeho jiného rodily by se ony houfné zprávy, jež slyšíme v důvěrných kroužcích, jež jdou od úst k ústům a pomáhají zvedati hlavy, jež klesly tak hluboko, až málem k beznaději? Je to duch, je to vůle, je to přání národa, z něhož rodí se zvěsti nejrozmanitější o plánech Francie a Anglie, o dovozu ruského vojska na západní bojiště, o obrovských ztrátách německých armád, o možném a nemožném. Zprávy vznikají, aby nazítří byly skutečností úplně popřeny, vyvráceny, skoro i sesměšněny, ale jsou nahražovány novými a novými, pravděpodobnějšími nebo ještě nemožnějšími, neboť tyto zprávy to je naděje národa, to je jeho život v těchto těžkých a nad jiné pozoruhodných dnech.

A tu již na nás nepůsobí drtivě zvláštní vydání novin, hlásající „vítězný pochod Němců na Paříž", neboť my víme něco jiného, pro nás neplatí tyto zprávy, my máme své zprávy, těm věříme, těmi se těšíme, neboť jsou to naše zprávy, jež nám diktuje náš bůh — Nacionalism.

Nechybí ovšem ani těch, jimž nestačí tato naděje! Jsou příliš zlekáni, příliš zdrceni krutostí skutečnosti, než aby mohli žíti pověstmi a sny dědů, neboť tyto pověsti a báje jsou jich dědictvím, a proto máme v těchto dnech tolik národních smrtí. Člověk žije, ale Čech jakoby v něm umřel, neboť — nemá naděje.

Chodí a mluví tak, že nepoznáváte svého přítele a druha z dob minulých, člověka českého, vřelého, který náhle cítí a myslí — rakousky. Jsou to zejména někteří z těch, kteří jsou v poli, nemají vnitřní spojitosti s naším duchovním životem národním v této těžké době,

obklopeni cizotou, pod tlakem událostí i obrovského stroje válečného ztratili naději.

Jsou-li to dřevěné masky, jichž bohem je mamon a je-li tohle jen nový způsob jeho uctívání, pak zaslouží si, bratři, našeho prokletí, neboť mamon a chamtivost zasluhují v ž d y a v š u d e prokletí.

Jsou-li to však lidé, jež sloužili dříve našemu bohu, jenž je láska — pak jim to promiňte, bratři, neboť jsou to jen lidé, s l a b í l i d é, kteří ztratili naději. Čech byl v nich ubit, zhynul beznadějí, ale zrodí se zas, zrodí se ihned, jakmile se vrátí naděje. Neboť ž i v o t j e n a d ě j e a n a d ě j e j e ž i v o t. Jen proto říkáme rodičkám, že jsou v naději.

A tak v těchto teplých dnech počátkem září je v naději celý národ, neboť i z něho, má-li jeho život dále pokračovat, musí se zrodit něco nového — velikého.

Kapitola VI. Naši se vracejí.

První dny zářijové přinášejí nám však i jiná překvapení. Transporty raněných, jež se tu a tam řídce vyskytovaly, houstnou znamenitě v těchto dnech, houstnou tak, že 14. září mohou noviny konstatovati, že „do všech větších měst Čech i Moravy byly v těchto dnech dopraveny transporty raněných". Tak šinou se zvolna v pozdních hodinách odpoledních zvláště upravené vozy elektrických drah po Václavském náměstí, a každý, kdo má oči, může tu zřetelně viděti, co znamená: „Heil Krieg!" Nemluvní, zachmuření, zarostlí, bledí vracejí se naši hoši, kteří tak „znamenitě rukovali", do svých domovů. Je jich však málo, velmi málo v té spoustě. Většinu tvoří Poláci, Maďaři i Němci. Naše hochy — poslali do Maďárie! Snad, aby to tolik nebolelo? Té šetrnosti a pozornosti! Či, aby se dříve uzdravili?!

Však ranění jsou tu a s nimi teprve pravé vědomí války. Ruce i prsa prostřílená, rány hnisající, kosti

roztříštěny, i oči vypáleny — Praha přijímá je ve jménu národa chmurně a tiše. Několik dobrých duší dalo jim cestou občerstvení, sta dřevěných hlav blýskalo se při tom svou nikdy nechybící a vždy zbytečnou přítomností. Praha sice mlčí, Praha se chmurně dívá, ale z duše jí mluví muž z lidu, jenž, spatřiv transport, poznamenává s bolestným úsměvem: „Vrahové odvádějí hotovou práci."

Ano, vrahové odvádějí hotovou práci, svoji práci, důsledek svého uctívání boha Nacionalismu s celým jeho „hladem po zemi a panství", s žízní po krvi, se všemi „lidskými instinkty, rozpjatými do šíře národa", ale na tobě, národe, záleží, jen na tobě jest, jak tuto práci přijmeš a co s ní uděláš. A přisám trojhlavý bůh, toto není lehká otázka pro národ český.

Mysli na ni, mysli dobře, nebo lépe zeptej se svého nitra, či svého boha, kterýž jest vlastně odleskem tebe, „promítnutým světlem tvé touhy a jasem tvé duše do veliké temnosti a obrovských rozměrů Neznáma". Ba, bude-li ti to možno, pokus se pokořit do prachu duši svou i před samým Neznámem, aby v tobě zahovořilo velebným hlasem poznané pravdy a světla. Neboť tato věc stojí za přemýšlení.

A ty, národe, v pravdě národe ve všech svých složkách a jednotlivých typech — tys — pochopil! Nic tě nezmátlo, že tvoji vojáci „rukovali znamenitě", ba ani tě nezmate, když se ze svých novin dovídáš, že „ve zprávách úředních, jakož i ve zprávách zvláštních zpravodajů vídeňských listů uznává se stále znova a znova vzorná udatnost, vytrvalost a hrdinnost českých vojínů". Věříš, když ti říkají, že „v bojích u Komarova měli Čechové a Moravané nejtěžší posice", neboť ty také dobře víš, proč je měli tam i jinde. Nezmátlo tě nic, věřils všemu a přece jsi šel za svým bohem, bohem lásky, který přes to, nebo právě proto, že je láskou, jest a zůstává Nacionalismem.

Tys šel za svými raněnými do nemocnic! Vedla tě tam láska, ale cos tam s nimi hovořil a co říkali oni

tobě, to vám diktoval váš nacionalism. A tak jsi se dověděl o strašných porážkách na Drině a Sávě, u Krasniku, před Lvovem a zejména u Ruské Ravy. Slyšel jsi od svých hochů, jak říkali: „Když jsme rukovali, byli jsme zmateni, byli jsme stádo, mohli jsme se dostat do zajetí, ale báli jsme se, že bude brzy konec a že přijdeme pozdě domů, půjdeme-li tam však ještě jednou — víme, co máme dělat!"

Ó vy zlatí, zlatí, zlatí hoši, kteří jste na podzim roku 1914 vyhnuli se zajetí z touhy po domově a kteří jste do něho šli vědomě a hrdinně za rok, za dva a za tři! Vzpomínáte na své hovory v nemocnicích?

Vzpomínáte na ty návštěvy bratří a sester, zejména ale na ty návštěvy svých přátel a druhů z kruhu těch, které jsme viděli v Brně v červených košilích? Vzpomínáte na ty chvilky šeptných hovorů a slibů? Nuže, pak se mnou jistě souhlasíte, když pravím, že nad vchody vojenských nemocnic stálých i pomocných v Čechách a na Moravě měly by být zasazeny desky, hlásající: „Zde vznikaly české legie."

Národ dovídal se v těchto nemocnicích od svých raněných o porážkách a krveprolitích, sděloval jim své pověsti, živil sny dědů. Ti, co nastupovali mučednickou cestu služby vojenské pro Rakousko po vás, ti mladí, které zavolali hned po vás na podzim, „rukovali" sice také poslušně — ale s vaším poučením, vašimi zkušenostmi, „rukovali" nasyceni pověstmi, se sny dědů v duších a s praktickými pokyny k jich provádění od vás. Ani ve snách nevynořila se sice myšlenka organisování bojovných čet za hranicemi — ač mnoho se šeptalo o „Sokolu" pařížském, ale — vzdát se — začínalo býti odtud ne pokynem, ale mravním příkazem českému vojáku.

Tak jste se tedy vraceli — a pohled na vaše utrpení, vaše vzpomínky a po případě i vaše další loučení a odchod k plukům — to bylo sémě do půdy zkypřené ústními zprávami, „jež nám diktoval náš bůh Nacionalism".

Jaká to bude plodina, jež vzejde z této sadby?

Bohové a lidé, který hospodář pod sluncem dovedl by ji vypěstovati na této zemi kromě tajemného Neznáma, jež tu jest od věků po věky a kromě našeho trojhlavého boha — Nacionalismu? Neboť plodinou tou jest v z d o r!

Tak jste se vrátili, vy zlatí hoši, na chvíli domů a s vámi vrátila se nám správná orientace ke všem rakouským věcem. Ale nejen vy, i naše dřevěné hlavy, naši mamonařící a vlastenecky hýkající činitelé na „důstojných místech" vracejí se ku své činnosti, vždyť se dovídáme v těchto jinak vnějškem u nás klidných dnech, když se v n i t ř n ě rozhoduje o tak mnohém, že byl v Praze odsouzen velkopekař Antonín Karhan pro přestupek lichvy, neboť jeho houska vážila 23 gr a rohlík 27 gr, což tehdy značilo výdělek 122 a 162% (mouka stála 1 kg 59 hal.!).

Ó ty, Antoníne Karhane! Jak jsi nepatrným, malým, ve svém přestupku, proti všem těm ostatním karhanům, jež budou u nás lichvařiti. Jenom 162%! Snad by tě ani nepřijali do svého cechu jako břídila ti, kteří budou nám později prodávati. A přec rušíš tvůj poklid a stín, v němž si hovíš, a stavím tě ještě jednou do ostrého světla veřejnosti — doufejme, že tentokráte je to již skutečně naposledy, neboť zasluhuješ temna a stínu, zasluhuješ něčeho neskonale většího, zasluhuješ našeho upřímného, hlubokého soucitu, neboť jakou pouští musil být tvůj život, když jeho plodem bylo — tohle! Tys Adamem, tys zakladatelem rodu, tys prvním člověkem, kterého potkávám při svém návratu do temnot minulosti a jenž se zachoval t a k t o. Po tobě přijdou mnozí a větší, tobě však náleží u mne ona hrůzná čest býti prvním v této řadě — uvaž dobře, Antoníne Karhane, zda by nebylo bývalo lépe pro tebe, abys raději v ů b e c n e b y l? Ale jsi tu, já tě nacházím neznámého — nevím o tobě nic víc — než tohle — a ty se mi opět tratíš v temno neznáma — neboť tohle stačí — stačí k životu i smrti.

Však také přicházejí ti, kteří naše dřevěné hlavy, naše k a r h a n y, tomuto řemeslu pořádně vyučí. Jsou

to uprchlíci z Haliče, jež přeplnili Vídeň a nyní zaplavují moravská i česká města. Nevítáme je sice obzvlášť rádi a srdečně, ale kdybychom věděli, čeho všeho budou příčinou, jak bychom je potom uvítali?

Naši hoši se nám raněni vracejí. Jak mnozí z nich se vrátí ještě po druhé, po třetí, avšak tito hosté budou ještě s námi!

Naši hoši se nám po prvé ranění vracejí! U kolika z nich je to naposledy?!

Kapitola VII. Listí spadlo.

Tichými ručejemi sneslo se k zemi zlaté, žluté, hnědé i rudé, krvavé listí platánů, buků, břízek i jilmů, zejména ale lipek v hájích a sadech střední Evropy.

Tou dobou chtěl býti Vilém již doma... Zdařilo se mu to i nezdařilo, neboť v těchto krvavých řežích, v tom šílenství bolesti a hrůzy je jako doma, ale přece jen — doma to není. Zejména ne pro ty, kdož nejsou zde jako doma. A těch je jistě alespoň — většina. Alespoň ještě teď, když si teprve vzpomínáme, že jsme tou dobou měli být doma.

Za to u nás v Čechách a zejména na Moravě hoří zlý oheň.

Rusové jsou v Karpatech. Manifest carův se tajně, za to tím horlivěji opisuje a rozšiřuje v tisících výtiscích kolují i jiné zprávy a články. Zejména horlivě se vypráví, že francouzské listy psaly na počátku války o střelbě v pražských ulicích a o tom, že to byla vzpoura Sokolů. A při každém vyprávění se klopí hlavy, stud a vztek zachvacuje. Raněných přibývá do nekonečna, mluví se o nových odvodech — ej — „máme se dát vybít, nevědouce zač? Nebo dobře vědouce a hanbíce se zač!“.

A tak se pracuje. Zatím psacími stroji — avšak tu a tam odepírá se již poslušnost, čety přebíhají k ne-

příteli, vzdorují rozkazům, počíná se hovořit hlasitěji — otevřeněji.

Nic nám nevadí důrazná připomínka, kterak v Německu sociální demokraté spálili své rudé prapory před pomníkem Bismarckovým, ani to, že ve Francii Hervé dal se dobrovolně do armády.

Tak dochází i na Tebe, Slávku Kratochvíle. I Ty jsi tím plamínkem, který svítí nad močálem českého babství, mamonářství a veškerého ostatního lžinacionalismu. Nejsi sám, leč Tebe se brzo zhostí. Zatýkají Tě pro rozšiřování pobuřujících spisů a odvádějí do Ostravy. Ráno 23. listopadu volají Tě k soudu, a zároveň telefonují pro pohřební vůz na odpoledne — pro Tebe — neslyšeného. Víš co Tě čeká? Šest ostrých kulek místo provazu — není času na věšení. Jak ostře to pracují naše soudy! Zhasnou Tvůj plamínek nad českým močálem — zhasnou tím požár, jenž přijde pak? Ne, Slávečku! Tebe však musili zhasit, aby to po čase svítilo veseleji!

Popravy začínají, jim v patách jdou odsudky a internace. 5. prosince zastavují Národní Listy na 8 dní. Ve 4 procesech je 127 lidí odsouzeno na 245 let žaláře a 18 k smrti.

Bláhoví! Chcete uhasit oheň dmýcháním v popel? Což ale opravdu nevíte, že toto vše, co u nás vidíte, je všechno teprve bahniště s ohníčky nad sebou — ach, počkáte si ještě, než trýzeň dlouhých čtyř let to vše vysuší, aby radostně zapraskalo a hořelo veselým plamenem!

Situace se horší denně; v Ostravě mají v tělocvičně schovaný dynamit k vyhození mostů a schraňují pušky. V Sokole pražském, kde je lazaret, náhodou otevírají skříňku, již nikdo nepoužívá a nalézají — karabinu a 120 ostrých! Věc se však ututlá — hoj, to jest již přece jen pokrok proti „znamenitému rukování"!

Také mluva úřadů jest jiná; pan místodržitel Bleyleben — snad se s ním ještě někdy shledáme — píše „českému lidu na Moravě" v prvních dnech lednových velmi důrazně, že „odvažuje se několik ničemných

individuí hnusným zločinem poškoditi naši vlast a poskvrniti čest českého národa, jejíž kořeny tkví v historické věrnosti k císaři a říši" a pokračuje skoro nadšeně, což bys byl nikdy neočekával: „Proto volám ku všem lidem dobrého smýšlení, zvláště však k povolaným vůdcům národa, kněžím, starostům a učitelům: Postavte se na odpor tomuto řádění a podporujte úřady v jejich činnosti! Vláda má moc i povinnost zločince tyto vyhladiti. Nuž tedy vzhůru, jde o čest a budoucnost českého národa na Moravě!"

Dobřes' to řekl, pane místodržiteli! Bylo věru na čase, žes' nám řekl, že vláda má moc, tyto zločince vyhladiti, neboť bychom byli pro samé klinkání ostravského umíráčku na to skoro zapomněli! Dobře's to řekl, tuze dobře, dav kněze na začátek a učitele na konec — znáš svoje lidi — nebo víš již nyní, že to na konec učitelové odnesou? Ale nejlépe se ti podařila poslední věta. Ano, jde o budoucnost českého národa, nejen však na Moravě, i v Čechách, Slezsku a Slovensku! Ó, ty černožlutý proroku! Jak d o b ř e s' to pověděl a přece jak h r o z n ě s e s z m ý l i l!

Plaménky nad bahnem tančí, vítr z Těšínska fouká — ne, teď to plamenem nechytí. Povel, na který se čeká, nejde — nemůže přijít — není tu jeho chvíle — on přijde jako vše — jen „důsledek příčin".

Mohou těmito příčinami býti naše dřevěné hlavy, „zaujímající důstojná postavení", nebo naši houfně se rodící „karhani"? Vždyť těch několik, kteří by byli schopni něco udělat, dosud se nemohlo ani řádně sejít — natož teprve — „vydat rozkazy", na které čekají ostravští se svým dynamitem a svými puškami. Jděte spat ostravští, přerovští i vy, pražští a ostatní a stáhněte si čepice hluboko přes uši, neboť listí spadlo a v holých stromech se severák ostře prohání! Vždyť i pan dr. Kramář ve svých Národních Listech ostře kárá vaši „katastrofální politiku".

Tak jako nevolán vznikl, tak také vůlí národa nehašen zaniká kvas, ruch a požár. Byla to jen epizoda, epi-

soda cítěná, tušená více než poznaná, ale kolik stála krve — to stojí plamenem výčitky zapsáno v kovových deskách tajemného Neznáma a bude kdys předloženo k splacení.

Prozatím jenom víme, že tichými ručejemi sneslo se k zemi zlaté. žluté, hnědé i rudé, krvavé listí platánů, buků, břízek i jilmů, zejména ale lipek v hájích a sadech střední Evropy.

ČÁST II.

ČERVÁNKY.

Kapitola VIII. Odvody.

C. k. rakouská armáda, jež se „vítězně vrátila“ ze Srbska, potrestavši ho a „zvítězila“ u Ravy Ruské tak, že zdá se nám býti již i Krakov ohrožen, potřebuje nutně nové síly, nové krve, proto v prosinci 1914 odvedení branci nastupují službu teď, v únoru r. 1915. Jsou mnozí z nich ještě velmi mladí, mnozí však též již i dokonale „poučení“, neboť dochází k této charakteristické příhodě. Kyjovský středoškolský student Navrátil vyprovází své spolužáky i druhy ze Sokola na nádraží, a když je vlak již v pohybu, nedá se cit přemoci i volá za vlakem: „Chlapci, vezměte si odznaky, aby na vás bratři nestříleli!“ Hle — takové pokroky jsme již udělali v této zemi. Takto pevně vede nás již náš bůh Nacionalim, a takto odvážní jsou jeho první vyznavači v červených košilích. Dvanáct let těžkého žaláře je za to údělem Navrátilovi, žaláře, jehož brány ani amnestie neotevře — máš hodně času, hochu, přemýšlet o tom, co je to Nacionalism tvůj a co jejich, co je to láska a hlad po krvi, zemi a panství. Přemýšlej, hochu! Přemýšlej a přijdeš i ty, ve jménu Nacionalismu a práva zničený k tomu, že Nacionalism může býti jen láskou a úctou, nikdy násilím, má li býti naším bohem, naším trojhlavým bohem Nacionalismem.

Vojenská služba se tedy znovu nastupuje a současně jdou i naši 19-, 20- a 21letí k řádným odvodům. Buď vám milostiv váš bůh! Toto nejsou „prohlídky branců“, toto jsou v pravdě „odvody“, neboť vás odvedou ať

jste slabí či neduživí, ať jste studenty, dělníky, úředníky, ať chcete nebo nechcete. Nejste však sami. Hned s jarem za vámi jdou ti, kdož se narodili v letech 1873—7 a v červnu znovu z let 1878—90! Co jsou vám platny vaše „kofeiny" a kdo ví jaké ostatní „—iny", aby srdce bylo uvedeno v neklid, co jsou platny prášky, zvané „jodkali", jež vám vaši známí lékaři ordinují nebo farmaceuti pod rukou dodávají? Zkoušíte i hladovku, nevyspání, průjmy i starý osvědčený prostředek „športky v octě". Vaše mučení, trápení, mnohdy několikanedělní i delší, nic vám nepomáhá. Tato šílená „příprava" k odvodu vynáší vám mnohdy jedno — zkažené zdraví — a to dost bezpečně, ale vojny a vojančení vás sprostí jen náhoda, rozmar, nebo peníze, mnoho peněz! A kdo z vás, vy dobří, vy poctiví, vy upřímně národní hoši, má mnoho peněz? Jak může někdo z vás míti mnoho peněz, když váš bůh Nacionalism jest láska a pomoc druhému? A tak tu zůstáváte v sítě prohlídek sami slabí, neduživí, zatrpklí, zatím co pro vás tak hustým dnem jeho hladce proklouznou naši tlustí, dobře živení a zdraví „karhani", kteří nepotřebují si zdraví ničit, nepotřebují hladovět a užívat „jodkali", protože jsou našimi v pravdě beznárodními karhany, kteří „v tom umějí chodit".

A tak opět se opakuje to, co bylo na počátku. Váš bůh Nacionalism žene vás peklem hrůz a utrpení, zatím co je dřevěná hlava jeho nechává v klidu a pokoji. Závidíte jim, bratři? Ne — toto není možno závidět, jako nelze závidět hnus, avšak toto lze nenávidět, bratři, toto musíme n e n á v i d ě t i! Nelitujte své víry, svého náboženství, svého utrpení a osudu, neboť ve vás je život, pokrok, ve vás je duch! Vy jste dětmi zítřka, vy nesete pochodně pokroku. Ale tito? Ach, bratři, vzbuďte ve svých srdcích jediný cit k těmto „karhanům" — nenávist a o p o v r ž e n í — takové opovržení, že by vám bylo hanbou s nimi se stýkati.

Odvádějí vás, nastupujete — s hněvem v srdci, říkajíce si, že přijde hodina sůčtování s karhany — nepřijde, bratří, nepřijde, protože to, co cítíte, je právě

jen cit — a co jest cit, bratří. Nejdříve musíte sice cítit, toť základ, pak ale musíte též v ě d ě t a k o n a t, zdaž se tomu naučíte za čtyry leta války? Je to těžké umění!

S prvními branci odešla bujará sílu nesoucí krev našeho národního těla, s vámi druhými odchází valná část té, jíž bylo třeba k prostému životu. A tak to, co tu zbylo, již nežije, jenom ž i v o ř í! Zmírají a živoří jednotlivci, rodiny i spolky, zanikají podniky a ústavy, zavírají se — žel, tak mnohé tělocvičny. Je tu však naděje — opět naděje, jež jest život — ženy!

Naše ženy! Ženy, v nichž jest veškerá naděje života vůbec, přejímají na sebe i naději našeho veřejného života zvlášť. Ony ujímají se dětí, živností, obchodů, spolků, tělocvičen. Buďtež požehnány, vy dělné, poctivé ruce žen, které jste v těchto dobách vykonaly tak mnoho. Jak vám máme děkovat — jak na vás vzpomínat? V slzách vděčnosti či smíchu štěstí? Je vás málo, jsou i mezi vámi „karhanky", karhanky jmění, i horší karhanky citu! Kupčí svou láskou, jich chtivost požitků žene je v náruče maďarských a německých vojáků, syfilitických, vyžilých „lajtnantů" i surových potomků středověkých „žoldáků". V krátkých, vášnivých chvílích vzrušení a odevzdání se ubíjejí celé dlouhé štěstí poctivého života, štěstí práce, štěstí činu. Ale zdaž nejsou skvrny na slunci a zdaž nám neumožňují právě ony, abychom si uvědomili celou jeho zářící sílu a nádheru?

Nuže, tyto ženy — to jsou skvrny, hrozné, černé skvrny, jež však nezastíní slunce. To bude svítit dál, a tím radostněji je všichni pozdravíme! Vzchází nám slunce, vzchází nám v ženách našich, neboť je nadchl, je osvítil, je povzbudil náš trojhlavý bůh — Nacionalism.

Veliký, mocný bože! Modlím se k tobě! Zasviť jim v duších, pronikni bytosti jejich, ať vzejde z nich plémě — tvoje plémě, jehož bohem budeš ty — láska! Jak prchnou a zmizí pak všichni ti karhani i karhanky

jmění a citu, jak rozletí se do všech koutů, aby zmizeli, ztratili se — z a n i k l i!

Hle, co vše má v moci náš trojhlavý bůh!

Kapitola IX. Státní hospodářství.

Dověděli jsme se v předešlých kapitolách, kterak nás zklamalo proroctví, listí spadlo a my nejsme vítězi, naši vojáci nejsou doma. Ani výklad, že listí německých dubů padá v dubnu, nám nepomáhá — neboť, hle, i duben již se valem blíží a o možnosti návratu není ani řeči. Viděli jsme též, kterak musíme nahražovati prořídlé řady bojovníků, kterak noví a noví branci nastupují, nová, čerstvá krev teče. Ba vidíme, že teče krev mnohých již po druhé a ne ze starých ran, ale z čerstvých. Dovídáme se, kterak naši ranění, které jsme vyrvali smrti v našich lazaretech a v jichž duších jsme vzbudili sny dědů, posílené zprávami, jež nám diktuje náš bůh — Nacionalism — hynou znovu na různých bojištích, jsou zajímáni — nebo raněni transportováni do Maďárie.

Což tedy krev — tu lze snad nahradit — ale nelze nahradit to, čím jsme plýtvali, co jsme plnými hrstěmi rozhazovali — naše zásoby. Marně vzpomínáme v těžkých těchto dnech, jak v prvních dobách války vojáci vylévali kotle polévky do stok, jak rozdávali maso i chléb, jak při ústupu ze Srbska celá silnice posypána byla moukou a kávou — jak se dobytek zabíjel a ničil hromadně, bez potřeby. Vzpomínáme, ale vzpomínka nás neodvede od skutečnosti, že na příklad již 9. února 1915 zabavují se obilniny na Moravě, že se upravuje zvláštním nařízením pečení chleba s přísadami, že se v březnu tento znehodnocený chléb stává jednotným a závazným, že se zakazuje péci drobné pečivo a že se provádí soupis všech zásob — i že nám tohleto všechno není nic platno! Tak tu hledíme s dost těžkými obavami do budoucna, alespoň my, kteří nemáme mnoho „statků vezdejších" a z na-

šich obav a starostí o to nejpotřebnější dovede nás vyrušit nejvýše ještě odstoupení knížete Thuna ze stolce místodržitelského v Čechách. Tento Thun, na něhož máme tak těžké obžaloby z doby pokrokového hnutí let devadesátých, tento Thun, jemuž byl Čech člověkem, který je „buď hulvát nebo líbá ruku", prokázal nám v těchto vážných dobách mnoho dobrého, jak nám naši zbylí vůdci tvrdí, chránil prý nás před těžší persekucí — těch osmnáct odsouzených k smrti ze čtyř procesů je jenom malá ukázka chystané blahovůle a odměny za „znamenité rukování" — přijdou tedy doby horší. Vždyť již také naše „na důležitých místech" exponované dřevěné hlavy ohýbají hřbety hlouběji v předtuše bouře! Vždyť také honem zakládají pobočky kde jakých „Kriegsfürsorgtamtů" — či jak se tomu říká, až přijde pak nový místodržitel Coudenhove se svojí agilní chotí Mary — potrhají se naše „vlastenecké" dámy horlivou činností. Vždyť — paní Mary velmi záleží na tom, aby pražská pobočka Červeného kříže byla dobře zásobena! Ach, vy „vlastenecké" dámy, kdybyste věděly, proč! Ale i kdybyste to věděly, zdaž by vám to nebylo lhostejno? Což jde vám vůbec o lidumilnost, ó lásku, pomoc či oč? Ach, nejde vám o nic, jde vám o opičáctví, když můžete dělat tohle! Opičíte se prostě po „vznešených" kruzích, protože jste a zůstanete — dřevěnými hlavami!

Vaše opičáctví povede vás tak daleko, že se shádáte o místa, o službu, o vše, že se znechutíte sobě, okolí, lidu, vojákům i těm „vznešeným kruhům". Sluhové na radnici budou vás titulovat „hádavými výbory", „klepnami", „černožloutkami" a jinak ještě méně vybraně a šťavnatěji — proč — protože tohle není láska, není humanita, není lidskost! To je jen a jen opičáctví a tupá, dřevěná, sobecká beznárodnost! Jak jste ubohé proti těm, které tak obětavě pracují na výchově dětí v tělocvičnách — třebas vy chodíte v hedvábí a ony v obyčejné laciné sukni a plátěné halence, koupené před válkou! A jaký malý,

nepatrný krůček, skoro čára křídou, dělí vás od toho, abychom s opovržením vás nezařadili mezi — karhanky.

Za takovéhoto vývoje věci mění se naše širší vlast, naše nenáviděné a prokleté Rakousko, zkorumpované a proniknuté nepotismem, zvolna ve stát přímo ideální, neboť se dovídáme, že bude zavedena přímá rovnost v zásobování. Každý dostane svůj lístek na chléb a mouku a žádný nedostane ani o gram víc, než na kolik zní lístek! I císař — tak čteme v novinách — bude mít svůj lístek a jíst náš válečný chléb s přísadami a jenom tvrdošijnost lékaře zavinila, že bude mít k snídani pečivo o něco bělejší! Není-liž tohle ideálem? Neblížíme se přímo k předpokladu veškeré rovnosti? Stát zabaví obilniny a bude je spravedlivě rozdělovat bez ohledu na císaře a krále! Není-liž tohle naším starým ideálem? Teď půjde vše výborně a tak tu s jistým uspokojením béřeme v první polovici dubna své první lístky moučné a chlebové. Je to pro nás silně nepříjemno zvykat — ale rovnost je rovnost — je to pro každého! Pošklebujeme se trochu v duchu, vzpomínajíce na Rusko, jestli tam je třeba chlebenek, utěšujeme se, že je to předzvěst konce, ale dáme si statečně stříhat své poukázky.

Jak by to bylo krásné a ideální — každý svůj příděl a nic víc! Ale je to vůbec možno? Za několik týdnů je nám již jasno, že takto to možno není, neboť máme tu své karhany a karhanky, kteří se včas postarají, aby spravedlnost a rovnost vůbec nebyla možna! K čemu by byli karhany?

A tak chápeme velmi jasně, že naše poukázky jsou právě jenom poukázkami na rovnost, to jest potištěným papírem a nic více! Pravé rovnosti že nedojdeme s našimi karhany, ale zejména ne v Rakousku — této mateři veškeré nerovnosti, v Rakousku „zkorumpovaném a proniknutém nepotismem".

Náš sen o ideálním uspořádání se rozplývá a mizí právě tak, jako zmizelo proroctví o spadlém listí a my vidíme již nyní zřetelně toliko jedno: Tyto pou-

kázky, jež byly nám předzvěstí rovnosti, zvěstují nám hlad, alespoň nám, kteří nedovedeme, nemůžeme nebo nechceme býti — karhany.

Tak končí náš sen o ideálním státě rovnosti a utěšuje nás opětně jen náš bůh Nacionalism zprávami, jimž dává vznikati a sny, jež v nás budí, neboť Rusové jsou dosud v Karpatech a nezaváději rovnost na lístky.

Proto s rozšířenými zornicemi naslouchámе zprávám o tom, že na Táborsku sedláci schovávají oves pro kozácké koně a o tom, kterak kozácký ataman vzkázal po raněném českém vojáku do Prahy, aby si schovali mouku k svatováclavskému posvícení — neboť to budou již kozáci v Praze.

Všechny naše naděje upírají se tedy k jaru, až válka opět začne a kozáci zahájí postup ku Praze. Uvažují o tom velcí i malí, slavní i neznámí a okřídleným slovem stává se výrok náčelníka těch, kteří nosí červené košile, když po kterési „vítězné" potyčce v Karpatech s jistou dávkou optimismu a zbožného přání prohlásí: Ještě jednou takto nad Rusy „zvítězíme" a půjdeme jim v kroji naproti!"

Kapitola X. Rue du Peyz.

Zatím co Rusové vzbuzují naše největší naděje svým zimním žápolením v Karpatech, plní se naše města a dědiny úžasně obyvateli Haliče. Je to něco Poláků, ale ohromné množství židů, u nás dosud zřídka vídaných, v kaftanech, s pejzy a hlavně s hmyzem a nečistotou. Máme jich v lednu 1915 v Praze 17 tisíc! A počet jich v celých Čechách odhaduje se úředně (podle vyplácených podpor) na 100 tisíc — pěkný to přírůstek obyvatelstva. Tím pěknější, že některá obzvláště zamořená města (na př. Hradec Králové) musí z důvodů zdravotních zaváděti povinné mytí a střihání těchto hostí. Host do domu — bůh do domu — ba, skoro věříme tomuto starému přísloví, neboť tito hosté jsou tu pro

nás plamenným mečem rozhněvaného a trestajícího boha. Vyučují svým příkladem naše karhany a karhanky velmi dokonale! Hle, biblické: „Nesejí, aniž žnou a bůh nebeský živí je“ naplňuje se u nich svrchovaně, neboť zatím co v tomto těžkém jaře ne bez vnitřního pohnutí zjišťujeme, kterak ženy opět zapřahují se do pluhů, aby táhly těžkou brázdu chudou líchou, co za pluhem jde hoch školou povinný — tito synové Adamovi nedělají ničeho podobného, ba nám se zdá, že nedělají vůbec ničeho a přece tu jsou! Pamatuj si to, bratře, pamatuj dobře! Vzpomeň, že to bylo v době, kdy naše ženy se zapřahaly do pluhů — bude ti to užitkem, až budeš účtovati s celým tímto rakouským hospodářstvím! Rozčilují tě tito hosté již pouhým svým pobytem a svojí zdánlivou — nečinností? Sečkej — přijde věru doba, kdy budeš mít více příležitosti se rozčilovati! A ta doba již nadchází, ba ona je již zde!

Je tu, neboť české socialisticky organisované dělnictvo od mnohých roků, kdy zahájilo své organisování, poprvé v této pamětihodné době, poprvé v roce toho, jenž zemřel před pěti sty lety pro své přesvědčení, zanechav nám plamenný vzkaz: „Zlořečený ten, kdo pro skývu chleba opustí pravdu!“ — upouští od svých oslav májových. Není čas na oslavy — ale což byl nám první máj skutečně jen oslavou? Skličuje nás toto rozhodnutí, skličuje, ať již jsme anebo nejsme socialisty, neboť „v organisaci je síla“, tak jsme to slýchali, ale teď tu vidíme, že máme *organisaci bez síly*, čili že k té organisaci je třeba ještě něčeho více! Totiž ducha mužnosti a odboje — myšlenky revoluce, lásky k svobodě a ne velikými slovy potištěných papírů z let minulých! Válka je tu, tyranie je tu, staré reakční Rakousko je tu, ale první máj je pryč, zmizel, *není tu*, nebo právě *proto tu není*, že nastala reakce? Ale může nám tedy ještě něčím být? Může nám být svátkem práce, když ho neslavíme v době, kdy ženy se zapřahují do pluhů? Může nám být něčím více, něž slavností, když jest znesvěcen ústupem? Jest pravda, že i socialisté

jinde a zejména na př. v Německu — kam tak rádi šilháme — a Vídni — kam se díváme otevřenýma očima — nepočínají si vůči tyranii lépe, ale může Německo, může Vídeň, může vůbec někdo na světě býti nám vzorem v této situaci? Avšak jsou tu i jiné známky.

Některé skupiny českých vojáků, za tohoto pro nás tak nadějného pobytu Rusů v Karpatech, přešly hromadně k nepříteli. Ba mluví se o tom, že přešly k němu s hudbou a vlajícími prapory! A byl prý to zejména pluk pražský čís. 28, pak 8. zeměbranecký, 102. a jiných více. Tebe to hřeje, česká duše! Mneš si potají ruce ve své hospůdce nebo pod kavárenským stolkem, když šeptáš tuto věc spolehlivému příteli, ale armádní správa to také slyší a nemne si ruce, spíše svírá v pěsti, bratře, bude zle, je třeba nových obětí! A tak teď, počátkem května z těchto sevřených pěstí armádní správy vyletí blesk. Je třeba příkladného trestu, je třeba veřejné popravy — tento těžký, smutný úkol čeká Tebe — dobrý, tichý český vojáčku Kudrno! Vykonal jsi svoji povinnost, byls na bojišti, byls tam i raněn. Pro neopatrné slovo, chvilkové vzplanutí hněvu jsi zatčen, souzen, odsouzen. Co Tvoje děti? Tvá rodina? Co Tvůj život? Nic, Ty jsi český vojáček Kudrna, který v tento čas náhodou padl do rukou vojenské správy, ne proto cos řekl, ne proto cos udělal, ale protože jsi český voják — proto umíráš na popravišti. Pozvou k tomu celou posádku a dámy důstojníků dívají se svými lorgnony, jak zhasnou Tvůj život! Rakouský zločinče — bratře — oběti nevinná! Umíráš nechápaje, však za Tebou přijdou mnozí, kteří budou umírat sebevědomě, kteří umrou rádi! Těžko říci, jak Tvoje poprava skličuje, jak působí. Jak se hra obrací, jak nyní český člověk zatíná pěsti a armádní správa si mne ruce, jenže z těch rukou kape krev — nevinná lidská krev! Česká krev, bratři!

Poprava Kudrnova vrhá své stíny, jež nezaplaší, ba sesílí i potopení „Lusitanie" — americké lodi, pro niž se přiostřuje spor s Amerikou — kdož by však

věřil ve válku s ní? Nejhůře ovšem působí — průlom u Gorlice. Dlouho se zdráháme věřit, dlouho očekáváme zprávy o „ustoupení po zamýšleném účinku" — nic, jméno za jménem, město za městem a konečně pevnost za pevností, den po dni, týden po týdnu, měsíc po měsíci padá, pokořuje se, armáda ruská je rozbita, ústup její není k zastavení. Jaká je to hrůza, jaký děs pro tebe, který jsi chystal posvícenské koláče Rusům k sv. Václavu! Co zkusíš duševně! Jak ti to láme duši! Jsi zmaten, zničen, zoufáš si! A nyní zahajují tvoji hosté z Haliče teprve svoji činnost. Prapor za praporem si vynucují při každém kilometru, plakát za plakátem objevuje se v Panské ulici nad portálem „Prager Tagblattu" a od časných hodin ranních do večera sedají zde po patnících, zídkách, povalují se u zdí, stojí v hloučkách i sami o hole opřeni — naši hosté z Haliče. Ulice je jich plna, je plna zvuků jejich nesrozumitelné řeči, je plna ovzduší, jež hlásá — „Sieg!" rakouský „Sieg", jejich „Sieg" — a ty to slyšíš, zničený český člověče, ty se jim uhýbáš, ty prcháš, když k večeru vyrojí se jich zástupy s lampiony a prapory, s obrazy Viléma i France, když plní ulice — naše ulice — svým „Wacht am Rhein", „O, du mein Vaterland", „Heil dir im Siegeskranz" a „Gott erhalte".

Vzpomínáš na Brno, český člověče? Vzpomínáš, jak armáda četníků nestačila držet Němce před tvojí písní? A ty tu uhýbaš, utíkáš do postranních ulic — abys neslyšel, neviděl, necítil — v Praze! Takto se ti odvděčují tvoji pejzatí hosté. Nezbývá ti již nic, než krvavá satira. A tak nazýváš tuto prokletou a věru příhodně nazvanou „Panskou ulici" buď německy „Siegesgasse" nebo francouzsky „Rue du Pejz" a vyhýbáš se jí jako všechno živé mrtvému moři, zatím co v ní bují jako krvavý, ďábelský výsměch tobě i všemu českému, mravenčí ruch a repot stohlavých zástupů radujících se Israelských.

A divit se jim ani nemůžeš — vždyť válka, toť jejich žeň, vždyť tato vítězství znamenají pro ně osvobození země, v níž žily a rodily se celé jejich rody, vždyť

tato vítězství jsou porážkou největšího jejich utiskovatele. Rozbíráš-li věc, chápeš — a odpouštíš, odpouštíš i bezmeznou drzost jejich průvodů na své půdě — vždyť oni i ty jsi v Rakousku a ono vítězí! Ba, jsi v Rakousku — na to nezapomeň ty, který jsi chtěl vítat Rusy v Praze a dlouho v něm ještě pobudeš! Ba, přijdou i těžší věci. Co ale nechápeš to jest, když při momentech zvláště významných, ve dnech obzvlášť slavných, vyjde i hudba do ulic a před ní, kolem ní i za ní — drobní čeští lidé! Služky, vojáci, zahaleči, tu i tam mladý učeň a dělník se kmitne. Ty slyšíš — český hovor, české hlasy, při t é t o oslavě! A tu nastává chvíle, kdy nechápeš, kdy rveš si vlasy, zoufáš si a věříš — všechno marno! Zdaž mohli by i Rusové osvoboditi — t e n t o lid? A pak tě již nic nepřekvapí. Ani německá vítězství u Ypres, ba ani vypovězení války Italií, o němž se dovídáš po svátcích svatodušních.

Když potom proskočí zpráva o zatčení hlavy Sokolstva dra Scheinera, o surových prohlídkách v jeho bytě, o zatčení Kramářově, Rašínově a Červinkově — jich společníka Zamazala, ani hrubě neznáš — cítíš to již jen jako důsledek všech těchto věcí. Cítíš, že to pravé Rakousko teprve začíná!

Ale ty, jenž chceš přijít věci až na kloub a jenž se ptáš po vývoji věcí, dovídáš se, že dr. Scheiner byl před svým zatčením u dra Šámala, ba dovídáš se, že o svém zatčení byl včas zpraven, vidíš, že jeho kanceláře i úloh v Sokole pražském ujímá se dr. Urban, uvažuješ, proč byl dr. Scheiner právě u dra Šámala, s nímž neměl dosud ničeho společného, a počíná ti svítati, ba domníváš se odhadovati a obávati se, že byl asi zatčen důvodně a vzpřimuješ hlavu. Nevíš ničeho, ale tušíš — něco tu jest! Něco jest! A toto něco, o němž nevíš ničeho, ti umožňuje život! Hle, svatá, velká moc naděje! Ona ti sice nevyvrací fakt, že Rusové nemohou n y n í osvobodit tento lid — ale praví ti, ž e p ř e c e j e n m ů ž e b ý t i v y s v o b o z e n! A to je to jediné potřebné — m á š n a d ě j i! **Tedy žiješ!** A není to skoro zázrakem, že j e š t ě ž i j e š?

Kapitola XI. Hus.

Za takovýchto okolností a v tomto stavu dožívá se tedy český národ svého velikého dějinného svátku. Výročí 500letého umučení Husova. Kterak vzpomene tohoto dne tento zdeptaný národ? Zdaž povznese oči své k tomu, jenž umřel pro pravdu a načerpá nových sil? Či vzpomene tuctově, planě? Nebo dokonce zastrašen zákazy neodváží se zvednouti hlavu? Těžká to otázka a ne bez významu jak pro ty, kdož jsou tu dnes, tak pro ty, kteří přijdou, neboť dělat oslavy a parády, když je k tomu čas a chvíle, není pražádným uměním, ale důstojně vzpomenouti vzoru, i když zdá se to býti nemožným, i když je to zakázáno a stíháno — toť kusem státnického umění, toť činem, který bude svítit budoucím.

Ano spolek, jehož účelem bylo zbudování pomníku, vykonal vše, co bylo lze. Po 24leté činnosti postavil pomník — dílo českého mistra, právě včas, a to nákladem více než ½ miliónu korun. Je hotov přesně, neboť 18. ledna odstraňuje se již lešení a koncem června je tiše, nehlučně odkryt celý hotový pomník. Co zbývá ještě? Uspořádat účty a odejíti. Více také policie nedovolí. A tak se tedy usnášíme uspořádat poslední valnou hromadu, rozpustit spolek, položit k pomníku kytici a jít. Ale ten odchod a to položení kytice nesmí se díti hromadně — připojuje policie! Tak tedy má a smí vypadat Husův den! Je možno vskutku, aby vypadal takto? Dopustí to tvůj bůh — Nacionalism, český člověče? Jakž by mohl! Kdo ale ujme se organisování, kdo dá myšlenku, jak provést úctu muži, jenž stává se nám dnes symbolem češství? Myšlenka rodí se zvolna — a jako každá myšlenka, vynucená týmiž poměry — skoro shodně na různých místech.

Tak tu vidíme na př. již koncem června různé činovníky Sokola pražského marně lámati si hlavu, co bude s věncem Husovým. Tito staří ctitelé mistra posílali totiž každoročně věnec k mohyle Husově do Kostnice k osudnému výročí. Jak letos však poslati věnec,

když hranice jsou uzavřeny? Zakoupiti věnec tam, korespondovati se Švýcarskem, jak s kým, aby to nebylo velezradou a koncem spolku? A vynechati tuto tklivou vzpomínku právě letos, když je tomu 500 let? To znamená ustoupiti násilí! Násilí duchovnímu! Můžeš to učiniti — ctiteli Husův? Nemůžeš! A tak se tedy rozhoduje Sokol pražský po jistém váhání položiti velký věnec rudých růží po prvé letos k pomníku Husovu a pak každoročně k němu. Věnec budiž ozdoben obvyklými stuhami. Co se takto ne bez obtíží rozhodujeme v budově nové, sní a přemýšlí, aniž by o našich rozpacích věděla, ve vedlejší budově staré dcera našeho zakladatele a manželka vůdce, paní Renata Tyršová, o uctění Husovy památky českými ženami. Ne těmi „vlasteneckými", které tak horlivě pracují ve svých „hádavých výborech" na radnici, ale těmi, kdož cítí a jednají česky. Žena — vzpomínka — květy! Může být větší souvislosti? A tak se i tu rodí myšlenka položit k pomníku květy a nabývá konkretní formy — vyzvat české ženy a české lidi vůbec k okrášení pomníku květinami — mořem květů. A jak už u této vzácné paní jest zvykem — však ji brzy uvidíme i při jiném díle — „slovo skutkem učiněno jest a přebývá tu mezi námi". Povel i příklad jest dán, tichá, soukromá akce u českých žen a zejména v tělocvičnách sokolských zahájena.

Když pak červencové slunce z jitra po prvé zlatí Husův pomník, když svatá chvíle nastává, přicházejí položit zástupcové spolku Husova pomníku své kytice, Sokol pražský pokládá svůj velký věnec rudých růží a za nimi bezpočetné řady kytic a kytiček zdobí pomník, vlní se po stupních, splývají po římsách, rozkládají se široko po zemi jako pestrý koberec, jako cesta Mistru, kdyby chtěl sestoupit mezi svůj lid. Rakousko se ovšem nezapře, ono jest a zůstane Rakouskem, proto i tento akt lásky snaží se poslintat, pošpinit nečistýma rukama svých policajtů. Stuhy jsou zakázány. Rvou tedy chocholatí strážci nebezpečnosti stuhy se všech kytic, zakazují, hádají se, křičí, zjišťují

a předvádějí od pomníku mistra. Není-liž to opět důstojným obrazem našeho rozdílného Nacionalismu? Neboť, hle — toto je jejich nacionalism! Naším však jest jedině ten, který je napsán na pomníku mistrově písmem v žule, písmem daleko viditelným jako heslo všech a pro všechny: „Milujte se a pravdy každému přejte!"

Česká láska, česká odvaha i české babství defilují tu před pomníkem. Vidíte prostou ženu přinášet hrst květinek z domácí zahrádky a zbožně klást u paty pomníku, vidíte dívku srdnatě před strážníky nésti trojbarevnou kytici a klásti ji viditelně až k nohám sochy a vidíte českého synka, tetelícího se strachem, jehož slzící matinka zdržuje, aby za zády nesený věneček kteréhosi spolku nekladl na zemi, dokud se policajti dívají. Česká láska, česká odvaha, české babství a cizí záští — tak se to vlní u Tvých nohou, mistře Jene, již po pět set roků! A bude se vlniti dále, neboť i česká láska, i česká odvaha, i české babství a cizí zášť jsou nesmrtelny.

Tak tu přicházejí a defilují se svými věnci a kyticemi zástupci všech vrstev a stavů, přicházejí dnes, zítra, pozítří — „jak to vzácná paní snila, láska lidu vyplnila" — moře kytic leží u paty pomníku, vadne a voní — hyne.

Nastojte — co s nimi pak, neboť i svatební i pohřební i vzpomínková kytice stává se po čase na slunci, dešti, větru a prachu — smetím. A tyto naše vzpomínky, od srdce jdoucí, jež smetí jsou před tváří toho, jemuž patří, nemohou přec skončiti v popeli, prachu a neřesti vozíků obecních metařů. Snad mnozí to necítí, mnozí se ušklíbnou, ale ti, jimž tato vzpomínka byla nutností, projevem lásky, úcty, vzdoru i češství, kladouce sem tyto květy trhané jako v zahradách svých duší — ti nemohou připustit, aby věc skončila takto.

Ale což nemáme naše ctitele mistra Jana, jichž bohem je Nacionalism, jeho nacionalism tak, jak jest hlásán nápisem: „Milujte se a pravdy každému přejte?"

Což ti, kdož začali tuto oslavu, nedovedou ji diskretně, šetrně odstranit dříve, než ze květů lásky stane se smetí? Máme je a máme blízko, vždyť i z oken radnice dívá se zamyšleně k pomníku hlava úředníka — básníka — Sokola. Básník a květy — dopustí, aby se z nich stalo smetí? — I kdyby dopustil — nedopustí Sokol, aby byla smeť vzpomínkou u mistra Jana. A tak úředník hospodářského referátu Jar. Nauman vymáhá opatření, aby květy uvadající u paty pomníku byly sebrány a na nové kárce odvezeny ku poctivému pohřbení žehem. Vzpomínkové květy za hranici končí po pěti stech letech opět na hranici ve veselém plápolu vše očišťujícího ohně. Není z nich smetí, ale plamen. Dejž náš bůh Nacionalism, aby takto u nás skončila každá smeť, aby se v stálý, hřejivý, veselý plamen změnila každá vzpomínka.

Tak mizí pět set let Husovy památky v Praze. Na venkově sázejí se lípy a osazují balvany — naši přátelé v rudých košilích jsou všude první. Je to episoda, snad podružná episoda v těchto pohnutých dobách, kdy tisícové denně zmizí, ale je to episoda hodná paměti, neboť se v ní projevuje a bude i po letech jeviti náš dnešní bůh Nacionalism a jeho praví služebníci a vyznavači.

Kapitola XII. Svatováclavské posvícení.

Nikdy ještě netěšili jsme se na své posvícení již na jaře tak jako na toto — vždyť měli být k němu pozváni Rusové — a nikdy neprožívali jsme tento den v černějším rozčarování ze všech vidin a snů. Ne proto, že nám již 21. června — tedy hned přede žněmi, zabavili všechnu úrodu a že se další hospodářství povede na lístky, ale proto, že to, co před sebou vidíme vzrůstat, je celé, skutečné Rakousko v nefalšované své podobě. Rakousko černé jako noc a kruté jako zbabělec — neboť kdo může být krutějším? Náš oves — schovaný pro kozácké koně — vzklíčí

asi v sýpkách a stodolách — budeme-li ho dále schovávati — naše koláče — máme-li jaké, zhořknou nám v ústech — neboť nejsou sypány cukrem, ale všemožnými vládními opatřeními a změnami, jimiž jsme byli poctěni. A co teprve naši otcové 43—50letí, kteří jdou tu na sklonku léta mezi 29./7. — 30./10. k odvodu — jaké ti mají posvícení! Však tě jim naše komise, jež úřadují „řízně a přesně", již posvítí! Také náš policejní ředitel Křikava, který z různých důvodů nemohl si počínat volně na všechny strany a dost „úředně ostře", nebude mít o Václavě zrovna na růžích ustláno! Odchází náhle — v nemilosti a jest nahražen panem Kunzem, jehož těžkou ruku dost dlouho cítila Ostrava. To vše se děje ještě v srpnu, na jehož sklonku (26.) je úředně zastaven i deník „Čas". Kdyby byl tehdy někdo prorokoval, co bude po válce s jeho čtenáři a redaktory, co bude s jeho duchovním tvůrcem — zdaž bychom byli uvěřili? Dnes ale nevíme o ničem podobném, jenom víme, že nám zabavují i krabičky se sirkami, protože jsou na nich tři barvy, a to nám opravdu dostačí.

Místo radostného vzrušení, místo slavností, Rusů a kozáků, máme tu tedy černou reakční tmu, tím černější, tím bolestnější, že se dovídáme i o tom, kterak Poláci mají opět dvě, či tři želízka v ohni! Ti Poláci, kterak jim závidíme jejich schopnost přizpůsobování, jejich obchodní smysl, jejich *široké svědomí*. V Německu, kde tolik vytrpěli, „*rukují znamenitě*", jako my v Čechách, ba snad líp! Ani v Rusku nejsou v rozpacích — jdou s ideou sjednocení Polska v boj proti Německu a v Rakousku —? Zde nestačí jim ani „znamenité rukování", zřizují dokonce samostatné legie k boji proti Rusům. Mohou to mít lépe pojištěno? Ba mohou, neboť se dovídáme, že to vše je jim málo, že mají své zvláštní komité ve Švýcařích, které pro jich osvobození pracuje. Komité revolucionářů, vlastenců, působících k sjednocení a svobodě! Jak to zní uchu českého člověka! A prostý český člověk div nepláče, div si nezoufá, když vidí, že my nemáme

zhola nic podobného, vlastně, když n e v i d í a prozatím ještě n e m ů ž e a n e s m í viděti, co my máme a hlavně, že my také máme komité za hranicemi a ne jedno, že jich máme bezmála tolik, kolik je českých kolonií ve střediscích zemí dohodových.

To vše však je dnes ještě skryto, nebo t é m ě ř skryto před očima průměrného českého člověka. On slyšel sice, že naši přebíhají k nepříteli, snad k tomu dokonce sám radil a teď, když těmto deserterům se od června houfně zabavuje veškeré jmění, počíná si dělat jisté výčitky, ale, že by tito zajatci, tito u'ečenci, nad nimiž se prohlašuje trest smrti a kteří se asi nebudou smět více vrátit do vlasti, za hranicemi mohli pracovat — to mu snad v těchto těžkých a hořkých chvílích ani nenapadá. Má prozatím svoje těžké starosti. Minulá zima ukázala, že válce nevadí a zkušenosti s chlebenkami radí k opatrnosti. A tak tedy v tento památný podzim a smutně památné svatováclavské posvícení počínají první zájezdy obyvatelů měst na venkov za aprovisací. Prozíravější snaží se opatřiti si zásoby na zimu. Ó, vy dobří, čeští tatíci! Vy starostlivé matky! Kterak vzpomínáte na tu chvíli, kdy jste poprvé vzali baťoch na ramena a tašku do ruky, abyste se vydali na bludnou pouť po českém venkově! Kterak vzpomínáte na tyto první počátky, po nichž přijdou dlouhé měsíce a roky, v nichž nebude pro vás nedělí, nebude svátků, neboť každé své prázdné půldne věnujete těžké pouti za chlebem. Zdaž jste kdys pomyslili, že budete jednou, peníze v hrsti, stát a klepat u dveří svých venkovských bratří a že v jedněch z desíti vám odpoví č l o v ě k, že neprodá, a v devíti ozve se již jenom p e s — neboť — venkov počíná tušit, že nadešel jeho den. Ba nadešel! Den velikého třídění duší a přehodnocení hodnot. Co všechny války braly — tato nahradila českému venkovu, ale kdo celý život chodil v masce — dnes ji má strženu a stojí tu nahý a chvějící se před tváří lidu i před tváří boží! Před tváří našeho boha Nacionalismu, jenž jest láska a před tváří onoho velebného Neznáma, které se „za ním

zdvihá v tajemné hloubce do obrovitých rozměrů a v nezbadatelné temnosti s mystickou nádherou hvězdnatých světů a nezměrných dálek". Jak mnohá tvář, jež leta nosila masku tvrdosti, jihne, jak mnohý hospodář stává se otcem celého velkého kmene rodinného, příbuzných a známých, zachraňuje tak před zkázou národ v určité části jeho. Jak mnohem četnější tváře dříve úsměvné a přátelské, dnes zbaveny masky ledově sobecky a tvrdě vzhlížejí k svému okolí vyjadřujíce svou pravou podstatu dřevěné beznárodnosti.

Nad celým tímto vzruchem a kolotem vznáší se pak jako hejno vran nad bojištěm, zástupy našich karhanů, již hmatajíce svůj prospěch ve všem a všude, zalétají i sem. Těžko říci kterak vás nenávidíme přes to, že naším bohem je láska, nenávidíme na smrt, nenávidíme až za hrob, neboť vy jste naše zkáza, vy jste naše utrpení, vy jste smrt našich nejdražších, vy jediní tisíckrát a navždy prokletí! Bratře, nepřítel, jenž brał ti jazyk a školy, byl zlý, nepřítel, jenž bral ti na vojnu syny, byl horší, ale nepřítel, který bral tvým dětem sousto od úst, byl nejhorší a tím byl tvůj rodák, tvůj bratr, tvůj bývalý druh! Ó, můžeš méně než nenáviděti jeho i všechno jeho? A ještě není doúčtováno, ještě je tady, ještě ti pije krev, ještě rve sousta od úst tvých dětí — bratře, neváhej a najdeš-li ho kde, šlápni mu na hlavu jako jedovaté zmiji, která zahubí, není-li zahubena, neboť tato zmije musí být zahubena, máme-li žíti!

Tak tedy počíná náš letošní podzim a to jest ono toužebně očekávané svatováclavské posvícení v r. 1915. Bratře, připrav se dobře — bude více takových!

Kapitola XIII. Duchové se zjevují.

To, co bylo včera „ještě skryto, nebo téměř skryto před očima průměrného českého člověka", počíná se mu pomalu odkrývati. Od mnohých zajatců ruských přestaly náhle docházet zprávy a lístek, jenž tu a tam

zabloudil a nebyl dostatečně censurován, prozrazuje podivné věci. Tak píše se tu a tam, kterak tito hoši „pracují pro nás všechny" nebo i „konají svou sokolskou povinnost" — lam si hlavu jak chceš, průměrný český člověče — tomuto způsobu psaní velmi záhy porozumíš! Tak se dovídáš, že „tady v Kyjevě jsou se mnou od nás —" a řada jmen oplakávaných a za mrtvé prohlášených hochů defiluje ti před zrakem. Toť tedy mrtví vstávají z hrobů! Ba, vstávají, vstávají, jenže to nejsou ani tak mrtví z této války, z tohoto zabíjení, jsou to velicí mrtví tvých dějin, tvé minulosti, jež tu ožívají v tvých dětech, průměrný český člověče! „Jeden za všechny a všichni za jednoho" — to heslo v průčelí posledního sokolského sletiště se v ně vtělilo — ale čí je to heslo — heslo táborských bojovníků! Ti tu povstávají před tvým zlekaným zrakem. Ty však pro velikou dálku a obtíže Rakouska vidíš prozatím jen fantomy, jen groteskní stíny minulosti, avšak tato minulost je tam za oběma frontami skvělou, nadšenou přítomností, ba více — ta je zárukou tvé české budoucnosti, průměrný český člověče!

Po dlouhých oklikách a tajemných nápovědích dovídáš se, že tito hoši vydávají svůj vlastní časopis, ba snad několik časopisů, že vydali i provolání k zajatcům a patříš-li k těm, kteří nosí své červené košile, slyšíš ne bez pohnutí, že právě jedno z nejradikálnějších těchto prohlášení podepsal Václav Dušek, náčelník III. okrsku sokolské župy Barákovy, který v něm otevřeně volá ku konání toho, „co naši bratři doma od nás očekávají a co sami dosud nemohou konati".

Dosud nemohou! To ukládá i tobě povinnosti, průměrný český člověče! A slyšíš dále o jiných a jiných, Čílovi, Klecandovi, Ševci, Havlovi, Píseckém — řada je jich, řada dlouhá a jak mnozí z nich nosili s tebou a vedle tebe červenou košili. Třebas nebyli všichni, třebas mnozí chybějí, třebas vedle nich jsou tam i jiní a mnoho jiných, více jiných, tolik je ti jasno teď, v tuto chvíli zázračného prohlédnutí, když vidíš do minula i na tuto

vzdálenou, fantasticky se mihotající budoucnost, že sokolská myšlenka splnila svůj úkol, jediná nezklamala, jediná zůstala stožárem, o který v bouři opřeli se všichni, na němž zavěšeno bylo rahnoví plachet našich nadějí, naší svobody. Ona to jest, jež proniká tyto lidi, ona hřeje v prsou, ona rozněcuje požár odboje, neboť ona jediná toto vše *má v programu*, ona jediná toto *chtěla*, toto organisovala. Žádná politická strana, žádná idea hospodářská nebo sociální nenadchla tyto starodružinníky, byla to *jedině láska k vlasti, láska k svobodě, láska k demokracii*, slovem, byl to náš bůh Nacionalism, tak jak jsme viděli jeho vyznávání a hlásání těmi, kdož nosí červené košile. *Bůh lásky k vlastním, bůh touhy po pravdě a spravedlnosti*, nikoliv hlad po zemi a vítězství, po mamonu, nikoliv tupá, dřevěná maska sobeckosti jednotlivce, rodiny, stavu, třídy. Ve jménu *lásky* jdou tito hoši na smrt, ve jménu *pravdy* zřekli se rodin, majetku i života.

Svatí, požehnaní!

Náš bůh Nacionalism, jenž jest „ochrana svých a láska ke všem, který se zde rozpíná jediný, veliký, nad všemi národy světa, stane se brzy všelidským" — jen co ti u nás a u sousedů pochopí a uvědomí si, že má tři hlavy a že lze sloužiti jenom jediné. „Zatím tu stojí pevně vkořeněn v zemi svých národů a rozpřáhá mocně svá ramena nad všemi národy Evropy, za ním pak zdvihá se v tajemné hloubce do obrovských rozměrů a nezbadatelné temnosti velebné Neznámo s mystickou nádherou hvězdnatých světů a nezměrných dálek. U jeho paty pak bují náš život —"

Leť Sokole, leť vysoko, leť až k jeho tváři a řekni mu, řekni, že jsme k jeho příchodu připraveni a že čekáme!

Zatím tu u nás však je neveselo, tváře mocných tohoto světa se chmuří, pěsti se zatínají — počíná se nám k tomu ku všemu nedostávati i materiálu jiného než lidské krve. Tváře se chmuří, pěstě zatínají, jak by ne, když šavle musí sáhnout na to, co střeží kropáč.

Šavle a kropáč — tak věrní, tak nerozluční přátelé v tomto neuvěřitelném státě, v tomto státě možných nemožností, div se nepohádají, neboť nejde o nic méně než — o zvony.

Zvony, vy řvoucí lvové katolické církve a přece zase nejvelebnější nástroje své a v krásném svém souzvuku. Zvony, vy, které zvučely jste nad Prahou, když Žižka vítězně vjížděl do bran městských po porážce Zikmundových křižovníků pod Vítkovem a na Špitálském poli — vy, které jste hlučely táhlým hlaholem, když Jiří Poděbradský kráčel do Týna po volbě na radnici — zvony, vy zvony, jež ku všem chvílím vážným i tklivým, smutným i radostným hlaholily jste sty svých kovových srdcí — už vás neuslyšíme! V slzách stojí tu hloučky na stráních nad Prahou naslouchat vašemu hlasu — naposled! Nikdy více žádné ucho lidské neuslyší vás v tomto souzvuku — bratře, chápeš, co je to „naposled" a „nikdy víc"? Ach, do krve řeže ten vtip, jímž mírníme bolest, jímž v slzách se smějeme, pravíce, že ku konečnému vítězství Rakouska po této rekvisici rozhlaholí se již jen — umíráčky!

Kapitola XIV. Listopad.

Moravský místodržitel Bleyleben, týž, jehož jsme viděli v prvních dnech lednových psáti „českému lidu na Moravě" velmi důrazně o několika ničemných individuích, jež hnusným zločinem poškozují naši vlast", není teď na podzim již také dosti řízným a jest vystřídán Heinholdem, který si povede důrazněji. Co můžeme proti tomu namítati? Však krev nám bouří a žene do tváří zvěst, kterak Bulhaři vpadli do Srbska a co tam se nyní děje. Nešťastné Srbsko — vypije kalich utrpení až ke dnu, neboť tito Bulhaři věru dovedou sledovati své německé učitele. Naše duchovní tíseň tím stoupá k nemožnosti. Pracuješ, chodíš, žiješ, myslíš, tedy jseš, ale jsi to ty? Sám sobě se mnohdy divíš, že

ještě žiješ, že tvůj organismus ti dávno nevypověděl službu, a že se ti srdce bolestí i trýzní nezastavilo. A na to čeká rakouská šelma. Vyčíhala chvíli, svou chvíli a chystá se šlápnouti národu na hlavu. Ne bez starosti pozoruje již dlouho ty, co nosí červené košile, viděla je oslavovat Husa, zatkla jejich starostu pro styky s Amerikou — vyčkává. Dopustí ještě, abychom vzpomněli 50 let smrti Fügnerovy založením fondů k podpoře trpících bratří — pokračujeme ve svém díle lásky, jež je naším Nacionalismem — zabavila jen tu a tam slovo — že cestoval po Anglii a Italii — s níž jsme ve válce, ale teď došla jí míra trpělivosti. Poslední události v Rusku, ta různá provolání za hranicemi i procesy doma nejsou sice důkazem, ale jsou podezřením — tedy rozkaz letí, ty Česká Obci Sokolská, hlavo veškerého tohoto bratrstva, promluv a prohlaš, jak se díváš na tyto věci.

Naše předsednictvo, prořídlé odchody do pole, se tedy radí! Vidím vás v duchu, vidím, vy hlavy vážné i mladé, šedé i lysé, jak tu sedíte ve svém zadumání! Co říci! Co prohlásiti? Rada je dlouhá, rada je bez konce, rada je bez rady! A tak jde jednatel, zástupce nás patnácti, dr. Urban, vyjednávat do jámy lvové. Jak je ti, jak je ti, když bys nejraději řekl, že podpisuješ prohlášení Václava Duška! Jak je ti, když nesmíš to říci, když nemůžeš však říci to, co na tobě chtějí! Nemůžeš, neboť by ti puklo srdce. V těch bezesných nocích listopadových, vás patnáct, nebo snad jen osm či deset, poslouchá tepot vlastního srdce, poslouchá hučení větru a praskání parket a cítí, jak z temného kouta se vztahuje dlouhá, černá ruka sevříti hrdlo. Zapřít, zradit své bratry, své děti, své odchovance, své srdce, jež je celé tam venku — nebo...? Ach, kdo zná dnes toto nebo? Je to žalář, je šibenice, ale je to něco daleko hroznějšího, je to zničení díla, jež rostlo padesát let! Bezpočetné majetky, existence a životy budou vydány v plen — jaké má noci vás patnáct? A jaké lví srdce máš ty, dovol abych řekl s hrdostí, bratře Urbane, když den po dni se

biješ s rakouskou bestií, hádáš, vykládáš, ale cítíš studenou ruku na svém hrdle a ránu ve svém srdci, silném lvím srdci!

Jak je ti, ty šedivý, dobrý „pane otče" Štěpánku, jemuž dosud snad v žádném případě humor neselhal — jak uléháš zlomen, obávaje se — podepíšem — a jak vstáváš znovu přesvědčen — nelze! A jak vy ostatní, Mašku, Bílku, Beránku, Vaníčkové, Masáku, Ambroži, Očenášku, Prágře, Domorázku, i ty, žel tak brzy zhaslý Warausi, radikální odpůrče jakéhokoliv prohlášení? Však na vás některé čekají i těžší věci! Na Beránka s Prágrem vídeňská věznice, na Masáka vojančení v Uhrách, na Bílka a Jindru Vaníčka kruté výslechy, ale hlavně na vás, Štěpánku a Urbane, prohlídky, konfiskace pošty, předvolání, výslechy bez konce — těžká to doba pro vůdce těch, kdož nosí červené košile. Těžká, ale veliká, neboť ocel svítí jedině v ohni a vy všichni jste v této době — z ocele! Svítíte jistotou vědomí, že věc tam t ě c h z a h r a n i c e m i z r a d i t i n e l z e! Ó, jak jste vysoko! Jak vysoko, n e s k o n a l e v y s o k o proti těm, jež nám v dobách pozdějších budou psáti o „nárazníkových státech", „potírání nacionalismu", „kavárenských projevech spisovatelů" a o „Masarykovi, jenž sedí za hranicemi v teple a dělá tu ‚lidi nešťastnými"! Odpusťte, že vás srovnávám — k těmto! Nezasluhujete si toho, neboť to zní skorem příhanou!

Nemůžete podepsat, n e p o d e p í š e t e! A když tedy přichází dr. Urban s tím, co jest vaším posledním slovem, s neslaným, nemastným prohlášením, jež je pro vládu i pro nás bez ceny, když je ledově, s úsměškem odbyt a dána mu poslední lhůta b u ď — a n e b o, a když jest jisto, že nazítří půjde říci pánům své nebo — a nevyjde snad více — dochází vojákům ve Vídni trpělivost! Neohlížejí se v pravo ani v levo, nedbají vyjednávání. Markýz Gero cítí svou chvíli, markýz Gero tasil svůj meč, markýz Gero — řal. Č e s k á O b e c S o k o l s k á j e r o z p u š t ě n a 24. l i s t o p a d u 1915.

Je po strachu — je po prohlášení — je po „nebo" —

neboť je konec! Ó, jak jste potom trpce litovali, vy vídeňští páni, tasení meče markýze Gera! Kolik lidí vám uklouzlo jediným rázem! Kolik lidí, tolik velezrádců a především našich patnáct, jež je teď na chvíli klidno. Místnosti se zapečetí, něco spisů odveze. Ruka se sevřela — hrdla jsou venku. Prozatím venku! Jak mnohým by to však stačilo k zahnání chuti na vždycky! Jenže vás několik, vás vzácných několik, nezná pokoje, je stále při chuti hrát o hrdlo. Rozmnožuješ dále doma manifesty, proklamace a zprávy, píšeš na svou pěst do pole i jinam, bratře Štěpánku, chodíš dále do jámy lvové jednat s Bienertem, „našim" Bienertem i „jejich" Jankou, dr. Urbane! To je však už vaší věcí — Č. O. S. je rozpuštěna a vy jediní pevní, silní, svoji, ztrácíte se na čas z očí průměrného člověka, jež se k vám zvedají v obdivu.

Co byla by pro vás ministerská křesla, co poslanectví, odměny, úřady, co to všechno, po čem se pachtí ti, kdož v těchto chvílích byli tak hluboko pod vámi? Obchoduješ dále, bratře Štěpánku, obhajuješ Urbane, chodíš do své kanceláře, Mašku a Bílku. Ti dva, tři z vás, jež budou povoláni k nějakým úřadům v republice, na své úřadování proti dřívějšku ještě — doplatí. Neboť váš bůh není ani mamon, ani hlad po panství a moci, váš bůh je ochrana svých a láska ku všem, váš bůh je náš jedině pravý Nacionalism. Nejste-liž vy vysoko, neskonale vysoko i dnes!? A zůstanete vysoko, neboť vás povýšilo vaše ocelové srdce a váš bůh Nacionalism!

ČÁST III.

SLUNCE VZCHÁZÍ.

Kapitola XV. Mlčící politika a mluvící národ.

Když se podaří zbabělci zvítěziti, je nejkrutějším vítězem a ve svých očích největším hrdinou. Naše milé Rakousko je teď takovým vítězem. Zvítězilo na všech frontách a šláplo na hlavu domácímu odboji. Nyní si tedy vykračuje v póze hrdiny a páše nejhorší krutosti i největší nesmysly, neboť jest právě jen zbabělcem, jemuž se podařilo zvítěziti. Zavádí úřední řeč do všech státních úřadů, na pošty i železnice a hrozí na př. i dělníku v nádražních dílnách v ryze českých místech propuštěním, nebude-li mluvit „úředně" — při čistění vozů — německy. Rozpustilo Českou Obec Sokolskou, ale je v náramných rozpacích, jak to přijde, že jednoty i župy sokolské dále působí. Třikrát, čtyrykrát, desetkrát musí se vysvětlovat, že by zastavení činnosti jednot sokolských musilo býti provedeno 1200 rozpouštěcími dekrety. Tato cifra je i pro naše „horlivé" úřednictvo trochu veliká a tak se spokojíme tím, že zkonfiskujeme a zabavíme všechny sokoly — papírové, jak je vydala fa Kočí v Kožíškových obrázcích k vystřihování. Také Kuffnerovo husitské vojsko takto upravené zabavíme, neboť není-liž ono něčím velmi podobným? Sokolové podávají ovšem námitky proti rozpuštění své ústřední organisace — ku podivu to zabavení obrázků jim snad ani nevadí — vyšlou i deputaci do Vídně, jež se bude rázně ohražovati a protestovati, kterou budou si naši úředníci ukazovati „Das sind die Sokolisten", s utajeným respektem pohlížejíce na postavu dr. Jindřicha Vaníčka

a jeho širokou pravíci. Ale k čemu bychom měli ministerské „šuplíky" a jiná blahodárná zařízení? Deputace se odporoučí, stížnost „strčí do šuplíku" — a máme pokoj. Copak se řídíme teď ve válce nějakými paragrafy? Nějakým právem? Naše právo je meč! Tak tomu chce, tak velí a žádá náš bůh Nacionalism, jehož zuřící masku my uctíváme a který se řídí jen hladem po zemi a panství. Větší starosti působí nám tu a tam nezbedný tisk český, na který musíme důrazně dokročiti a působení naše nemíjí se účinkem, neboť od dubna do června tohoto významného roku bylo zakázáno 78 českých časopisů! Může někdo působit úspěšněji?

Avšak nejen listy i knihy české šíří otravné ideje v tomto národě velezrádců a tak dochází i na Tvé „Temno", drahý mistře Jirásku. Zabavují a zakazují nejen tuto krásnou knihu, ale řady jiných našich utěšitelek a společnic v těžkých chvílích dneška. Pokud jsou v našich soukromých knihovnách, neublíží jim ovšem cizácká ruka, ale z knihoven veřejných a zejména školních budou vymýcena na dlouho, neboť přijde-li zákaz, snadno se vyřadí kniha, ale po zákaze těžko shledává, vrací, znovu opatřuje. A tak konfiskační prakse má namnoze ten význam, že naše soukromé knihovny se zvětšují o ukryté knihy z knihoven veřejných, jichž razítko přelepujeme svými „ex libris". Hle, k čemu se nám teď hodí tato roztomilá umělecká drobnůstka!

Co má dělat naše česká politika v těchto dobách, kdy parlament je rozpuštěn, svoboda shromažďovací obmezena, tisk sešněrován konfiskacemi na krev? Co by mohla dělati ona, jejímž jediným prostředkem — a mnohdy i výsledkem — bylo slovo tištěné či mluvené? Mlčí! A je to také to jediné, co může dělat ku prospěchu našemu v této době, neboť kdykoliv se snažila teď promluvit — nebylo to nikdy ku prospěchu.

Ale kdo nemlčí, kdo nemůže mlčeti, kdo nemůže být nikdy umlčen, je minulost. A ta k nám mluví v této tišině, když slova odumřela na rtech, dvojnásob vroucně,

tklivě a srozumitelně. Mluvila „Temnem" — proto je páni ve Vídni zakázali, nemůže mluvit slovy, mluví tedy tóny — a my zbožně a oddaně naslouchámе. Nikdy netěšily se Smetanovy opery takové návštěvě, takové oblibě, takovému porozumění jako nyní, neboť z nich mluví naše češství, z nich ozývá se opět náš dobrý a krásný bůh — Nacionalismus.

Mluví jemně, proto jsme neslyšeli jeho hlasu tak dobře v dobách, kdy uši naše zaléhaly ryčným ohlasem mluvených i tištěných slov, ale teď, když nastala tišina, když mluví j e n o m tóny — tu rozumíme, chápeme, žijeme touto Smetanovou hudbou. Jsou to všechny jeho opery i skladby symfonické v popředí s „Mou vlastí", jež je však teď, kdy se teprve učíme naslouchat t é t o řeči, pro nás dosti složitou — přijde doba, které bude vévoditi právě tato „Má vlast" — proto nejvíce nás nyní ještě na počátku tohoto dorozumívání jímá „Libuše", v níž i slovo mluvené podporuje účinek tónů. Tak tu naslouchámе velebným zvukům předehry, jež jakoby zvolna sjímaly závoje a mlhy minulosti, aby zvyšovaly se k slavnostnímu poznání pravdy. Není to něco hodně podobného našemu dnešnímu stavu? Nevybalujeme se i my z mlh a závojů dneška k zářivému, slavnostnímu zítřku, jež ohlašuje hned s počátku zvuk fanfár a slavnostní hřmění kotlů? A když pak celá tato srdce jímající báseň, jež tolik mluví k duši zmučené bolestmi dneška, vyvrcholuje po slovy nevystižitelné gradaci v Libušině skvělém proroctví, že „národ český neskoná", zdaliž nestrhne nás to podle temperamentu buď k slzám nebo jásotu? Požehnané slzy, požehnaný jásote, neboť jdeš z upřímných srdcí, jdeš z prapodstaty našeho bytí, jdeš z našeho Nacionalismu, jenž jest ochrana svých a láska ku všem a proto i naším bohem, totiž „promítnutím tebe světlem tvé touhy a jasem tvé duše do veliké temnosti a obrovských rozměrů Neznáma", synu Adamův.

Když se však tyto oprávněné slzy a stejně oprávněný jásot opakuje při každém provádění Libuše, ne-

5*

může zůstat bez povšimnutí i u těch, kdož bdí nad naším dobrým chováním, nad naší loyalitou. Zdaž nebude naše policejní ředitelství uvažovati o tom, kterak uhasiti tento jásot a vysušiti slzy? Je to velmi snadné, neboť již písmo praví „svádí-li tě oko — vylup je, svádí-li tě ruka — utni ji“. nebo něco podobného. Což tedy kdybychom ufali proroctví, jež svádí k jásotu a slzám? Jen stačí-li toto chirurgické zakročení — dost násilné — — k uhašení jásotu a vysušení slzí, jež vyvolávají Smetanovy tóny. Což nenalezneme jiného hasícího prostředku, což nenalezne se jiný hasič, lepší, dokonalejší nad chirurga z policejního ředitelství? Nalezne, bratří, nalezne a bude rozhodně lepším, neboť náš chirurg jest chirurgem z povolání, jest řemeslným chirurgem, ale tento hasič je hasičem z lásky, z přesvědčení, je hasičem dobrovolným! A tak vidíme ne bez ruměnce ve tváři, že vedle policejního ředitelství pečuje o vysušení našich slzí a uhašení jásotu i český žurnalista, český list, český poslanec! Čteme tu černé na bílém právě v době, kdy jsme jindy slavili revoluční první máj, který jsme si i letos odpustili, neboť v organisaci je síla, ale my máme organisaci bez síly — alespoň proti Rakousku a Habsburkům — článek našeho českého poslance, v němž praví se, že „Libuše jest projevem českého nacionalismu a naším úkolem jest tento Nacionalism potírati a ne podporovati!“ Dobře řečeno! Velmi dobře řečeno! Hřebík udeřen právě na hlavu! S jemnou psychologií je zde vycítěno, čím nám je tato Libuše a co je úkolem dobrovolného hasiče našeho jásotu a osušovatele slzí bok po boku pracujícího s řemeslným chirurgem z policejního ředitelství!

Je to tvým úkolem, dobrovolný hasiči našeho jásotu — věříme ti, když to tvrdíš, neboť věříme, že každý muž snaží se mluvit pravdu, není-li příliš velikým zbabělcem, ale proč mluvíš a za koho mluvíš číslem množným? O tom uvažuj, český člověče, uvažuj dobře ještě nyní, neboť chtěj nechtěj musíš si zodpověděti otázku, zda tento poslanec mluvil v těchto

dobách takto i za tebe, či za koho mluvil, koho zastupoval a jaký to je bůh, jaká maska, jíž slouží! Viděls v listopadu, jak mluví a jednají s rakouskou tyranií ti, kdož nosí červené košile a mají srdce z ocele, uvažuj a srovnávej, jak mluvili ti, kdož jsou dnes ještě tvými mluvčími a zástupci, i když jsi věrným stranníkem — a já ti přeji, abys jím zůstal — tato úvaha ti věru neuškodí! Vidíš však teď nejlépe, jako my jsme viděli tenkrát, že když mluvil národ, byla nejlepší oficielní politikou ta, jež mlčela, neboť není-li tisíckrát a desettisíckrát lépe mlčeti, než mluviti — takto? Mlč, česká oficielní politiko, mlč hodně dlouho, neboť teď přišla doba, kdy mluví sám národ a dělá svou vlastní politiku bez vůdců ze řemesla, dobrovolnou politiku z lásky a z přesvědčení!

Kapitola XVI. Fronty.

Zvolna nastává třetí válečné léto. A jak se dny dlouží a noci krátí, krátí se i naše státní příděly a dlouží se zástupy, či „fronty" před jejich výdejnami. Zvykli jsme si dosti záhy na toto blahodárné zařízení. Ukázalo se totiž, že zboží všeho druhu jest v prodejnách vždy méně, než bylo vydáno poukázek občanstvu a že se nedostává. Je to jednak vinou našeho vzorného aparátu byrokratického, avšak svůj „lví podíl" mají na věci i naši karhani a karhanky a naše zkorumpované, nepotismem nakažené Rakousko s hromadou příživníků a výsostným právem opatřených jedinců, kteří musejí dostati vše a první! Zatím co tito naši výsostným právem opatření jedinci mají tedy vše, co lze v Rakousku míti, zatím co naši karhani a karhanky vyspávají svá noční dobrodružství — neboť jedině oni je mohou míti v této době — prožívají naše ženy a děti zcela jiná dobrodružství! Po celé hodiny, ba od večera po celou noc do jitra i daleko ku poledni stojí v dlouhých řadách srovnány do čtyřstupů nebo

dvojstupů podle šíře chodníku a doby svého příchodu, čekají na otevření krámu a výdej zboží. A naši karhani a karhanky v mnohých obchodech nechají je čekati hezky dlouho — otevrou až k jedenácté, až se vyspí ze svých nočních dobrodružství. Občas vynesou tu — onu ženu ze zástupu, to ono dítě klesne únavou, ale co je karhanům a karhankám po únavě jiných? Oni vyspávají svou únavu z nočních dobrodružství. Bratře, fronta, na jejímž úseku jsi bojoval, byla peklem, ale čím jsou pro naše ženy a děti tyto fronty? Vidíš vetchou stařenku, o hůl se opírá a čeká, čeká z večera k jitru, z jitra k večeru, zatím co karhan, jenž jí má zboží vydati, nebo jeho zaslání do prodejny zaříditi, hýří a smilní v kterési vinárně s polosvětem. Bratře, to je utrpení našich front, to je utrpení, jež trhá nervy a ničí srdce jako tvé údy německé granáty — a bratře slyš: těmto karhanům a karhankám jsme ani před válkou, ani po válce nezkřivili vlasu! Oni žijí, tyjí a karhaní tu stále mezi námi. Když si tohleto uvědomíš, když si to připomeneš — neuchvátí tě závrať hněvu a lítosti, nezatane ti v mysli onen verš, tak často slýchaný a tolik věštící ve své stručnosti: „však přijde jednou den odplaty a potom budem soudit my". Věříš, že přijde, bratře? Mohl bys žít, kdybys nevěřil? Ale budou to tito karhani a karhanky, již budou souzeni? Uvažuj, bratře, uvažuj chladně, neboť hněv není soud, hledej cestu k potrestání našich karhanů a karhanek, neboť ví bůh — nikdo si dosud trestu nezasloužil poctivěji! Ale uvažuj dobře, neboť trest musí býti spravedlivý, trest musí stihnouti viníky, ne určitý stav, určitou třídu, uvažuj dlouho, ale trestej rychle a bez milosti. Toto jest prvním tvým úkolem, neboť „spravedlnost jest základem státu", a na čem ty buduješ svůj stát? Na amnestii svým karhanům a karhankám! Je toto spravedlnost?!

Jak tu tedy naši karhani a karhanky zvrací všechno přísné a spravedlivé zásobování lidu v tajné a karhanovské zásobování, jak tu vyspávají svá noční

dobrodružství, zatím co naše ženy a děti klesají únavou ve frontách a co ty klesáš ranami na bojišti, rozhoduje se největší boj světa — o Verdun a proslulou jeho pevnost Vaux. Nohy našich žen a dětí ve frontách příšerně klapají, neboť jsme jim mohli koupit jen dřevěné podrážky, ale co je toto klapání proti tomu, co se děje tam?

Není ani jinak možno po těchto strašlivých hodech smrti, než znovu povolati všechny ročníky branců k odvodům v tomto jaře. Jdeme k nim, jdeme, k svačině majíce hrst drobtů kukuřičného chleba, které si „zlepšujeme" medovým máslem. To je ten nejnovější úspěch našeho karhanovského zásobování, to jest v této době poslední slovo našich karhanů. A pro špetku tohoto medového másla, jež jest zcela bezcenným, navoněným cukrem, rozloženým kyselinou, v němž není ani gramu tuku, neřku-li másla, ani gramu medu, který by vlastně naše úřady pro zkoušení potravin měly zabaviti, omdlévají naše ženy a děti ve frontách a my si jím mastíme své drobty, čekajíce, až nás odvedou pro císařský kabát. Z této situace nám věru nepomohou ani nařízené bezmasé dny, ani hospodářské porady s Německem, neboť těmto oběma opatřením se naši karhani jen vysmějí.

I jiný smutek doléhá na naše duše. Počátkem května zemřel nám Sucharda. Veliký mistr dláta, jenž byl našemu sochařství a zejména plaketářství tím, čím Smetana hudbě. Umírá mlád, umírá nerad, umírá těžko. Kdo nám postaví pomník svobody, když vypadlo dláto z Tvé ruky, mistře? Odchází s Tebou jeden z těch, kdož byli svými i našimi ve svém umění, neboť i Tvým bohem byl Nacionalism, jenž jest láskou. Proto také doprovází Tě veškeré bratrstvo sokolské na poslední pouti, proto také jde za Tvou rakví i dr. Scheiner, poprvé tak veřejně vystupuje po svém propuštění z rakouského vězení! Nebyl vinen — ale ty, jenž sleduješ celý náš život v tom n e b y l v i n e n, vidíš celou hloupost, celou u b o h o s t rakouského policejního systému a je ti i ve tvém smutku veseleji.

Za to Kramářův proces se projednává. Veřejně tak, že veřejnost se ničeho nedozví. Tím více se ovšem hltají zprávy soukromé, ale čím více hltají — tím více jsi zklamán, český člověče. Cítils dobře. Tento proces jest procesem českého národa na foru světovém, neboť Dohoda o něm ví, Dohoda ho sleduje, Dohoda se podle něho zařídí — to je ti jasno i v tvé odloučenosti. Čekáš proces toho druhu, jako byla „omladina" — pokrokové hnutí let devadesátých. Čekáš proces, při němž čeští obžalovaní i čeští svědci svým vystupováním, svou jistotou, svým p r á v e m a p r a v d o u utvoří takové ovzduší, že oni souzení budou soudci a žalující obviněnými před tváří spravedlnosti, světa i velikého Neznáma. Je ti jasno, že je-li dr. Kramář souzen jako představitel národa, m u s í býti odsouzen, neboť národ n e n í r a k o u s k ý m, nemůže býti rakouským. Národ dnes — po vzoru a dobrém příkladu těch, kteří nosí červené košile — nemůže se vymlouvati, nemůže se vytáčeti, nemůže dát žádného prohlášení, jež by zrazovalo naše tam v cizině! Těžko je vytýkat něco k smrti souzeným a jejich svědkům, ale vzpomeň si na Slávka Kratochvíla, na redaktora Kotka, na oběšence od Piavy a umírající od Zborova, jak oni pochopili, jak oni se nevymlouvali, nevytáčeli, neprohlašovali — jak šli na smrt vesele, neboť umírali pro své přesvědčení. Bratři, umřít pro přesvědčení, umřít mužně, k tomu je třeba být hrdinou a mít srdce z ocele. Naše politika, naše oficiální politika však jak vidíš na májových oslavách a na tomto procesu není hrdinou a nemá srdce z ocele. Můžeš ji to vytýkati? Nemůžeš, bratře, neboť n e n í hrdinné politiky, jen hrdinný idealism a proto Havlíček, proto Masaryk při své politickosti nebo právě p ř e s svoji politickost zůstali hrdiny, protože nad politikou jejich vládl idealism, protože byli d o b r o v o l n ý m i politiky, politiky z lásky a přesvědčení, nikoliv z řemesla, ctižádosti, nebo zábavy. Bratře, tento proces nás tedy bolí, dráždí nás — ale neuspokojuje. Pomlčme o něm raději.

Kapitola XVII. Le roi est mort, vive le roi!

Vzduch v Rakousku dusí, jest nesnesitelným. Osvěžuje nás na chvíli jen komedie kardinála Skrbenského, jenž „pro olomoucké syrečky opustil své ovečky" a je nastolen v červenci na uprázdněný stolec olomoucký, jako živý doklad toho, kterou ze tří hlav našeho boha vyznává on, i všechna černá havěť římsko-katolická. Nová válka s Rumunskem jen přilévá oleje do ohně — a tak dýše se těžce, oči se krví podlévají. Malou ukázku dá nám Prostějov, kde zjišťujeme, že ve třech rocích každý třetí občan zemřel tuberkulosou. Jsou to nadějné vyhlídky.

A hle, je zase sobota, tentokrát chmurná, podzimní sobota, kdy do tohoto dusna a nedýchatelné atmosféry sjede blesk vzrušující zprávy. Dovídáme se k 6. hodině večerní, že v poledne dne 27. října byl zastřelen drem B. Adlerem rakouský premiér Stürgkh. Ten Stürgkh, jenž jako můra dusil náš život, ničil ústavnost, nohama šlapal zákony — maně cítíš, jakoby se ti hlava přímila! Uvažuješ — hle, německý revolucionář vraždí německého absolutistu. Vražda jest zlá věc, odsouzení hodná věc, neboť kule z revolveru není důvod, není také vítězství nebo úspěch a rozhodně neznamená pravdu — ale přece ti bleskem letí hlavou myšlenka, o kolik pohnutek, o kolik důvodů více proti hraběti Stürgkhovi měli naši revolucionáři! Bezděčně točí se tvůj pohled po jejich očích — marně — známí i neznámí mají všichni hlavy sklopeny, tak nízko svěšeny, že jim do očí nevidíš. Schovávají si své koule a revolvery, svou revoluční a podvratnou činnost až do svého státu a na svoje lidi!

A v zápětí za Stürgkhem — jak divně osud hrá — jde i starý Thun — jde, a ty za ním do hrobu házíš vzpomínku — „umírá poslední poctivý Rakušan" — ti, co tu zbyli, nejsou Rakušany. Ne — je tu ještě jeden, ale i ten se chystá k poslední cestě, slyšíme o tom dlouho šeptat, dlouho prorokovat, až nám povědí pravdu — 21. listopadu zemřel stařec Franz Joseph!

Krví umakaný stařec, „starý vrah“ — tak jsi ho nazval ty, český člověče. Zemřel, a ty věru nemáš čeho bys litoval, ani z čeho bys se radoval, leda bys jako nezdolný optimista očekával úlevu od této změny. Ale což jest možna vnitřní úleva v tomto státě? Nevěř tomu, český člověče — jediná úleva je možna — z venčí, až rozbijí toho panáka na hliněných nohách, toto bídné Rakousko. Toto je tvá pohřební řeč nad rovem starce Franze Josepha.

Jinak ovšem usuzují naši strážci nebezpečnosti a dobrého chování. Přečti si jen listy z těchto dnů, přečti, bratře, všechny bez rozdílu barvy a strany s výjimkou — Hlasu Národa — neboť tento je příliš známé barvy a zasluhuje, aby ho zakrylo věčné opovržení a věčné mlčení právě tak, jako projevy hlavy českých měst, primátora města, jež se honosí titulem Praga caput regni — ano caput regni zbabělosti v těchto dobách. Přečti si, bratře, a porozumíš, p r o č ti radím k této tortuře, porozumíš jak se nám žilo, když český novinář m u s i l, pravím m u s i l takto sám plivati do tváře svých druhů a od nich si dát plivati do svých úst — neboť ničím jiným nejsou tyto výkony. Ale on je m u s i l psát, chtěl-li alespoň jinde propašovat několik útěšných slov, něco života, něco naděje! Uvaž, bratře a posuď n i č e m n o s t těch, kteří těchto věcí teď zneužívají, neboť hle, co se u nás přihází. I jediné pojítko našich sokolských jednot a žup, náš časopis Sokol, je nucen k podobnému projevu, neboť je tu zase ono b u ď a n e b o. Buď projev, nebo se rozluč se životem. Projev je napsán, projev je vytištěn, n e u s p o k o j u j e kruhy vládní — n e n í v něm slůvka loyality, jenom přiznání, že za vlády tohoto panovníka rozmohl se náš národ měrou netušenou, což troufám, nelze popírati. A t o h o t o projevu užívají sluhové Rakouska a sloupy jeho — ničemná havěť římská — k osočování sokolstva z rakušáctví. Ó, vy stateční římští biřicové, kteří jste zalezli do svých doupat při prvním úderu větru — neboť jsme neslyšeli, že by byli zatkli některého kaplana, nebo dokonce „Orla“ pro

velezradu — vy, kteří jste byli tak jistí, tak spolehliví, že po vás Rakousko ani nemrklo — toto je důstojno vašeho charakteru — a teď, bratře, promiň — posečkej chvilku, musím si umýt ruce a promnout oči, když jsem se zabýval t o u t o neřestí.

Franz Joseph je pochován 30. listopadu. Posledním jeho činem bylo prohlášení samostatnosti Polska, jež zní jako špatný vtip. Devátá ofensiva Italie je skončena a sir Edvard Grey — prorokuje dlouhou válku — jaká je to hrůza pro českého člověka! Dlouhá válka a my v Rakousku nesmíme o dušičkách osvětlovat hroby, aby se — již teď v listopadu — šetřilo svítivem, naše válečná půjčka dostupuje pátého vypsání — věru bude pro nás těžkou tato dlouhá válka. Český člověk však zvykl. Zvykl těmto proroctvím, zvykl svým nadějím, zvykl svému utrpení. Korunovace Karlova v Uhrách, ministerstvo Körbrovo, Spitzmüllerovo, Clam-Martinicovo letí jak obrazy kaleidoskopu. Rychlé ty změny, přemety a kozelce přece povzbuzují naději, udržují bědný život — nemohou nám však ulehčit v naší bídě, v našem hladu, v naší těžké podvýživě, jíž churavíme a zmíráme a kterou nám z největší části zavinují naši karhani. Duch českého člověka tolikrát zlomený, zdeptaný, zklamaný, znovu se pozvedá, znovu doufá. Doufá v tohoto mladého panovníka, jenž prožil svá nejkrásnější leta v Čechách, doufá v jeho české rádce a učitele — snad ve své dětinské důvěře, ve svém nezdolném optimismu, ve své vůli po životě prahnoucí doufá i v Clam-Martinice. Tělo jeho však hyne, děti zmírají, starci a stařeny slabomyslní a on sám také nežije, jen živoří, skomírá — ale táhne dále svou těžkou brázdu. Táhnou ji muži, táhnou ji ženy, táhnou děti — jakož zákony kázaly jim.

Kapitola XVIII. Přituhuje.

Kolikrát doufal jsi, český člověče, v obrat, kolikrát dělal jsi si naděje na zlepšení v této válce a kolikrát byl jsi již zklamán. To proto, že očekáváš, že dou-

fáš, že ti pomůže někdo jiný. Měli to být Rusové, měl to být nový císař. Ale což ti může pomoci vůbec nějaký císař? Nemůže, bratře, nemůže, neboť tvůj císař, tvůj jediný pomocník, tvůj bůh — tos ty sám, bratře! Není pokroku skokem, není obratů náhlých — vše roste a vyvíjí se zvolna a těžce a zdá-li se ti, že se co změnilo náhle, pak je to jen proto, žes neviděl, nepozoroval zvolný vývoj věcí.

Proto i tentokrát musíš být zklamán, ještě tentokrát, a budeš se klamat a zoufat si tak dlouho, dokud budeš čekat pomoc jiných, dokud si nepomůžeš sám.

Bylo to tak svůdné, tak lákavé, Místo nehybného, poloidiotského „starého vraha" mladý člověk, živě se zajímající o tvůj problém, člověk sesazující ministry telefonem bez dlouhých úvah — jak nedoufat v obrat. Ale může způsobit nějaký obrat jedinec, může jej způsobit tento jedinec degenerovaný, zatížený kletbou celého bídáckého svého rodu?

A tak jsi svědkem, že krutovláda rakouská přituhuje po nastoupení tohoto vládce, na místě aby povolovala podle tvých nadějí. Překvapuje tě to? Může tě v tomto státě nemožných možností vůbec něco překvapit?

Proti komu v národě má se však obrátit zloba, když jsme hotovi s procesem Kramářovým? Kdo je představitelem tvého národního cítění, český člověče? Uvažuj o tom chvíli, i rakouská soldateska uvažuje — právě jenom chvíli a rozhoduje se — persekuce těch, kdož nosí červené košile, začíná znovu. Devátého ledna tohoto hladového roku upozorňuje ráno „náš" Bienert, že dnes přijde pohroma. V Sokole pražském — jenž je dědicem České Obce Sokolské, je úřední prohlídka a jeho kancelář se zapečetuje, také u všech členů výboru jsou prohlídky. Ale nejen tu i v četných jednotách jiných mají v této době podobné nadělení. Hledají se hlavně styky s cizinou, styky s vojskem a Husovy oslavy. Ó, vy moudří rakouští byrokrati, jak jste naivní, když hledáte tohle, jenom tohle. Ale i tak

mohla by věc býti vážnou, vynáší nám také některé procesy, jako Beránek a spol., Prágrův, Habrův a j., ale že končí negativně, za to opět děkujeme našim patnácti, a především našemu dru Urbanovi, jehož lví srdce je opět na místě a bije pravidelně a spolehlivě pro naši věc, možno-li vůbec jen pro naši věc. Je stále činný, stále pohotový, v ustavičném styku s Bienertem, „naším" Bienertem a jeho — životem a nebezpečím přímo pohrdající odvahou. Varuje včas předem, dojíždí do ohrožených míst, informuje, zoufá si, když někteří neopatrníci jsou zatýkáni pro nesmysly, ale pracuje dále neúnavně, až vítězí. Celá tajná policie, celá rakouská zášť se dříve unaví, než toto lví srdce, a než se vyčerpá obratnost a šílená odvaha „našeho" Bienerta. Toto je přece historie, která se píše radostně!

Ale, bratři, nežila se tak radostně! Vždyť osud Dykův, Harmachův a jiných těch zatčených a vyšetřovaných visel stále nad hlavou, vždyť vídeňská „věž slzí" byla stále přeplněna a přece se ještě do ní mohlo vejít hodně českých velezrádců! A kdo nebyl velezrádcem? Na počátku tohoto roku 1917 byla již u nás situace taková, že byl velezrádcem každý. Veliká většina národa nasákla velezradou proti Rakousku, ať již povrchně, či do morku kostí. Nenáviděli jsme toto bídné Rakousko jako smrt a jako prokletí. Menšina pak oddaná Rakousku, sestávala z velezrádců naší české věci. Bratře, toto byli vlastně v Čechách praví a jediní velezrádci a toto jsou a zůstanou velezrádci, neboť tento zločin nemůže být nikdy promlčen. Uvažuj a poslyš jen. V době, kdy Sokol Kulhánek byl zatčen a vězněn proto, že bránil vyvěšení velkoněmeckého a nikoliv rakouského (!) praporu na husovické tělocvičně, vojskem zabrané, slovy, že by to bylo hanbou pro nás, kdyby tam byl vyvěšen, v době, kdy veliká většina činovníků sokol. jednot a žup stále ohrožována a pronásledována prohlídkami, jež se množily a postihly jednoty ve všech větších místech, denně uléhala s vědomím „opět jeden den na svobodě, ale jak skončí

zítřek" — v době, kdy jsme zabavení konopných motouzů pro stát vítali vtipem — to že je na hrdla českých velezrádců, český poslanec za Těšínsko nevstoupil do zřizovaného Svazu českých poslanců, ale zůstal u německých sociálních demokratů a jeho strana neměla tolik síly, aby ho přinutila k vzdání se mandátu za české voliče zastávaného takto! Nuže, jak chceš toto jednání nazvati, jak myslíš, že může být nazváno? Bratře, toto je jediná, toto je pravá velezrada, neboť je to zrada boje za právo, za svobodu, za lidství. Viděl jsi německého revolucionáře, jak se zachoval k prémieru Stürgkhovi — nyní vidíš, jak se chová český „revolucionář". A pak se div, že jsme byli tak zoufalí, tak slabí, tak vysílení v tomto těžkém počátku roku 1917, v němž nám zakazují (26. února) i nošení krojů a v němž panují takové mrazy, že ti v bytě zmrzá voda ve sklenici za dne. Naše ženy a děti za těchto suchých, třeskutých mrazů ve svých klapajících botách stojí celé noci, celé dny ve frontách na uhlí a nedostávají ničeho, nemají na čem vařit, přikrývají se zbytky prádla a šatstva na chudých ložích, neboť peřiny a všechno lepší již vyměnily za zboží, nebo za peníze u našich karhanů-karhanek. Tento život, bratře, toto utrpení vede náš národ ku svobodě, touto cestou k ní jdeme — je to cesta hodná samého pekla a jeho nejtemnějších koutů — div se, bratře, že jsme na ní tak mnoho ztratili!

Kapitola XIX. Každý na své místo!

Těžké, zoufalé doby, bída hmotná i duchovní, utrpení fysické i mravní stlačují nás k sobě, víží v celek. Sdružujeme se jako hladoví vlci v lese k společným cestám za kořistí. Máme společné bolesti, společné touhy, společnou nenávist, proto se u nás dýchá snesitelněji. V této hrozné době pociťujeme správně, co je to velezrada a jak nás dělí na dva tábory. Tábor,

který vede náš bůh Nacionalism, jenž jest láskou, upevňuje se tímto utrpením a zceluje. Není mezi námi nikoho, kdo by nekonal svoji povinnost, svoji velezrádnou povinnost vůči Rakousku. Mluvíme, zahaleně a opatrně píšeme a provádíme věci nejodvážnější, tím radostněji, tím klidněji, tím bezpečněji, ježto cítíme ono veliké nebezpečí, jež číhá z Vídně a jež sluje císař. Hovoří se o tom, že po korunovaci uherské mohla by následovat česká — víš, co by to znamenalo, český člověče! Jak ti slabí, ti vyčerpaní nebo nevyspělí byli by získáni zdánlivou touto blahovůlí! Toto se nesmí stát, toto se nemůže stát a my, již nosíme červené košile, rozhodujeme se již pro tento případ nežádati za povolení kroje, rozejíti se dobrovolně, kdyby bylo jen zdání, že by nás chtěli nutiti k účasti na této slavnosti. Tak je to dobře, a nejsme sami! Hle, kde kdo je nám po boku. V našem Národním divadle, jež svými Smetanovými operami přece jen udělalo hezký kus práce — třebas se na to dnes zapomíná — vypravují Lomova „Vůdce". Nerozumějí mu mnozí, mnozí také nechtějí rozumět, nebo snad ani nemohou, ale k těm, kteří mají dobrou vůli a chtějí rozumět, promlouvá jemnou sice, ale důraznou a naději posilující řečí. Pro ty, jež toto umění neláká, jsou tu projevy jiné a působivější pro jejich chápání. Posuzuj a odsuzuj si to jakkoliv, mluv o umělecké ceně třeba s pokrčením ramen, ale věř mi, bratře, že mnoho tu působí naše kabarety. Jest pravda — průměrný člověk se do nich nedostane, chodí do nich z 90% jen naši karhanové a karhanky, ale písničky, nápady, vtipy těchto kabaretů přece dostávají se mezi lid, povzbubují, hřejí, neboť v této době jsou to, bratře, vesměs velezrádné vtipy a písničky. Sleduj citovou stránku našeho lidu a kterak na ni působí písně Hašlerovy, vtipy Ferencovy a jiných! Nemluvím o dvojsmyslech, nemluvím o tom, kde jedná se o pohlaví, ale v každém takovém týdenním či čtrnáctidenním programu jest vtip, je písnička, pointa s tendencí velezrádnou. Bratře, toto je výchova

k české velezradě vůči Rakousku a v této výchově různými prostředky, všemi prostředky, jež máme a známe, stojíme pohromadě umělci, veselá chasa i ti, kdož nosí červené košile. Ba i naše politika, naše oficielní politika, jež tak dlouho nám konala výborné služby svým mlčením, dává se do práce a ku podivu do práce dobré. Stržena velezrádným proudem celého národa znovutvoří český svaz a spojuje se s bratry Jihoslovany, jejichž muži lvího srdce jsou namnoze internováni a zmírají v žalářích. Vždyť z těch, kdož osnovali atentát sarajevský, 3 zemřeli již v Möllersdorfě a 1 v Terezíně — poslední pak umírají. Za této nálady, když Amerika již již jest na skoku do války, jdeme tedy znovu k odvodům, tentokráte nemajíce již ani kukuřičných drobtů, ani medového másla, neboť i tyto požívatiny nám učinili nedostupnými naši karhani. — Náš ministr zahraničí Czernin si jede pro pokyny do Berlína a Němci podávají své požadavky, v nichž jest roztržení král. českého na smíšenou a ryze německou část požadavkem minimálním. Hle, bratře, toto jest jejich bůh, jejich nacionalism. Přicházejí k tobě, když jsi svázán, když máš roubík v ústech, když se nemůžeš hnout, a kopají tebe, dráždí tě, urážejí, znásilňují, neboť cítí, že přišla jejich chvíle. Pozoruj, bratře, pozoruj dobře toto jest jejich nacionalism, ale kterak se liší od nacionalismu, který hlásají ti, jež nosí červené košile u nás! Rozlišuj dobře, bratře, rozlišuj tři hlavy, tři tváře boha Nacionalismu, neboť přijde čas, přijde doba, kdy ve jménu tohoto jejich nacionalismu bude se bojovati i proti tvému, kterýž je ochrana svých a láska ku všem. Viděl jsi již dobrovolného hasiče, jehož úkolem je potírání tvého nacionalismu, nemysli, že je sám, nemysli, že takových nemyslících dobrovolných hasičů nacionalismu nebude víc, nebude mnoho, neboť nic není tak nakažlivo, jako fráze lvího vzhledu s prázdným vnitřkem a s obsahem dřevěné sobecké beznárodnosti. Zatím však tyto požadavaky německé, tyto jejich urážlivé požadavky, jež se po čase stanou ještě urážlivější skuteč-

ností, působí nemálo k tomu, že se sdružujeme jako hladoví vlci v lese k společným cestám za kořistí, ne sice k tomuto účelu, ale k obraně a že se snažíme, že voláme, že toužíme, aby byl každý na svém místě.

Každý na své místo! To jest k a ž d ý k v e l e z r a d ě, buď proti Rakousku, buď proti nám a hle, můžeme říci, že se to dosti daří v této pohnuté době, že se každý snaží, každý ubírá k svému místu. Hladní, zničení duchovně i tělesně, vysílení, zápasící v marných bojích s únavou a chladem, s vysílením a zoufalstvím v nekonečných frontách sílíme se tím, že jsme na svých místech.

Hle, ono heslo „jeden za všecky a všichni za jednoho", toto husitsko-sokolské heslo, jež bylo napsáno na průčelí sletiště a jež oživlo za hranicemi, když jsme viděli vtělovati se sny dědů a vracet se duchy naší minulosti proniká i nás, bědné trosky českého národa v Rakousku. Potrava sytí, ale duch oživuje a my teď, v těchto chvílích německých požadavků, v zoufalých dobách bídy hmotné i duchovní, utrpení fysického i mravního stlačujeme se k sobě, žijeme duchem našich dědů, který nám vdechli ti, jež nosí červené košile.

Tak tu stojíme každý na svém místě v prvních měsících třetího roku války a když se pak Amerika 6. dubna rozhodne a vstoupí do války, dožíváme se vzácného jubilea (22. dubna) — tisíce dní těchto krvavých hrůz! Tisíc dní a ještě není konec! Tisíc dní a ještě není naděje na konec, nebo lépe t e p r v e není naděje na konec, neboť jsme jich měli mnoho, ale teď nemáme žádné. Nemáme a nemůžeme míti, neboť chápeme, že z venčí nám nikdo nepomůže a doma máme teprve v ý c h o v u k v e l e z r á d ě a stále vzrůstající hejna karhanů i karhanek.

Kapitola XX. Ex Oriente lux!

Jak se tedy zvolna všichni vychováváme k velezradě všichni učíme nenáviděti Rakousko až k smrti, vyjímaje ovšem n a š e velezrádce, ukazuje se nám skvělá

fata morgana na východním nebi. Je to sice skutečnost, holá skutečnost, ale nám, kteří jsme zavřeni ohnivou obručí všech světových front a protknuti žhavou ocelí front vlastních, jeví se to právě býti jen fatou morganou, neboť nevidíme, co skutečně jest, ale to, co po určitých zlomech a přeměnách mihá se nám giganticky promítnuto na východním nebi. Je to ruská revoluce. Koncem března oznamují nám naše noviny, že car odstoupil a vlády ujala se demokratická vláda v čele s Miljukovem. Miljukov, Lvov a jiná a jiná jména stojí tu před našimi zraky a my si uvědomujeme, že jsme je již kdysi slyšeli, ba, že je známe, neboť nejsou-liž to naši přátelé, naši milí hosté z doby posledního sletu sokolského? Neviděli jsme mnohé z nich zde v Praze se slavným Bechtěrevem v čele a nejednali jsme s nimi o praktických stycích rusko-českých a o stycích slovanských vůbec? Zdaliž právě pro jejich přítomnost neodřekli nám svoji účast a nezakázali ji přátelům z Poznaně naši někdejší hosté Poláci? Ach ano! Již si vzpomínáme, velmi dobře vzpomínáme a naše naděje v Rusko znovu oživují, neboť carská vláda nás mohla zklamat, musila zklamat, ale naši přátelé, nová demokratická vláda nás nezklame. Žel, že víme, nebo dovídáme se jen tak málo. Český člověk by hltal přímo zprávy o tomto ruském převratu, ale to, co se nám podává, je tak upraveno, tak přizpůsobeno, že věru nám nechutná a nemůže nás uspokojiti, jako voda ze zakalených pramenů. Světlo přišlo od východu! A je to světlo, neboť mraky tyranie nad našimi spojeneckými státy se vznášející přece jen ustupují, přece jen se rozptylují, neboť tam, na východě hoří výstražný plamen všem vládcům těchto států, plamen, který věští, že trpělivost zotročených má také svoje konce a meze! Jak nás těší, jak hřeje, jak povzbuzuje, že právě tento plamen zažehli naši přátelé! Ale což není úkolem naším i těch, kdož s námi stejně cítí a myslí, zažehnout tyto plameny? Což nezažehli jsme my i u nás plameny velezrády, což neživili jsme v našich vojínech v nemocnicích sny dědů a ne-

posilovali jsme je zprávami, jež nám diktuje náš bůh Nacionalism, nevzdorovali jsme rakouské tyranii ze všech sil, nezdobili jsme pomník a neuctívali v těchto těžkých dobách, když se naše dělnictvo neodvážilo slavit svátek práce, všemi způsoby památku toho, jenž nás učil: „Milujte se a pravdy každému přejte"? A dále, což jsme nevolili raději prohlídky a vězení, než zradu těchto našich přátel, což našich prvních patnáct v čele s drem Urbanem lvího srdce, podle pokynů „našeho odvážného Bienerta, riskujícího smrt každou hodinu a podle rad vždy veselého, ale též vždy nejlépe radícího a zkušeného „pana otce" Štěpánka, nerozjížděl se, neinformovalo po celý ten čas téměř celou naši organisaci, k t e r a k se bránit, k t e r a k se chovat vůči rakouské tyranii? Což nám při výsleších nepředkládají ze zápisníků neopatrných k vysvětlení i takováto ipsissima verba, jako „Nedavaty na cerveny kryz" nebo „Prohlednouty archivy a odstranyty zavadne veci" či „Nedelaty projevy a neupisovaty pujcky"?

Ba právě, t o t o a nic jiného je naším úkolem i údělem v těchto dobách a těší nás, že i naši přátelé a bratři tam za oběma frontami pochopili c o jest jejich úkolem, a nejen pochopili, ale také v y k o n a l i a p r o v e d l i. Suď jak chceš o tomto převratu v Rusku, bratře, tolik musíš doznati, že nikdo nepomohl naší zahraniční akci, formování naší armády tak, jako tato vláda našich přátel, a že ani u nás doma nic nám neprospělo tolik, jako t a t o j e j i c h revoluce. Je to tak a ne jinak, ať soudíš jakkoliv.

Osměluje nás tato revoluce, dodává odvahy nejen nám, průměrným lidem, kteří nejsme zasvěceni do akcí našich vůdců, ale ona dodává odvahy i naší politice, naší oficiální politice, kterou jsme viděli zprvu tak dlouho dobře mlčet a pak i ještě dost dobře se sjednocovat a jednat s Jihoslovany. Tato naše oficielní politika se tedy ozývá. To náš český svaz činí prohlášení, o němž pomlčíme-li, učiníme skutek milosrdenství k této politice. Věru mohla ještě mlčeti. Je vidět, že naši oficielní politikové, kteří teď přece již delší dobu

6*

žili mezi námi, ničeho nezapomněli a ničemu se nepřiučili a že nám dokonce nerozumějí — pomoz bůh, náš trojhlavý bůh Nacionalism, kdyby tak v těchto dobách byli zavoláni do Vídně. Vždyť známe ten „vídeňský vzduch", ten otravný dech kuloárů našeho „reichsratu" a vzpomínáme, kolik d o b r ý c h předsevzetí, kolik slibů, kolik železných odhodlání se v něm rozplynulo jako jarní sníh počínaje státoprávním ohražením, slibovaným soc. demokratickými poslanci při prvním jejich vstupu na tuto půdu a konče positivní politikou dra Kramáře z posledních dnů před válkou. Naše tuhá a temná persekuce a rakouská tyranie, již ruské světlo jen zvolna rozplaší, je ještě n a š t ě s t í dosti silnou, než abychom se musili toho neštěstí skutečně, vážně obávati.

Co tedy v Rusku hoří tento světlý plamen zapálený našimi bratry a osvětluje příšerně naši rakouskou temnotu, má naše vláda zcela jiné vážné starosti. Máme tu na př. tak zvanou zeměbranu, jež byla původně určena k ochraně hranic zemských, ale teď, když máme všechny fronty daleko na území nepřátel, vyjímaje naše d o m á c í f r o n t y, v nichž účastní se však jen invalidé, musíme tuto naši zeměbranu nějak jinak pojmenovati. Je to těžký úkol, důležitý úkol, významný úkol, teď v době, kdy naše tma je tak ostře osvětlena ruským plamenem a kdy stojíme ve válce proti celému známému světu ve věrném spojenství s našimi pomocníky ze čtyřspolku, jež representují všechny víry a všechny kmeny lidstva a jimž přece jen přeje náměstek Kristův na zemi. Již v tom je přece bezpečná záruka našeho vítězství, neboť přál by nám, kdyby se obával naší prohry — ó, na tolik je jistě opatrným, a mohl by se mýliti ve svých předpokladech tento n e o m y l n ý náměstek Kristův? Tak tedy se podjímáme tohoto obtížného úkolu najíti jiné pojmenování pro naši zeměbranu a dík ostrovtipu naší byrokracie také nalézáme po dosti značných obtížích tento vhodný termín. Slyšte, vojáci, slyšte zeměbranci, slyšte, vy šediví, staří, padesátiletí „hoši" v císařských kabátech a slyš i ty, vele-

zrádná holoto česká, dokud tě maďarské kanony nerozstřílí! Nejste už zeměbranou, nejste určeni jen ku střežení hranic, jste postaveni naroveň našemu statečnému c. k. vojsku, neboť se jmenujete c. k. střelci! Hoj, český člověče, český tatíku! Jak se ti to bude nyní umírat malárií dole na jihu nebo zimnicí v bahnech ruských, když budeš c. k. střelec! Ale, toto je dnes největší naší rakouskou starostí. A ty hladový, ty zmrzlý, vysílený český člověče, jehož strhaný zrak upírá se k fatě morganě a světlému ohni na východě, co uděláš, jak přijmeš tuto c. k. nejvyšší moudrost? Ó, znám tě, znám a vím, že se strhaným zrakem k východu upřeným jenom si odplivneš syknutím mezi zuby, neboť věru tato c. k. nejvyšší moudrost je ještě vyznamenaná tvým plivnutím a syknutím mezi zuby!

Ovšem stálá, pilná dbalost o tvoje blaho, o tvoji loyalitu, o tvoje věrné rakouské srdce neustane ani v této době starostí o nové jméno pro naši starou zeměbranu a tak pro rozmanitost dochází tentokrát na české kruhy finanční, aby všechny vrstvy byly náležitě a úměrně zastoupeny ve vídeňské „věži slzí" či „domě velezrádců". Jsouť povoláni k zodpovědnosti peněžníci dr. Preis, Růžička, Šourek, Pilát, Tille — hle, dobrý výběr a skoro samá Živnobanka. Inu, což nemá na štítě napsáno, že je pro Čechy a Moravu a není-liž tohle vlastně zakrytou velezradou podle známých argumentů z našich politických procesů?

Tak tedy žiješ, takto se trápíš a tak to vypadá u nás v době, kdy naši bratři a přátelé na východě zapalují veliké světlo i pak, když naši dobří, naši stateční, naši milovaní a zbožňovaní hoši prožívají svůj Zborov! Ty o něm nevíš, ty o něm netušíš, ty o něm nemůžeš a nesmíš věděti, nemůžeš a nesmíš mít ani tušení, neboť kdybys věděl, kdybys tušil, zdaž bys nepadl k zemi v tento památný den 19. června 1917 a na kolenou nemodlil se k našemu velikému, jedinému, trojhlavému bohu Nacionalismu, jenž pro nás je ochranou svých a láskou ku všem, aby ochránil, zaštítil, požehnal

těmto zlatým, skvostným, obdivovaným našim hochům, kteří tu nastupují u Zborova!

Oj, vzlétl sokol, vzlétl vysoko, až k tvé tváři, veliký bože, a řekl ti, že jsme k tvému příchodu připraveni a že čekáme, klečíce zde v prachu před ohromnými rozměry Neznáma se vznícenými zraky, upřenými k východu, z něhož přichází světlo!

Kapitola XXI. Mapy.

Slyšeli jsme již na počátku, kterak náš bůh Nacionalism diktuje nám naše informace a zprávy zcela neodvisle od zpravodajství úředního. Dovedeme si představiti, kterak po celou tuto dobu, co jsme se o této jeho činnosti nezmiňovali, vzkvétalo a mohutnělo toto zpravodajství a jak teď, když se tu a tam, kradmo dovídáme i o Zborovu, zvláště se vzmáhá. Napomáhá mu silně i organisovaná velezrádná činnost, jež dává mu podklad svými z ciziny pašovanými zprávami. A tak slyšíme, kterak se jedná o naši samostatnost, o náš stát. Dovídáme se o anglických princích jako petentech trůnu, dovídáme se i o jiných věcech, jež nás těší a povzbuzují —. Vyjímáme opět ze zapadlých koutů své mapy, kamž jsme je uložili po průlomu u Gorlice. Vyhledáváme si naše milé Rakousko a kombinujeme. Hle, náš bůh Nacionalism pokročil již od slov k mapám a obrázkům. Debatujeme a horujeme o udržitelnosti či neudržitelnosti jednotlivých útvarů, o obětování či zachování menšin, o Ašsku a zejména o „Deutschböhmen", jež tu vystupuje v podobě zcela zřetelné, neboť poslanec Wolf prohlásil, že Clam-Martinic se zavázal uskutečniti všeněmecký program. Jak nás bezmezně rozčiluje tento projekt! Stojíme ve svých snech a vidinách již o málo u uskutečnění svých snů a tužeb, vypravujeme si potichu o útvaru, rozloze a počtu obyvatelstva svého státu, svého svobodného státu a nyní německá zvůle usiluje o to, od-

říznouti navždy od našich zemí pruh průmyslový a uhelný. Marně utěšují nás mnozí, že až dojde k zřízení státu, nebude na tento stav dbáno, marně namlouváme si sami, že rakouská zahraniční politika nemůže přece býti tak bezmezně hloupou, aby v této době dala nám nový podnět k nejtěžším stížnostem a k největší nenávisti vůči sobě. Jak věci jsou a vyvíjejí se nemůžeme než trápiti se těmito vážnými obavami, k nimž naše mapy, jimiž teď operujeme, jsou ovšem zcela necitelnými a mlčelivými. Naše láska k Jihoslovanům projevuje se i touhou po užším spojení s nimi a tak nejvíce fantasií, nejvíce plánů, nejvíce pří vzniká o náš „koridor k moři", jak tomu říkáme. Koridor se stává obsahem našich rozmluv, koridor je naší vidinou, naším snem, ukazujeme si, kudy povede, různíce se a doplňujíce, jako děti, které vypravují si volně upravenou, po svém zdokonalenou pohádku o červené karkulce. Je to pohádka, je to pohádka naivní, prostinká, dětská, ale my jí věříme s upřímnou vážností, my se jí utěšujeme, ona nás sílí a povzbuzuje, je to pohádka svatá, neboť nám ji vypravuje sám náš bůh Nacionalism! Jako ještě nyní často povzdychnem si po době pohádek a po jich naivním kouzlu v šedivé době své dospělosti, tak myslím, že i nyní, v šedivé době skutečnosti, mnohý mnohdy vzpomene na krásnou zlatou pohádku o koridoru, spojujícím nás s jižními Slovany, kterou snil nad mapou na jaře roku 1917.

Ale i k jinému slouží nám naše mapy. Pozorujeme s rostoucí radostí čilý ruch na západním bojišti. Generál Hindenburg, který stal se zatím zosobněným bohem — národa německého — zosobněným nacionalismem, kterýž jest „vůlí k moci, hladem po zemi a panství — sobectvím národa — zuřícím, krutým bohem — fanatickým nacionalismem", jest zapleten do krutých bojů ve Francii, jež nekončí vždy vítězně. Jména Cambrai, St. Quentin, La Fére, Laon, Arras, Soissons, jež horečně hledáme a nalézáme na svých mapách, celé to území východní Francie, jež stu-

dujeme s horlivostí věru příznačnou, svědčí o tom, že německé stromy nerostou do nebe, že již nikdy neporostou do nebe! A což teprve anglické zápolení s Tureckem, jaké ono skýtá nám vyhlídky, jaké klade požadavky na naše znalosti zeměpisu! Jak opět listujeme ve svých atlasech, horlivě hledajíce, jak si ukazujeme a vykládáme, jak počítáme denní pochody, odhadujeme kilometry — mapy, mapy! Kolikrát dívali jsme se na vás místo svačin a večeří v těchto těžkých časech, kolikrát hladovíce prohlíželi jsme vaše listy, kolikrát viděly jste naše zaťaté pěsti, když se nám zdálo, že vše jde tak těžce, tak zoufale těžce a pomalu pro nás — k smrti odsouzené. Ano, byli jsme odsouzeni k smrti — tak o tom svědčilo naše zásobování — k smrti podvýživou. A tu tedy vzrůstala nám před očima ještě jedna mapa, jedna velká smutná mapa! Mapa olšanských hřbitovů! Kterak příšerně vzrůstala obsazená plocha těchto polí, kterak rostl do obrovských rozměrů náš čestný hrob!

Toto byl nejtěžší pohled, nejvýmluvnější mapa. Bratře, v těch dobách, kdy viděli jsme již již vtělovat se svoji horoucí tužbu, když zřeli jsme na dosah ruky, kterak se přibližuje skvělý, veliký sen, když jsme si říkali, praskne to, praskne jistě, není možná vydržet ještě jednu zimu — bratře, v těch dobách se to umíralo těžce — a umíralo jich tolik! Starci, ženy, muži, děti — velikým průvodem, širokou bílou silnicí k Olšanům v nepřetržité řadě táhly se pohřby — žena, jež měla býti matkou, byla s větší pravděpodobností dcerou smrti, voják, zesláblý útrapami, měl spíš naději na čestný hrob, než na zotavení a nervy, bratře, naše nervy byly strhány, těla zlomena a nad tou bídou a nad tím smutkem, nad tím velikým umíráním daleko ve Vídni vládl cizácký císař, jemuž žehnal zástupce Krista na zemi. Ale oba — i tento monarcha hladu, i tento zástupce Krista ovládáni byli mocnější, větší, hroznější silou — karhany — jež se stali kletbou mezinárodní.

Hle, nyní, když na tyto chvíle smrti vzpomínáš —

nemůžeš již ani soudit, ani proklínat, neboť tvé slovo je slabé, synu Adamův. Proti zločinu karhanství v těchto dobách je stabé i lidské pomyšlení, můj bratře, neboť toto jest čistá a pouhá hrůza. Hrůza, již nesnesou lidské nervy. Posuď — čím byli tito — karhani.

ČÁST IV.

JITRO.

Kapitola XXII. Jarní píseň.

Nastává jaro — a v tomto jaře r. 1917 počínají i pro nás růst květy, které jakoby bývaly na dlouho zhynuly u pomníku mistra Jana. Kvetlo a zelenalo se to u nás sice s jarem vždy — i v letech předchozích — ale hovořilo k nám již jen smutkem uvadání. Za to letošní květy a zeleň zvěstují i nám jaro, ne jen meteorologické, ale i národní. Začíná se mluviti o sebeurčení národů. Co je to? To je svoboda, naše svoboda, český člověče, a tak tedy již věříš, že je jaro, těšíš se z jeho krásy, z jeho vůně, zeleně a květů, byť ti fysicky bylo mdlo až k smrti. Člověk je již takový, že se rád povznese nad svoji bídu, že rád zapomene, co tíží jeho duši, zejména, když vidí jaro a květy, když tuší jaro národní. Zmítej se jak chceš, zapírej jak chceš, zrádcuj jak chceš, buď třeba dobrovolným hasičem našeho nacionalismu v těchto dobách — není ti to nic platno, v koutku své duše, snad v koutku posledním a zapomenutém, ale přece jen v tvém nitru, v tvé celé podstatě je Čech, je Slovan, nejsi-li ovšem jiného rodu. Chceš-li být člověkem, harmonickým člověkem, musíš pečovat o to, aby se tento Čech, tento Slovan, jenž jest v tobě, ozval vždy náležitě, vždy správně, vždy v čas, ovšem, aby nikdy neutlačoval v tobě člověka, aby tento Čech a Slovan, právě tak jako člověk a muž, jenž je v tobě, vyznával jedinou tvář trojhlavého boha, tvář, jenž je ochranou svým a láskou ku všem. A teď, na jaře r. 1917 je doba, aby ten Čech, ten Slovan v tvém nitru promluvil, neboť

zdá se nepochybno, že bude svolán náš vídeňský „reichsrat". Jak promluvíš, Čechu a Slovane? Hle, a ne bez potěšení a bez vnitřního uspokojení vidíme, že náš Čech, náš Slovan se probudil a mluví. S počátku ne v přímém vztahu k vídeňskému „reichsratu", ale ve vztahu ke všem věcem tohoto podivuhodného a vše vzkřisujícího jara.

Naše dělnictvo a zejména jedna z nejinteligentnějších jeho částí — kovopracovníci — žije v poměrech otrockých.

Nad továrnami zavedená vojenská správa dusí každý odpor, maří každou snahu po snesitelnějším žití. Mzdy dávno již neodpovídají dnešním cenám našeho karhanovského zásobování, i aprovisace zvláštní selhává, není šatstva, není prádla, je jen hlad a utrpení. Ale za každé slovo hrozí fronta, hrozí zhoršení tohoto bídného stavu. Dlouho snáší český dělník tuto ponižující robotu, dlouho dá se ovládati, týrati, šikanovati a zastrašovati pány s plechovými límci, dlouho hladoví a strádá. Ba strádá a hladoví tak dlouho, že nedostatek počíná se objevovati i v rodinách nejzdatnějších pracovníků, kteří si vždy vydělali na slušné, skrovné, ale lidské živobytí. Český dělník se chmuří, český dělník reptá — a v tomto krásném jaře se i odhodlává — dělnictvo pražských strojíren zastavuje práci — po prvé ve válce — proti vůli svých důvěrníků a vůdců, na postrach svým vojenským představeným. Hle, kouzelnou moc našeho národního jara. Český dělník však nespokojuje se tímto protestem, jde ze svých dílen, jde v stohlavých proudech ven do ulic nadýchat se tohoto kouzelného jarního vzduchu, který voní zkazkami o sebeurčení národů. Což abys si zazpíval ve svém vzdoru, ve chvíli své volnosti a ve vonném vzduchu tohoto jara. Zazpíváš, dobře že si zazpíváš, český dělníku, alespoň tě uslyší i ti, kdož mají dosud staženy čepice hluboko přes uši, kdož dosud ve svých ložích v ústraní neucítili svěží, vonný vzduch tohoto jara! Český dělník tedy stávkuje, český dělník jde ulicemi a zpívá! Aj, jaká je to píseň, kterou tu slyšíme z úst

dělníků? Hle, není to internacionála, jež znívala nad jich batailony při podobných příležitostech nejčastěji, není to píseň práce, svatá všem dělníkům rukou i hlavou, ba není to ani revoluční rudý prapor, jehož překlad je dílem let devadesátých, onoho hnutí omladinářského — pokrokového, jak jsme se již o něm zmínili — slyšíš dobře, český člověče, co zpívá český dělník v tomto jaře, když po prvé odhodil pouta, proti vůli všech i proti vůli svých vůdců?

To probudil se v něm ten v koutku duše skrytý Čech a Slovan a první písní našeho dělníka, písní, jež nejmohutněji a nejvzdorněji zní, již zpívá celý proud s nadšením bez předchozích úmluv a kompromisů, je „Hej, Slované". Slyšíš, ty dobrovolný hasiči českého nacionalismu, slyšíš i ty řemeslný chirurgu z policejního ředitelství, slyšíš ty český politiku, který jsi dělal nejlépe, dokud jsi mlčel? Takto mluví český dělník, když poprvé promluvil na jaře r. 1917. Netrpěli a nepracovali jste marně vy, kteří nosíte červené košile, neboť „žije, žije duch slovanský, bude žít na věky!" Však také až dojde teď záhy k procesu německého revolucionáře Adlera, který zabil německého premiéra Stürgkha, uslyšíme něco o našich dobrovolných hasičích českého nacionalismu, uslyšíme, kterak se vede politický proces člověkem, který jde za svým přesvědčením. Marně se otážeš, kdy dojde k procesu s českými revolucionáři! Nikdy, můj bratře, nikdy, v tomto státě možných nemožností, neboť český revolucionář není nebezpečným ani tomuto tyranisujícímu Rakousku, ani této násilnické dynastii. Počkej, až budeš mít svůj československý stát, pak snad něco uslyšíš! Pak se bude psáti krev za krev, oko za oko, zub za zub, pak bude český revolucionář vyhrožovati, „že si vybere koho bude chtít", pak bude se i stříleti, i rozvraceti armáda, stávkovati na dolech, zabavovat uhlí — inu, pak již to všecko nebude proti tomuto státu možných nemožností a proti této krví umakané dynastii, pak bude to proti svým lidem, neboť takto vypadá český revolucionář! Které masce trojhlavého boha slouží,

sloužil a bude sloužit? Nežádej ode mne, abych to vyslovil, český člověče — bolí mne srdce, když toto píši a bolelo by i tebe, kdybys to četl, neboť jedná se koncem přece jen o českého revolucionáře, jemuž jsme byli kdysi tak blízko.

Ale nejen dělnictvo mluví v tomto krásném jaře, v tomto kouzelném jarním vzduchu, který voní zkazkami o sebeurčení národů. Hle, jemu po bok staví se i ti, kdož s ním nebo vedle něho byli nejvíce poníženi, nejvíce utlačováni. Jsou to čeští novináři. Viděli jsme je, kterak byli poníženi, zdeptáni, zotročeni při smrti „starého vraha". Tím radostněji je vidíme zvedat hlavy dnes, kdy svítí slunce, září květy a vzduch voní zkazkami o sebeurčení národů. To Jednota českých novinářů pozvedá svého hlasu k protestu a rozkladu o rakouské censuře! Tedy dělníci a novináři — ó, svaté spojení! Dělníci rukama i hlavou, kladivo i pero promlouvá tu první v tomto vonném jaře! Nezklamali jste nás, plníte věrně svoji úlohu, jste na svých místech, jste v středu, v srdci českého odboje, české velezrady, jak to těší, jak povzbuzuje vás, kteří nosíte červené košile a kteří jste byli tak dlouho sami a opuštěni. Sečkejte, však přijde větší pomoc! Toto jsou třpytné hvězdičky — dennice, přijde slunce — neboť se přiblížilo ráno!

Parlament bude! Je to jisto, pro boha, co bude dělat naše politika, jejímž největším uměním jest mlčeti? Cítíš neklid, cítíš strach, bojíš se, český člověče, té chvíle, kdy vstoupí do vídeňského „reichsratu", o němž jsme se již zmínili. Slyšíš o tom, že se i pochybuje, zda obvyklé státoprávní ohražení bude podáno! Ach, naše oficielní politika zdá se v některých svých částech býti horší než ne hrdinou! Toto krásné jaro, jež přineslo nám tolik vůně, nese nám i hrůzu — nese nám strach, nese nám obavy o naši politiku. Jak se tu zmítáš v zoufalství a křeči, český člověče, jak si hryžeš pěsti, cítě svoji bezmoc, jak bys nejraději vykřikl, strašně vykřikl — „nezrazujte nás" — ale musíš mlčeti, ba musíš jen mlčeti! Však přijde někdo větší, někdo

významnější než ty, průměrný český člověče, přijde české spisovatelstvo. Ti, kdož ti psali, kdož tě vychovávali, za tebe mluvili, když česká politika mlčela, ti přicházejí důstojně, skoro vznešeně, přicházejí svorně ve velikém zástupu, přicházejí „všichni za jednoho a jeden za všechny jako tam ti u Zborova, aby řekli, co si přeješ, aby zavolali, vzkřikli — „nezrazujte nás"! To jest smysl jejich památného provolání, jež vychází v polovině května. Poprvé a naposledy čteš tu v tak skvělé úplnosti výkvět svých duchovních vůdců, své pravé a jediné aristokracie ducha. Jako rány kladiv velebně zvučících u věčném hymnu práce, jako zvuk varhan hřmících k poctě tvého boha, jenž chce a radí: „Milujte se a pravdy každému přejte", zní jejich slova. Promluvili, a celý národ řekl své vážné, zadumané, ale pevné „amen". Celý národ, pokud jest ovšem na naší straně a pokud dělá velezradu proti Rakousku. Ti z druhé strany, ti dobrovolní hasiči českého nacionalismu, pracující bok po boku s řemeslnými chirurgy z policejního ředitelství, nazvou tuto vůli národa „kavárenským projevem" a budou se nad ní v Praze i v Brně pohoršovati — ale to jest jen důkazem, že tvé stanovisko jest správné, neboť dávno jsme již viděli pro koho a proti komu pracují tito čeští „revolucionáři"!

Poslechne česká oficielní politika tohoto výstražného hlasu, k němuž řekl celý národ, celý protirakouský, velezrádný národ, své amen? To uslyšíme, až naši dojedou do Vídně, nyní jen víme, že jsou zaraženi touto řečí a že se radí.

Neradíme se však jen my, radí se i naši přátelé Jihoslované, Poláci i naši Němci. Ba, radí se i Němci v říši, kde se právě projednávají válečné cíle — hle, po třech letech války jednáme tedy konečně alespoň o tom, proč vlastně válčíme! A všechna tato jednání, všechny tyto úvahy tehdy sice se ti zdály býti důležitými, ba přímo základními pro další vývoj veškerého života, ale díváš-li se na ně s výše dneška a s porozuměním pro dobu, vidíš, že byly zcela zbytečnými,

prázdnými řečmi, neboť mohl kterýkoliv národ, kterákoliv jeho delegace, byla-li úplnou, jednati jinak, rozhodnouti se jinak, než jak jí diktoval její bůh Nacionalism? Bůh většiny národa? Hle, v Německu vítězí dnes ještě v této rozpravě „krutý mír meče" — co zvítězí u nás, český člověče?

Co by mohlo zvítěziti, když jsme viděli pevnost a obětavost těch, kteří nosí červené košile, když jsme slyšeli píseň českého dělníka a slova novináře, když jsme ne bez pohnutí četli prohlášení českých spisovatelů, k němuž celý proti Rakousku velezrádný národ český řekl své „amen"? Či mohl by zvítězit názor českého „revolucionáře", jemuž je toto vše „kavárenským projevem"? Ne, bratři, tak daleko dosud nejsme, nebo lépe j e š t ě nejsme tak daleko! Sečkej — a třes se — dřevěná, sobecká beznárodnost jest nakažlivou!

Kapitola XXIII. Do parlamentu.

Nastává 30. květen 1917. V tento den — budeš si jeho datum dlouho pamatovati, český člověče — zahajuje se poprvé ve válce rakouský „reichsrat". Mnoho poslanců chybí, zejména mnoho č e s k ý c h a slovanských poslanců. Nejsou tu ti, kteří byli odsouzeni pro velezradu, nejsou tu ti, kteří se nedočkali tohoto zasedání, nejsou tu konečně ani někteří z těch, které rakouská libovůle internovala bez udání proč na tři dlouhé roky, jako na př. posl. Klofáče. Mnozí přišli přímo z vojenské služby, mnozí ovšem též z jiných „služeb" této monarchii! Ten den jest v Čechách dusno. Zdá se, jakoby těžký olověný mrak ležel nad celým územím, nad dědinami i městy, v nichž se hovoří česky, a zvláště hustá, zvláště těžká a neprostupná clona visí nad Prahou. Od časného rána jest zde silné napětí. Lidé jdou do práce, staví se do svých nekonečných front, proklínají naše karhanovské zásobování jako jindy, ale přece jen duch jejich jest jinde, myšlenky zalétají tam

k tomu „reichsratu“ ve Vídni, který má tak špatný zvuk v našich uších a ještě špatnější vliv na naše české poslance. Stěží se dočkáš poledne. Nervosně jíš svoji mrkev nebo tuřín, který po karhanovsku zdražený můžeš ještě koupiti. Hrdlo se ti svírá, ruce třesou. Vždyť teď, v tu chvíli snad jest již rozhodnuto, snad již promluvili, snad již jsme zrazeni se všemi svými touhami. Nedočkavě spěcháš pro svůj večerní list, kteréhokoliv směru a teď, když máš v ruce ty čtyři stránky potištěného papíru, když je v průjezdě nebo na ulici rozbaluješ, třesou se ruce, přeskakují oči — čteš, čteš a — sláva bohu! Sláva našemu trojhlavému bohu Nacionalismu! Čeští poslanci promluvili, promluvili tak, jak to chtěl tvůj bůh, tak, jak jsme si přáli: „chceme demokratický stát — a Slovensko!“ Ohražení jejich zní pevně, zní mužně, nevytáčí se, nesmlouvá — jest velezrádné jako ty, český člověče! A po nich i Jihoslované — chtějí totéž, i Poláci staví se nepříznivě — hle, zástupci 17 milionů jsou nespokojeni, zástupci 17 milionů žalují na tento stát možných nemožností a zástupci 9 mil. souhlasí! 17 proti 9, to jest poměr nespokojených a spokojených v tomto státě. 17 proti 9, slyš to Evropo, slyš to světe! A těchto 17 proti 9 jest v menšině, jejich hlasu se nedbá, proti těmto 17 milionům se vládne dál! Má právo tento stát ještě déle existovat? Právo nemá, ale má moc, ještě má sílu a moc a proto existuje. Rozbijte tu moc, vy milionové, nechť vás 17 zničí moc 9 a jste osvobozeni! Jak těžké bylo ráno, jak nervosní poledne, tak jasný je večer. Těžký, olověný mrak, jenž ležel nad dědinami i městy, v nichž se hovoří česky a zvláště nad Prahou, zakroužil, vznesl se vzhůru a zalétl tam někam dolů, k jihu, nad Vídeň a Pešť, nad císařský hrad, nad kuloáry našeho „reichsratu“. Vlahý podvečer na přechodu jara v léto jest v Čechách. V ulicích měst šumí to a kypí radostným vzruchem těžko utajovaným, v našich kavárnách, hospůdkách, místech společenských schůzek je jako v úle, jest všude plno a živo radostným pohnutím. A venku stromy a květy voní čerstvou silou, věčně klidné a jasné

7*

hvězdy září a Vltava šumí — jako včera, jako před lety. Nad ní vysoko v temnu halí se opuštěný a ztichlý královský hrad — jako včera, jako před lety — ale n e j a k o z í t r a! Neboť teď, dnes, cítíš: blesknou v něm světla, zahoří jas, protože i naše oficielní politika, naše mlčící politika, naše nehrdinská politika, chce demokratický český stát a Slovensko!

To všechno se tedy děje dne 30. máje 1917. Parlament pokračuje ve svých jednáních a dochází i ku interpelacím českých poslanců. Je tu ovšem především obsáhlá interpelace o persekuci českého národa, zabavování čítanek, zpěvníků školních i jiných, knih, zatýkání, žalářování, je tu i stihání těch, kdož nosí červené košile — že by tu bylo něco o stihání našich „revolucionářů", nebo černé havěti římské, přirozeně ti ani nenapadne očekávati, neboť o n i jsou spolehliví, bezpečně spolehliví vůči státu možných nemožností a nemohou jinak, což nemají v svém programu také nemožnosti a jich umožnění? Hle, ideová příbuznost svádí. Ale vedle této velké interpelace přednáší i posl. Stříbrný svůj materiál o internačních táborech a rakouských věznicích. Měli jsme jich dost za této krutovlády, a nejprosluleší z nich Arad, Möllersdorf, Tallerhof a Terezín stojí tu v prudkém osvětlení. Celá tato interpelace je ovšem zabavena, ale opsána ze stenografických protokolů rozletí se záhy v nesčetných otiscích a opisech po celé zemi, zaletí i do ciziny a všude vzbudí hněv, bolest a úžas. Hle, kulturní, hle, k ř e s ť a n s k ý stát v pravém světle a pravé podobě. Nežádej, bratře, abych cos z této hrozné obžaloby, z této čisté hrůzy opakoval. Viděl jsem lidi slzet nad tímto spisem, viděl jsem nervové záchvaty, vzniklé rozčilením nad ním, viděl jsem klesat do mdlob ženy — když toto č e t l y, neboť jsme teď všichni vysíleni, ale, bratře, ti, kdo to ž i l i? A bylo tam tolik dobrých českých lidí, snad i velezradou proti Rakousku nevinných lidí, nebo jen podvědomě vinných! Jsou mezi nimi i příslušníci jiných národů, jsou mezi nimi i ti, s nimiž snad vždy a všude nemůžeme sympatisovati, ale naše interpelace je spravedlivou a protestuje proti k a ž-

d é m u násilí. Neboť toto jest náš Nacionalism, ochrana svých a láska ku všem, ale Arad, Möllersdorf, Talleríof, Terezín a ta ostatní místa muk a hoře jsou *j e j i c h n a c i o n a l i s m e m*! Mohl bys někdy následovati své nepřátele na této cestě, český člověče? Nikdy ne! Ty nemůžeš, ty *n e s m í š* je následovati, neboť pak nebyl bys tím, čím jsi, pak byl bys roven jim, pak *b y l b y s j e j i c h*, ne náš! Náš nacionalism, *t e n t o* náš nacionalism je podstatou našeho češství, je naším, skutečným, vnitřním já! Tak je tomu a ne jinak, český člověče.

Tyto projevy a tento „reichsrat" umožnil i další projevy jiné. Tak i ti, kdož nosí červené košile, se ozvali. To několik sokolských žup vydává provolání, zvoucí k nové práci, k novému dílu, provolání, jež nechce zatím mnoho, neslibuje mnoho, ale je hlasem, který hřeje a těší. Je to venkov, je to sokolská župa Tyršova na středním Labi, sídlem v Kolíně, jež je původcem a tvůrcem tohoto provolání. Jeho obsah otřese snad tu a tam liknavci, povzbudí váhavé, řekne neinformovaným, že jsme tu a to prozatím dostačí. Tak ozývá se to již radostně ze všech koutů naší vlasti, zjišťujeme bezpečně, že jaro je již opravdu tu, ba víc, že jsou tu i jeho průvodní zjevy — život a ruch.

Zdá se však, že i v Rusku kvas roste, neboť, hle, po našich přátelích, kteří zažehli ohně na východě a kteří tolik udělali pro naši věc za hranicemi, strhl na sebe všelikou moc Kerenský, který teď jezdí, mluví a mluví! Díváme se na něho a nezdá se nám, že by toto byla pravá cesta, alespoň tak, jak přes obtíže Rakouska vidíme jeho činnost, neboť nižádná revoluce, co jich na světě bylo a bude, nebyla a nemůže být ani vyhrána, ani skončena — řečí!

My, daleko ještě vzdálení této revoluci, máme také sice své projevy, *s v é ř e č i*, ale kolik *č i n ů* je pod nimi skryto? Kolik našich vojáků přešlo na druhou stranu, kolik jich v nemocnicích „šidí" naši vojenskou správu, kolik našich lidí neplatí daně, neodvádí zabavené plodiny a zboží, kolik jich ničí majetek státu vě-

domě a za určitým cílem? A nebyly tyto činy, tato velezrádná práce, podnikaná bez vůdců, každým na vlastní pěst, dříve, mnohem dříve než naše slova, naše projevy?

Teď tedy na příkladu Kerenského a na praksi naší vidíme, alespoň my, průměrní lidé čeští, že nezbývá nám, nežli jít za příkladem svých dědů. Oni na základě písma opravovali církev, ale my, jich vnukové, musíme na základě života odpravit i písmo, neboť není pravdou, není to možné, nelze nám to chápat, že by „Na počátku bylo slovo a slovo bylo u boha a bůh byl slovo!" Ne, vždy a všude na počátku musí být práce, těžká, nevděčná, nepříjemná práce, z ní prýštící čin a pak snad též i slovo. Ale toto slovo rozhodně nemůže být u boha, alespoň ne jen slovo, a bůh, náš trojhlavý bůh, není slovem, slovem je jen jeho dřevěná maska beznárodnosti. Naším bohem je jen a jedině ochrana svých a láska ku všem, to jest náš Nacionalism, který ovšem není ničím jiným než „odleskem tebe, tvého myšlení, tvých přání, synu Adamův. Jsi to ty a nikdo jiný, nebo část tebe promítnuta světlem tvé touhy a jasem tvé duše do veliké temnosti a obrovských rozměrů Neznáma."

Tomu nás učí náš život i příklady, jež kol sebe vidíme.

Kapitola XXIV. Bída bez konce.

Zatím co zasedá náš parlament, co naše oficielní politika mluví již velmi ostře, co ovšem i německý nacionalism hýří všemi svými vlastnostmi a činí se nesmrtelným výkřikem poslance Heineho, že „těch šibenic bylo ještě málo!" a co jistá skupina — ne nepatrná — českého tisku, „revolucionářského" českého tisku nazývá tyto naše snahy, tyto protesty politikou „náladovou", dostává se naše zásobování, naše karhanovské zásobování do stadia čiré nemožnosti. Takhle

to nejde, takhle to nemůže jít dál. Dvoučlenné rodině dostává se na př. za tohoto stavu přídělu ⅛ kg černé mouky, ½ kg krupičné kukuřice a 350 gr znehodnoceného chleba z bůhví jakých přimíšenin na celý týden. A jiných poživatin vůbec nekoupíš, nebo jen za takovou částku, že ji mohou platit tolik karhani. Je zřejmo, že se něco musí stát, musí udělat — neboť takto je celý národ odsouzen k smrti. Přemýšlej, česká hlavo, a kéž ti pomůže sám tvůj trojhlavý bůh, neboť toto jest otázka života a smrti. Věru, těžká tu rada, těžké přemýšlení. Zesláblí, hladoví lidé, zraky upřeny do dálky, přemýšlejí. Před jich zraky ujímá se vlády Seidler, vzniká i zaniká, zakázána jsouc, „Česká demokracie", list, který plně vykonal svou úlohu, připraviv půdu revoluci a vyraziv okna, aby stuchlý, nedýchatelný domácí vzduch osvěžil se vánkem odboje. Ba nadchází i široká amnestie, jež otvírá žaláře všem českým velezrádcům. Četné výbuchy v Bolevci, na Žižkově i v Dol. Rakousích nasvědčují, že revoluce buší již na brány tohoto státu, avšak český člověk, hladovící český člověk ještě přemýšlí, ještě nenalézá.

Socialistická konference v Bernu, jež neuznává Čechy jako samostatný celek a na níž zástupce náš Tusar přesto setrvává, mihne se jako epizoda. Vděčný, hladovící národ vzpomíná 66. narozenin Jiráskových a padesátky Bezručovy již jen jako ve snách. Slavnosti dovedou odvrátit pozornost, ale nedovedou utišit hlad.

Zdá se však, že náš bůh Nacionalism, který se ozval v Husův den tak mocně a silně, se již rozhodl a hle — opět mluví týmiž ústy. Naše vzácné ženy, které se dosud výhýbaly všem „hádavým výborům" a jich „vlasteneckým dámám", spolu s několika muži zlatých srdcí daly se do práce. Vidíme tu především opět naši, z Husova dne tak dobře známou paní Renatu Tyršovou, paní Podlipnou, spisovatelku Růženu Svobodovou, fysika Procházku, pokladníka Groha, dra Scheinera, Prokůpka a jiné, kteří zakládají „České srdce" — zřízení lásky — nový projev našeho nacionalismu! Pomoci je třeba ihned! Vždyť děti zmírají přímo v zástupech.

vždyť lidé jedí uvařená semena méněcenných travin a obilnin, posbíraná na polích a cestách! Jak zařídíti, oč opříti tuto instituci, kdo provede nezištně a poctivě všech sedm Heraklových prací, počínaje alespoň částečným vyčištěním Augiášova chléva našeho karhanství a konče získáním i s p r a v e d l i v ý m r o z d í l e n í m potravin, o něž svádíme bitvy ve frontách před prodejnami, u vlaků, ve vsích, o něž se rveme jako zvěř? V koho bude mít lid důvěru, že vše bude provedeno s p r á v n ě? Budou to naši „revolucionáři" a jich organisace? Ach, ty se n y n í k této činnosti ani nenabídnou, neboť i toto je činnost v e l e z r á d n á, křižující plány Vídně, která nás c h c e vyhladověti! Viděli jsme, k d o provedl Husovu oslavu — nuže, ten opět propůjčuje c e l o u svoji organisaci Českému srdci. Jsou to ti, kteří nosí červené košile, j s o u t o S o k o l o v é! A hle, o tuto organisaci opřena a těmito lidmi vedena má rázem celá věc široký ohlas, má důvěru a hlavně — p r o v á d í s e č i s t ě a p o c t i v ě!

Můj bratře, sta, tisíce dětí vysílá se na venek, sta, tisíce, desetitisíce rodin se zásobuje moukou, brambory, chlebem, z části i prádlem. Desetitisíce, ba statisíce rodin se vyšetřuje, v jakých žijí poměrech a je-li tu třeba podpory a pokud. A to vše nehlučně, tiše, jakoby se samo sebou rozumělo, provádí organisace těch, kdož nosí červené košile. Sbírky po městech i vsích, výkupy potravin, hlavu i ruce, celé akce — dodávají — oni. Je pravda, zase tu byli účastni mnozí, jež nebyli z nich, snad opět bylo i více těch, zejména mezi dárci, kteří nebyli z nich, ale kostru, páteř, p r á c i, drobnou, nevděčnou, n e p ř í j e m n o u p r á c i dávají z největší části, ba většinou výhradně oni.

Kolik životů se tu zachránilo! Kolik zhouby odvrátilo se za jednoroční působnosti Českého srdce! Jak ztroskotal plán, hanebný, děsný plán německého nacionalismu! Jak zvítězil náš bůh, kterýž jest ochrana svých a láska ke všem! Láska, která jde tak daleko, že pomáhá i n ě m e c k ý m d ě t e m, j i c h ž n a c i o n a l i s m n a š e

děti vraždí! Ano, bratře, toto je náš bůh, toto jest dílo jeho vyznavačů v červených košilích.

Práce, nezměrná práce zavaluje městské jednoty sokolské, činovníci umdlévají, klesají — na jejich místa stoupají noví. Toto jest naše revoluce, zmaření posledního plánu Rakouska, toto jsou naše barikády a na nich jako světlý paprsek mihá se naše paní Tyršová! Skloňte se, bratři, kolem vás kráčí nesmrtelná!

Co se tu takto zoufale bijeme s hydrou hladu a karhanství, co jezdíme, sbíráme, vyšetřujeme, rozdílíme, radíme, klesáme vysílením a prací, šťastni, že konečně můžeme alespoň něco dělati proti Rakousku a pro spásu svých, co naši „revolucionáři" chovají se k tomu všemu skoro pasivně, nechávajíce nám, abychom provedli tento boj a tuto revoluci — mění se obraz revoluce na východě velmi podstatně.

Viděli jsme již koncem července pokus bolševiků zmocniti se vlády, ale viděli jsme též, kterak skončil úplným nezdarem. Vůdce této strany, Lenin — jehož tu po prvé vidíme v popředí událostí — musí dokonce uprchnouti, když však koncem října vzmáhá se proti Kerenskému i hnutí revoluční, jež vrcholí odbojem Kornilova, když fronta ruská jest rozvrácena revolucí, jež teprve nyní se rozkvasivši, zachvacuje celou zemi, tu 12. listopadu pokouší se bolševici znovu a se zdarem. Vláda rad je nastolena. Ráz na ráz jde i další zvěst, že 7. prosince uzavřeno jest s Ruskem příměří.

Podruhé řítí se všechny naše naděje v prach. Mír, který následuje po tomto příměří, o nás ničeho neví, nemůže věděti, ježto jest uzavřen za každou cenu zemí neschopnou odporu. Ku podivu! Toto shroucení se našich nadějí jakoby ani nemělo tak velikého vlivu. Zvykli jsme si překvapením, nad to Kerenský, jak jsme viděli, připravil nás již trochu na něco podobného a konečně máme tu novou domácí protivyhladovovací revoluci a ta nás zaměstnává cele a výhradně.

Jedině co čekáme jest, že se i naši „revolucionáři" rozpomenou!

Kapitola XXV. Teď jde o něco jiného než o chleba!

Poslanec Kramář vrátil se v říjnu do Prahy a byl uvítán přímo demonstračně a naše policie se svými řemeslnými chirurgy a jim po boku pracujícími dobrovolnými hasiči českého nacionalismu nebyla schopna tomu zabrániti — aj, počínáme cítiti sílu, jde nyní o to, vystupňovat ji a soustředit. Tak dochází dne 6. ledna pro nás nejpamátnějšího roku 1918 k novému projevu českých poslanců, k projevu často označovanému podle doby svého vzniku jako „tříkrálovému". Jak jinak teď mluví již naše politika, ba tak mluví, že se počíná naše situace měniti, že naši poslanci, naši vůdcové počínají mluviti a celý národ v úctě poslouchá — hle, k čemu jsme vychovali naši oficielní politiku svým tlakem ze zdola a svými „kavárenskými projevy". Naše tříkrálová proklamace je tedy první mocnou ranou do měkkého železa českého domácího odboje, změklého žárem doby a připraveného životem, zásadami i tříletou prací těch, kdož nosí červené košile, aby z jeho prozatím neurčité a různorodé hmoty stala se pevná revoluční zbraň.

Přestáli jsme zimu, které jsme se tolik obávali a dík činnosti Českého srdce, zachránili jsme, co se zachránit dalo, jsme jako trosky veliké armády — alespoň si tak připadáme — která se chystá probít se stůj co stůj ze železného kruhu nepřátel ku svobodě. Jest nám nyní jasno, že Rakousko vydrží do žní a tak se vážně připravujeme, že konec nastane až na jaře 1919. To již ale jistě. Potvrzují to poslanci, vojáci, každý, kdo vidí do věci. Jest nutno stupňovati českou vzdornost až k tomuto bodu, je nutno zachovati pro tyto chvíle armádu celého národa zkázněnou a možno-li i zásobenou. Zřizujeme tedy hospodářské rady. Vykupuje se — zvláště na Moravě — obilí v okresech, zajišťují se zásoby, slovem zařizujeme se již jako po svém. Prostějovsko, vedené v tom ohledu krajně odvážným poslancem Bechyněm, prohlašuje, že nepustí z okresu ani zrna!

Čím byly nám v hrozných dobách útlaku opery Smetanovy, stává se nám v tomto období Tylova „Fidlovačka". K jejímu shlédnutí putují zástupy občanstva ze všech koutů Prahy i z venkova a když dochází ku scéně, v níž zpívá se naše národní hymna, povstává celé hlediště a zpívá sebou! Hle, rosteme, pokračujeme a toto jsou nové, dobré údery k zhotovení revoluční zbraně. Také jednotná strana městská vzniká teď počátkem roku 1918 s programem — zbudovat a opatřit český stát.

Zřízení svobodného státu československého — to je pro nás již jen otázkou doby, věcí, o níž se mluví skoro veřejně, pro niž se pracuje a jen v tisku a před úřady zachovává se jakés takés dekorum. Zdá se, že i úřady umdlévají, že nemají již síly, nemají odvahy zakročovati tak přísně a ostře jako dříve, ač snad mnohde a mnohdy rády by tak učinily.

Věci spějí rychle vpřed a tak dochází k oné navždy památné sobotě 13. dubna 1918. Smetanova síň Obecního domu pražského jest přeplněna poslanci, literáty a novináři a před Obecním domem tísní se davy lidu — proti nimž stojí maďarští vojáci s nasazenými bajonety a strojními puškami! Hoj, zanechte si své bouchačky, dnes ještě vám o ně nikdo nestojí. Dnes nejedná se nám o krev, dnes nejedná se ještě o rozhodný čin, dnešní den má jen ukout určitou podobu naší revoluční zbraně, dnešní den jest jen svátkem, ve který promluví k svému lidu náš bůh — Nacionalism.

Ano, je to den slavný a vznešený jako onen, v němž hromovým klínem psal na hoře Sinai zákony Jehova, bůh israelských, neboť v tento den promluví opět bůh — promluví opět jasně a určitě a slova jeho budou plněna a uskutečňována ne jedním, ale sty hromových klínů a psána do desek dějin na věčné časy. Hle, dnes 13. dubna 1918 ve 12 hodin v poledne pozvedá starý — milovaný mistr Alois Jirásek svoji pravici, s ním pozvedá se i 1300 pravic přítomných a za nimi po všech dědinách a městech, po všech krajích, kde stál a povždy bude státi Čech, pozvednou se pravice, aby přísahou stvrdily,

přísahou nejsvětější, protože dobrovolnou, přísahou, jež zavazuje na život a na smrt, že my, národ československý „vytrváme, až pozdravíme samostatnost svého národa". Jsou tu mnozí, kteří věru nemusili by takto přísahali, neboť svůj osud spojili s tímto cílem, ale nejsou tu někteří, kteří budou z této naší dnešní vytrvalosti míti dobrou žeň a nejsou tu úmyslně! Než nekal si vzpomínku na svatou chvíli, můj bratře! Nadšený zástup se vyhrne na ulici a hlavy shromážděného lidu se obnažují před našimi největšími, již tudy jdou! Co jsou vaše pušky, vaše bodáky, vy maďarští vojáci, proti tomuto zde, co jsou vám platny tam, kde mluví statisíc srdcí a jeden bůh! A tu, jak vychází mocný proud, jak dychtivě průměrní lidé venku stojící hltají zprávy o tom, co dělo se uvnitř, slyšíme i slabý hlas stařeny — „kdyby nám dali chleba!" Jaké to strašné, zoufalé přání, jak musíš být hladova, dobrá stařenko, ale hleď, žena, dělnická žena, vychrtlá, hladová stejně jako ty, zvedne své vyzáblé ruce a klidně povídá svým unaveným, vyčerpaným hlasem: „Matko, teď jde o něco jiného než o chleba!" — Požehnaná slova, jimiž promluvil náš bůh více, než řečmi vůdců, než přísahou veškerého národa. Je-li toto tvým srdcem, je-li toto tvým vědomím — pak „zdráv buď národe vyvolený v bohu, neumírej, synové tvoji nechť jsou bez počtu!"

Teď jde o něco jiného než o chleba, to jest vědomí národa, to jest vědomí revoluce. Naše velezrada mění se v revoluci tímto výrokem, touto přísahou, tímto dnem 13. dubna 1918! Český národ vypověděl Rakousku válku a spálil všechny mosty — smír je nemožný.

A nyní tedy sypej všeumělče Czernine jako kouzelník Merlin, či lépe jako pouliční dryáčník své různé „míry" z rukávu jak chceš, ať je to Ukrajina, Rusko, Rumunsko — co je nám po tvých kejklech a zaříkacích formulích, ani když se rozčilíš, nám neimponuješ, ba ani když počneš nadávat, někdy v dubnu zcela podle svého charakteru zapomenuv na úlohu diplomata, kterou hraješ

tak mizerně, na „bídného, ubohého Masaryka“ — nic nám to neimponuje. Spíše naopak, komu ty spíláš — tenť je náš „nový svatý“!

Tak to vypadá v táboře našeho boha Nacionalismu, jenž jest ochrana svých a láska ku všem a v táboře jeho vyznavačů. Co vzbudí to v táboře těch, kdož slouží meči — můžeš si domyslit snadno, příteli. Avšak tábor těch, kteří slouží masce dřevěné, sobecké beznárodnosti, zejména ale tábor našich karhanů nedá se tím nijak vyrušiti.

Ty, kdož zhřešili málo, tu a tam více zlákáni příležitostí než z defektu mravního, napravujeme naším českým srdcem, kdož jsou však tak zvířecky hluboko, že ani naše bída, ani naše utrpení jimi nepohne — a to jest většina našich karhanů — ti tu provozují dále svou nečistou živnost a budou provozovati, dokud je ne smete spravedlivý soud. Soud přísný jako řád přírody a neúprosný jako ona — zda uvidíme ještě my jeho věšťbu — jeho mene, tekel, fares? Přemýšlej o tom, bratře, řekli jsme již, jak je toho potřebí. Zatím co náš bůh dává nám zákony, křepčí naši karhani a karhanky svůj bujný rej kol zlatého telete mamonu. Ó, vy karhani a karhanky, vy nešťastní karhani a karhanky, zdaž vaše zlaté tele není méně nežli nic?

Tito naši karhani a nemyslící dřevěné mozky v těchto dobách šatí své dcerky a služky do jakýchsi tyrolských hadrů, zvaných „Dirndlkvandl“ a v nich i jimi hlásají svou dřevěnou beznárodnost. Ruku v ruce však s naším odbojem, s naší zálibou ve Smetanových operách a Fidlovačce, rostla i záliba našich žen v národních krojích a užití jich motivů. Vznikal náš „Svéráz“, který — bohužel — zůstal příliš jednostranným a proto se zplošil, vzniká nošení národních krojů a jich obzvláštní obliba. Do třetice vidíme tu — ne bez pohnutí — opět na předním místě naši drahou a vzácnou paní Renatu Tyršovou, jejíž jméno bude zníti českými dějinami. A tak vyvrcholuje náš národní zápas v květnu roku 1918. Bojujeme svými zbraněmi, oddáni svému bohu — Nacionalismu — vnitřně i vnějškem sví!

Kapitola XXVI. Pod Slovanskou lipou.

Na měsíc květen připadá padesáté výročí našeho Národního divadla. Toho používáme rádi k další ráně k utužení našeho odboje, k dalšímu semknutí lidu. Jako přísaha vykonaná po všech dědinách, městech a místech splnila svoje poslání, očistila srdce a probudila v národu vědomí, že teď jde o něco jiného než o chléb, tak tyto vzpomínky divadelní mají mu ukázati náš velký vzrůst a nezničitelné prameny i základy našeho života národního, mají povzbuditi ustalý ruch spolkový, rozprouditi kde jakou lenivě tekoucí krev, stupňovat sílu a vzdor!

Proto také ve všech městech, místech a dědinách chápe se každý spolek této příležitosti, aby přiložil ruku k dílu, aby nezůstal posledním. Od podzimu 1917 do tohoto května — jaký to rozmach národní činnosti. Tehdy vše spící, zlekané, unavené, zmírající, že i sokolské župy — jak jsme viděli — rozesílají projev vyzývající k práci, k činnosti, k novému žití — hle, jak šli o rok před dobou! — dnes je jen málo dědin, málo míst a snad žádné město, v němž by se nepřipravovali k tomuto velikému svátku.

A Praha, naše Praha, jako nevěsta, již již očekávající svého ženicha, připravuje se ku slavnostem. Jako bychom ani nedostávali ½ kg černé mouky, ½ kg kukuřičné krupice a s velkým štěstím i 350 gr chleba pro dva lidi na týden! Jakoby ani podvýživa a chřipka nekosila nám denně desítky zdatných pracovníků, jakoby se nám nerodily teď ve značné míře jen mrtvé děti, jakoby už České srdce mnohdy zoufalostí nevědělo rady. Věru, zapomínáme na všechny tyto těžkosti a boly, zapomínáme, že se nám žaludek svírá a že jsme jedli naposled včera v poledne a budeme zas až dnes k večeru — vždyť „teď jde o něco jiného než o chléb“ — teď jde o hrdý, odvážný, smělý projev našeho češství, našeho odboje!

Do Prahy, jež je vyšňořena jako nevěsta, jež je vyplněna našimi ženami v národních krojích — máš

pravdu, bratře, že připomínáš i těmi z těch četných „hádavých výborů“ a „Kriegsfürsorgamtů“, neboť i ty již Rakousko opouštějí a usuď z toho, jak je zle, když začíná riskovat i dřevěná beznárodní sobeckost — sjíždějí se hosté z blízka i z dáli.

Hosté z Čech, Moravy i Slezska, hosté z našich dědin, měst i míst, jež se probudila k životu, hosté z našeho drahého Slovenska, o kterém se teď horlivě přednáší, vykládá, debatuje, neboť jest a musí být n a š e, hosté z jihu, naši vždy věrní a krví s námi zpříznění bratři Chorvati, Slovinci i tolik a tak těžce zkoušení, hrdinní Srbové, ale vedle nich i Italové, jež snad vůbec takto přijíždějí k nám po prvé, a s nimi Rumuni. Hle, co host, to velezrádce nebo nepřítel tohoto státu! Jsou tu i Poláci, se svými dvěma, či třemi železy v ohni, dnes ale stejně upřímně a srdečně vítaní jako ostatní hosté, neboť dnes si chceme připomenouti, jak jsme rostli a vyrostli za těch padesát let, ale chceme si i důvěrně spíš očima než ústy říci, s onou krásnou písničkou pokrokového hnutí let devadesátých, jež také počínalo podobnými styky, „že bouráme vesele to Rakousko zpuchřelé!“ a že je také — dá bůh — náš trojhlavý bůh Nacionalism — rozbouráme, že „z něj nezbude ani smrad“, jak to řekl poslanec Staněk v parlamentě — tušim o něco později.

Shromažďujeme se tedy, my, velezrádci a nepřátelé tohoto státu k divadelním slavnostem pražským. Mluvíme o divadle, o kultuře, ale v noci krášlíme náš slovanský strom, naši drahou lipku, jejíž krvavé lístky viděli jsme tak smutně padat v jeseni 1914—15 a jež padaly pak po celou dlouhou dobu války jako hvězdy s nebe do věčné temnosti. Krášlíme ji našimi stuhami, květinami, že se do rána celá skvěje, jako ta „frajerečka“, jež vyběhla z domu v ulici. Přicházejí ovšem páni od úřadu, přicházejí rakouští policajti — však jsme již viděli též co je to policajt a květy při oslavě Husově — a rvou tyto ozdoby s lipky, takže nám po celý den stojí holá a smutná, hlídají ji, střeží, ale my házíme k ní květy z dálky, a do rána stojí tu ověn-

čena zase v celé své kráse! Hoj, lípo, lípečko! Tys obrazem našeho osudu! Kolikrát zkrášleni, vyšňořeni, slavní a hrdí stáli jsme na závist všem a kolikrát surová moc strhala stužky a květy, že jsme zas byli smutní a chudí, že jsme zas byli svadlí až k smrti, promluv ty, lipko — dej věšteckou odpověď! A hle, lipka mluví, lipka odpovídá, jakoby zázrakem. Třetího dne vykvete sama, opatříc si tak nejkrásnější ozdobu, již nikdo zakázat nemůže! Tak je to i s námi. Běda, dokud nás budou krášlit jiní, však až sami vzkvetem, opět úžasne svět! Již jednou jsme kvetli, před pěti věky, pokvetem zas, pokvetem nyní! To nám šumí a voní slovanská lipka.

Rakousko končí nám předčasně slavnosti odboje. Trestá Prahu, zakazuje „Národní listy". Vojenské hlídky maďarských potomků Ráců, Kumanů, Tatarů a Uhrů procházejí městem. Hosté se rychle rozjíždějí. Je po slavnosti — ale splnila svůj úkol, promluvila. Tiše a přec velebně stojí slovanská lipka na Václavském náměstí, kvete a voní.

Co tomu říkáš ty, jehož úkolem je „potírat a ne podporovat tento nacionalism"?

Kapitola XXVII. Přípravy.

Když teď jde o něco jiného než o chléb, a když se zdá, že válka skončí najisto do jara 1919 shroucením se Rakouska, když „bouráme vesele to Rakousko zpuchřelé", musíme se připraviti k tomuto dílu i formálně, náležitým zorganisováním pro všechny případy. Proto každá vlastenecká organisace prohlíží svoje řady, ulužuje kázeň, vyvolává k životu staré svazky, pobočky, odbory, jednoty, jež za války nedostatkem činovníků či z jiných příčin přestaly existovati ve skutečnosti a zbyly jen na papíře.

Zahlédíme-li se do tohoto života a ruchu, uvidíme, že silný náskok mají již ti, kteří nosí červené košile. Za-

ložili si k tomuto účelu — dík neúmorné snaze našeho „pana otce" Štěpánka a jeho věrného druha dra Urbana — zvláštní měsíčník „Tělocvičný obzor", nástupce s Č. O. S. zaniklého „Věstníku", jehož vydávání ohlásili již v prosinci 1917, a svolávají, ještě před památným 13. dubnem do Prahy schůzi zástupců všech sokolských žup spolu s našimi 15 z předsednictva a s členy technického odboru i zástupkyněmi žen. komise. Je to památná schůze! Po prvé od vypuknutí války sjíždí se tu celá obec sokolská, aby porokovala o svých činech a o směrnicích pro budoucnost. V Grégrově sále Obecního domu rokuje těchto našich 60—80 prvních o tom, co bude dál. Vyslechnou se zprávy, podají podrobné informace, zvolí se pětičlenné direktorium k vládě nad touto armádou. Celé Sokolstvo rozdělí se na kraje, jež mají svá střediska a své důvěrníky, kteří jsou v přímém styku s direktoriem. Z krajů jdou zástupci do žup, z žup do okrsků — z okrsků do jednot, v nichž máme v rukou jednotlivce. Hle, organisace je připravena, vyzkouší se příležitostně a hra může započít, hra o život i o svobodu.

Naše venkovské župy nelení, připravují se! Činovníci objíždějí svoje oblasti, kontrolují život, pozorují činnost a vyhledávají si „své" muže. I ženy jsou ovšem účastny v této práci, i vojáci, i invalidi. Vždyť vidíme v těchto jarních dnech i zvláštní, odbojný útvar vojenský — ať již fantastický, či skutečný, jenž sluje „zelený kádr", a podle pověsti zdržuje se v lesích u Buchlova. Jsou to zběhové, kteří se živí „rekvisicemi" na „panském", nebo i z přímých podpor obyvatelstva. Není totiž nyní pražádnou zvláštností, že vojáci se nevracejí ze svých dovolených k plukům, zůstávajíce doma, převlékajíce se do občanských šatů a ukrývajíce se u přátel a známých. Když se pak věc prozradí nebo když hrozí nebezpečí, „rukují k zelenému kádru" do lesů i hájů nebo skal a zejména do rozsáhlých lesů u Buchlova.

Také naše hospodářské rady působí již velmi vydatně. Na Olomoucku budou dávat vlastní zvláštní příděly nemajetným rodinám, zařídí hromadný nákup

bramborů — slovem jsou to naše aprovisační úřady, jež zaučují se do prací úřadů státních — roste tu vláda vedle vlády, úřad vedle úřadu.

Tak dochází ku žním a po nich letí první zprávy do krajových středisek těch, kdož nosí červené košile. Je potřebí se připravit na dvě eventuality. Předně, aby byl za každou cenu zachován pořádek, klid a bezpečnost, za druhé, aby pro případ, že selhou železnice, pošty, telefony i telegrafy byly zřízeny štafety cyklistů, jezdců na koni, kočárů atd. k rychlému informování celých oblastí, po případě zabezpečení stejného postupu alespoň na důležitých místech.

Tak tedy vybíráme z každé jednoty nejspolehlivější lidi, dáváme jim instrukce, přidělujeme vesnice, jež budou svěřeny jich dohledu a péči. Ti opět vyhlížejí si své lidi — hra stává se vážnou a nebezpečnou, což kdyby se vzchopila rakouská bestie ještě jednou k obraně, když teď jde o všechno?

Buď jak buď, vždyť jsme přísahali, že „vytrváme až pozdravíme samostatnost svého národa", tedy chutě do toho, neboť kdo by měl vytrvati, kdyby ne ti, kdož nosí červené košile, když teď jde „o něco jiného než o chléb"!?

Také naše vedoucí kruhy, naše o p ě t vedoucí kruhy poslanecké a politické přikročují k činnosti revoluční. Dlouho přetřásaná otázka zřízení Národního výboru, proti němuž se namítala existence Národní rady se stejným cílem — však tě také měla policejní prohlídku v těžkých dobách persekuce — konečně je vyřešena a náš hlavní Národní výbor v Praze — naše revoluční vláda — je ustaven ne bez jistých obtíží a teprve po vynálezu českého revolučního patentu, jemuž říkáme „klíč". Je to totiž „klíč politický", čili poměr, v jakém jsou v Národním výboru zastoupeny všechny strany, ať již mlčely, mluvily nešťastně, nebo dokonce považovaly za svůj úkol „potírat náš nacionalism", hasit náš jásot a osušovat slzy při operách Smetanových, ať již jich vůdcové viděli v našich ze srdce jdoucích hlasech „kavárenské projevy", nebo úmyslně chyběli dne

13. dubna při slavné přísaze, jíž mluvil k nám náš trojhlavý bůh. Tento „klíč" je tedy jakousi pojistkou na prémii ze zisku revoluce a vyplácí se každé straně bez rozdílu, jen byla-li oficielní stranou politickou, totiž byla-li účastna velkolepého mlčení naší oficielní politiky, když mluvil sám národ.

Nyní tedy přikročujeme k ustavení Národních výborů okresních i místních, alespoň ve větších městech a přirozeně, že jedině podle tohoto klíče, neboť všude nám záleží na tom, abychom měli v teple svou „prémii ze zisku revoluce". Také Hospodářské rady, jež mnohde byly ustanoveny a vytvořeny těmi, kdož se starali o lid a jeho život dříve, než nám napadlo zajišťovat si tuto „prémii", musí být přetvořeny na základě klíče. To jsou nejdůležitější přípravy naší politiky, naší oficielní politiky k revoluci. Cítíme dobře, že teď nastává doba, kdy tak leckdo bude si chtít svou polívčičku ohřát při revolučním ohni. Naši bratři tam v Sibiři dobře to vystihnou a pojmenují tyto opožděné horlivce výstižně „upocení", neboť se při tom chvatu, aby nepřišli poslední, řádně zapotí. Tak i u nás, v této době příprav, zříme tak mnohého „vlastence" i „revolucionáře", zříme i celé skupiny a frakce, kterak přicházejí do revolučního hnutí českého celí „upocení", aby nezmeškali přívoz, aby také „jeli" sebou na základě našeho revolučního vynálezu „politického klíče", když se byl „vídeňský salon národů" povážlivě naklonil a když tu proti všem jejich předpokladům přece jen vzniká „nárazníkový stát československý".

Co však tomu řeknou ti, jež poctivě pracovali s nasazením životů i majetku po celou téměř válku proti Rakousku? Co tomu řeknou zejména ti, kteří nosí červené košile a o nichž se teď najednou rozhoduje a jimiž se v Národních výborech disponuje bez nich?

Nic, bratře, pranic, neboť tito lidé bojují pro pravdu, bojují za ochranu svých a z lásky ku všem, bojují o „uskutečnění svých mravních ideálů", a to jest jejich politika. Zvykli si také poslouchat svého boha Nacionalism a hlas jeho v srdcích svých na tolik, že jeho

8*

„pravdu" neopustí pro „skývu chleba", jíž jest moc, po níž a j e d i n ě po níž touží naši „upocení" politikové, „vlastenci" i „revolucionáři". Tito naši bratři pamatují si slova mistra Jana, jehož tak tklivě oslavovali: „Zlořečený ten, kdo pro skývu chleba opustí pravdu!" Kdežto jsi dobře viděl, jak se měla pravda, naše osvobozovací pravda v ústech a činech našich „upocených", našich d o m á c í c h „upocených".

Ó, bratře, vidíš-li nyní tento shon, aby nikdo nepřišel pozdě, tento s velikou přísností nařizovaný a vynucovaný revoluční vynález „politický klíč" — zdaž se neusměješ, zdaž si neřekneš — bláhoví „upocení" — co je vám platen všechen tento chvat a shon před očima spravedlivé historie a velikého, tajemného Neznáma? Zdaž koncem přes všechen váš kvap, přes všechno „klíčové zajištění", přes vaši „pojistku na premii ze zisku revoluce" nebudete tu státi před očima budoucnosti i před tváří věčnosti a tajemného Neznáma jako jediní a skuteční, ubozí „upocení", od nichž se vnuk a pravnuk s pohrdlivým úsměvem odvrátí — ne proto, že jste přišli pozdě a že jste se při tom tak „upotili", ale proto, p r o č jste přišli pozdě a o d k u d jste přišli.

Kapitola XXVIII. Sesadíme censory!

Nové zasedání našeho „reichsratu", ve kterém česká oficielní politika zvolna již odkrývá své velezrádné karty a bouří zcela otevřeně proti Rakousku a jeho „nemožným možnostem", v němž přibíjí před žasnoucí Evropou i celý vyhladovovací systém, vyvolává ostrou kampaň našeho tisku. Český novinář je také jen českým člověkem a podléhá proto tlaku doby i všeobecné náladě jako kdokoliv jiný. I jemu jest dáno býti hrdinným jen v řídkých případech, jen v jednotlivcích. Proto také jsme viděli, kterak v době útlaku nemohl jinak, než poslouchati rozkazů úřadů, kterak otiskoval i články přímo nařízené nebo napsané na policejním ředitelství,

jak na slovo poslouchal všech pokynů, o čem má psát, o čem smí psát a o čem se vůbec nesmí zmíniti. Viděli jsme též, jak namnoze s pocitem vnitřního hnusu, ale přece jen poslušně oslavoval „starého vraha" Franze Josepha, když se rozloučil s tímto světem — jak si teď ne bez pošklebku a se slovní hříčkou česko-německou v prvním slově říkáme — s povzdechem: „Mír, mír, mír — ist schlecht!" Tento český novinář tedy, když to situace dovoluje, píše ostřeji a bezohledněji a jsou to zejména referáty parlamentní, v nichž si může již tak lecos dovoliti. Největší a nejostřejší kampaň tisková se vede ovšem proti našemu ministru Czerninovi, který hraje tak mizerně úlohu „světového diplomata", zatím co pod touto karikaturou objevují se vlastnosti člověka nevzdělaného a hrubého.

A představte si nyní náladu novináře, který vede ostrý boj proti tomuto zavilému nepříteli všeho českého, jemuž se jedná o to, aby co nejvíce protirakouského jedu vpravil zaobaleně pod kůži svého čtenářstva, když se mu v jeho práci, zhusta psané z večera k jitru nebo opět z jitra k noci, pohrabe řemeslný chirurg z policejního ředitelství a vyřeže mu z ní, vytrhá nejlepší myšlenky, nejsilnější slova, nejpádnější důkazy, takže tu z celé práce zbude jen kostra, jen troska, vzbuzující spíše lítost, nežli souhlas, často škrty upravená zcela opačně, vyznívajíc bez dojmu nebo dokonce i právě proti zamýšlenému dojmu! Nediv se proto, bratře, že naše zloba, že zloba čtenářů i novinářů vybíjí se proti censorům a na censorech. Práce novinářova jest ustavičným zápasem s tímto chirurgem, zápasem ze dne na den, zápasem ve všech formách! Jak raduje se novinář, když řemeslnému chirurgu unikne nějaká klička, nějaká zahalená velezrada, nějaká zmínka, jež neměla se dostat k zraku, sluchu a vědomí veřejnosti. Však tě náš chirurg vedle svého nářadí chirurgického má i jiné zbraně! Když se mu příliš často vysmekneš, příliš často uklouzneš, mrští po tobě bleskem výstrahy první a druhé a ty jsi hotov — na dlouho hotov, chceš-li zachovat list, musíš obrátit — a jak tě bolí, jak pálí,

jak trápí takové obrácení! Jak překvapuje čtenáře, jak mate veřejnost — och, chápeš tedy nenávist novináře k censorovi?

Však jsi také viděl, kterak jedním z prvních výkřiků byl hlas novinářů proti censuře. A teď pohlédni se mnou, bratře, nyní, když se léto roku 1918 mění v podzim, ku druhému hlavnímu městu Moravy, historické Olomúci, kde tou dobou vychází řada týdeníků a dva deníky. Představ si radost i zmatek, když sem dochází zpráva, že prý v Praze nepodávají se noviny k censuře, že český tisk revoltuje a vychází bez censury. Zeptat se nelze, neboť zpráva dochází těsně před dohotovením listů — co dělat? Máme zůstat pozadu? Máme nést toto kleté břímě dále, když pražští se osvobodili? A n i o h o d i n u! To jest svorná odpověď dvou, tří redaktorů, kteří se dohodli. Nuže, zkusíme to, nepředložíme list censuře, jenom oznámíme, že jsme vyšli!

Rozhodnuto — vykonáno! Jaký úžas, jaký poplach to budí, zejména když oznamujeme, že vycházíme bez censury! Jaká radost, ale jaký bledý strach na druhé straně. Telefon řinčí, dotazy se křižují, Brno i Praha se volá na pomoc. Večer scházejí se redaktoři všech listů a stran, ujišťují se — jsme solidární, rudí, národní i černí, jsme redaktoři a jeden za všechny a všichni za jednoho.

Praha nás však varuje. Staly se pokusy, bylo jednáno, ale noviny se předkládají, hleďte vyjít čestně a beze škody z této věci! Noviny a h l a v n ě noviny teď tolik potřebujeme!

A censor, náš nenáviděný chirurg hartusí: Předložte noviny, nebo vás všechny zakážu! Zodpovědní redaktoři jsou voláni — bude zatčení, nepředložíte-li. Co dělat, tak se tedy smlouváme s naším chirurgem a jde to, ukáže se, že hrůza, kterou na nás pouští, nestojí také tak pevně, poznáváme, že i on cítí, že „nebude-li to hned, bude to později, nebude-li to později bude to hned, ale jednou to přece jen musí býti", jak praví Hamlet. Ujednáváme tedy dohodu, že „až do vysvětlení věci" budeme listy předkládati, chirurg však

nebude řezat, a my mu to svým psaním usnadníme! Hle, jak si dovedeme vyhovět, jak se „vlk nají a koza zůstane celá“. Věc se ovšem „vysvětlí“ záhy, neboť Rakousko má ještě sílu, má ještě moc, třeba sílu a moc umírajícího a náš chirurg řeže vesele dále a my předkládáme. Máme však radost, že jsme opět otřásli mřížemi své klece, že jsme jimi zalomcovali a zkušenost, že jest u nás již na tolik všechna autorita uvolněna, že se nám ani za tento protizákonný a revoluční čin ničeho nestalo!

Je to nutné a dobré poučení, je to zkouška, k níž hledí celá novinářská Morava i Čechy ne bez zájmu a s živým zadostiučiněním, je to také rána, také podkop, jímž „bouráme vesele to Rakousko zpuchřelé“, po vzoru svých přátel omladinářů z let devadesátých.

ČÁST V.

V PLNÉM JASU.

Kapitola XXIX. Už teď, a takhle?

Český národ ve všech svých složkách, vrstvách a představitelích rve se — jak jsme právě na malé ukázce dobře viděli — se skomírajícím Rakouskem ze všech sil, přece ale se nám ještě zdá, že toto Rakousko, jež povolilo a couvá téměř na všech stranách, že toto vojensky již téměř poražené a hroutící se Německo má dosti síly zdolat náš odpor. Zejména, když vidíme, že musili bychom jít téměř s holýma rukama, neboť naší revoluční zbraní jest v pravém slova smyslu jenom touha po svobodě a naše národní nadšení marně hašené domácími dobrovolnými hasiči nacionalismu a operované řemeslnými chirurgy policejního ředitelství. Vidíme, že ta naše zbraň, kterou jsme kuli proti Rakousku z beztvárného železa soukromého odboje mocnými ranami různých prohlášení, kterou jsme tak úzkostlivě formovali, jest sice dobrou a poctivou ocelí, dobrou zbraní rytířskou, ale že je přece jenom takovou dýkou, či miseri-cordií, jak ji nazývali ve středověku, kterou lze podříznouti hrdlo či probodnout srdce, ale jenom tomu, jehož krunýř je rozbit tak, že dovoluje přímý útok touto poslední zbraní. Jak vypadá však krunýř Rakouska a Německa? Máme počkat a kdy máme tasit svoji miseri-cordii? To je věru otázka, to je problém, který zaujímá mysle všech. Také naši političtí vůdcové, naši oficielní političtí vůdcové jsou asi zmítáni podobnými pochybami, neboť se domáhají toho, o čem se nám věru ještě před několika měsíci ani nesnilo a co samo o sobě bylo by již bývalo velezradou — pasů do Švýcarska. Je pravda, od-

jížděli mnozí za války za hranice, ale velkou většinou byli to psanci, kteří se neměnili více vrátit. Také někteří socialističtí vůdcové (Tusar, Němec) dleli za hranicemi, ale nám, průměrným lidem, nepřineslo to mnoho světla o skutečné naší světové situaci a soudě podle postupu jejich orgánu „Práva lidu" ještě v dobách nedávných, nedozvěděli se tam asi mnoho nadějného, neboť nepozorujeme, že by byli nabyli redaktoři tohoto listu přesvědčení, že jejich úkolem je alespoň teď něco jiného, než „potírání našeho nacionalismu" sesměšňování našich „kavárenských projevů", jež tolik podporují protirakouský odboj. Je pro nás tedy výprava našich politických vůdců do Švýcarska — a mají tam jeti Staněk, Haberman, Klofáč a Kramář — událostí nad jiné významnou. A hle, Rakousko povoluje i tento požadavek, je tedy viděti, že jeho krunýř nestojí již opravdu za nic a že můžeme směle tasiti naši miseri-cordii.

Co takto uvažujeme a přemýšlíme, neustávajíce ve svém zápase, ve svém lomcování nyní již dosti slabou mříží a ve svém boji mraku komárů, štípajících únavou pokleslého svého nepřítele — co odjíždějí naši vůdcové do Švýcarska, přesvědčiti se o skutečném stavu věci a dohodnouti se s našimi za hranicemi, dovídáme se — pokud jsme na venkově — podivnou zvěst: že prý teď, kolem 20. října 1918 vyhlásili v Prostějově socialistickou republiku československou. Sesadili prý hejtmana a zřízení toto slavnostně prohlásil posl. Bechyně s balkonu radnice. Podobně prý učinili i jinde. Mluví se o Písku a jiných městech, snad právem či neprávem. Noviny z Prahy však nezvěstují ničeho, ani Brno, ani Olomouc se nehnul, a Bechyně sám prý strašně konsternován odejel do Prahy. Mohlo by to být? Tážeme se jeden druhého! Mohla by naše svoboda, náš svobodný český stát vyvstat takhle, skoro pokoutně, porůznu, od města k městu, od vesnice k vesnici, jak kdo chce a jak je komu líbo? K čemu jsme vlastně zřizovali organisaci, k čemu se připravujeme, když už teď a — takhle? Ba, zdá se nám, že je nám — bez

rozdílu politického přesvědčení — čehosi hrozně líto, neboť tohle není revoluce, tohle je všechno jiné jen ne naše revoluce, naše svoboda. Vždyť to Rakousko dále trvá, ba ono se i do těchto opuštěných a ztracených bašt vrací.

Ne věru, tohle není ještě to pravé! Neboť poslové z Prahy přijíždějící zvěstují, oč tu jde. Socialistická rada učinila pokus o revoluci, pokus, který se nezdařil. Chtěla překvapiti všechny, chtěla sama osvoboditi národ, ale jedna vrstva, jedna složka — není národ, ba není ani lid — lid i národ, to jsou všechny vrstvy, všechny třídy, všechny strany a jen tento národ jest suverénem nad svojí svobodou a nad svým otroctvím. Proto také výpočet selhal. Bylo to sice vytasení miseri-cordie, blýsknutí zbraní, ukázání zbraně nepříteli, ukázání čím zhyne, ale slabá ruka jedné třídy, jedné vrstvy, jedné strany nemohla povznésti zbraně až k srdci nebo hrdlu vraha, klesla malátně zpět k tělu, když se na pražských ulicích objevili maďarští vojáci v železných přilbách, s bodáky a strojními puškami, když byla snad i děla připravena. Ale v jiných místech, zejména v místech bez posádek, nebo jen s nepatrnými posádkami vojenskými, jež byla socialistickou radou vyzvána ku stejné akci, věc provedli do důsledku — a jsou teď v opravdu zoufalé situaci. Pokus se nezdařil, pokus selhal, ale hra je odkryta, hra je prozrazena, neboť my, kteří jsme nepomysleli na to podskočiti své spojence ze socialistické rady akcí separátní, my, kteří jsme stavěli se vždy do služeb celku, ať jeho jménem oprávněně ovšem mluvil kdokoli, my nepodskočíme je, ani teď, když nás takto prozradili, my jsme s nimi zajedno, neboť nám nejde o žádnou formuli, ale o věc, o svobodu. Však těch formulí užijeme pak ještě do syta!

Tak tu tedy stojíme všichni, celý národ, neboť jsme zajedno s našimi — tak náhle horkokrevnými — pány ze socialistické rady v tomto boji na život a na smrt s vytasenou miserii-cordií revoluce a čekáme. Cí-

tíme všichni — t e n t o stav je neudržitelný! Buď se vrhne Rakousko na nás, aby nám vyrvalo zbraň z ruky a — ví bůh — ví náš trojhlavý bůh, že se budeme bránit až do konce a že se budeme bránit zejména my, kteří jsme n e t a s i l i tuto zbraň před časem, nebo se vrhneme my na Rakousko — jinak to možno není. Lomcuje námi všemi horečka doby, žijeme těchto několik dní, co jsme si toto uvědomili, jako ve snách a chystáme se. Pozorujeme Rakousko — nehýbá se, jen prudce oddychuje a obrací své krví podlité oči po naší miserii-cordii. Ruka národa, r u k a celého národa se svírá, třímá křečovitě rukověť miseri-cordie, hled upřen je pevně v krvi podlité oči Rakouska, celé tělo se lehce chvěje rozčilením, vyčkávajíc okamžiku, až rozum, zpraven byv zrakem, řekne — **teď!**

Maně shlížíš k ruce, jež třímá miseri-cordii — j e o b l e č e n a v č e r v e n o u k o š i l i — ano, tato ruka je pevná, tato ruka je silná, tato ruka je čistá a proto i schopná zasadit ránu ve jménu celého národa, neboť neslouží třídě, neslouží straně, ale jedině a výhradně našemu bohu — našemu Nacionalismu, který je ochranou svých a láskou ku všem —! Nuže, z v e d n i s e, r u k o — v e j m é n u P á n ě — a o c h r a ň u j t ě n á š v e l i k ý b ů h!

Kapitola XXX. Hradby padají.

Ruka oděná červenou košilí zvedla se k povelu Národního výboru — Rakousko se shroutilo a leží tu v krvi u našich nohou! Miseri-cordie klesá z ruky, jež se spíná na prsou, aby vzpomněla svatých jmen mučedníků Páně. Velicí předci i vy, drazí, milovaní současníci, kteří jste zhynuli pro svobodu, vám první svůj vzdech posílá svobodný syn.

Dvacátýosmý říjen nastal! Dvacátýosmý říjen, jehož bude vzpomínat národ dokud bude živ! Svornou vůlí, svornou prací všech — osvobozeni, svorni a jednotni stojíme — snad dokonce v slzách a poslouchámе jako děti.

Pořádek, klid! Ano, ano — ale radost máme, čistou, dětinnou radost, která se projevuje právě tak, jak kdo může a chce. Pořádek, klid! To neznamená: seď doma! Proto jsme všichni venku, prapory vlají, hudby znějí, lidé mluví — co — kdož to ví. My víme jen, že máme radost, že jsme šťastni. Pořádek, klid — ale což nám diktuje něco jiného naše nitro — náš bůh? Věru ne, a není ani možná. Neboť — „Milujte se a pravdy každému přejte!" tak to stojí napsáno na pomníku toho, k němuž přicházíme plakat slzy šílené radosti. „Milujte se a pravdy každému přejte!" Tak věrně plníme, Mistře, tvůj příkaz, že ani vlasu nezkřivíme na hlavě těm, kteří nás tu mučili a týrali a kteří strachem bledí tarasí se ve svých bytech a skrýších. Buď klidným, ty řemeslný chirurgu z policejního ředitelství, ty náčelníku maďarských vojáků, ty vůdče naší tajné policie i ty — karhane karhanská, který jsi nás trápil po pět let. Ale ty se přece jen trochu třes, neboť tobě, ty vrahu našich nejmilejších, dnes jenom dáváme lhůtu, abys vrátil, cos namamonařil, neboť tobě — neodpustíme nikdy! Nikdy ne! A to ti přísaháme při památce všech, které jsi umučil svým karhanstvím, že se přičiníme, aby byl nad tebou soud, soud spravedlivý!

Dnes ale, dnes 28. října, když se Rakousko „shroutilo a leží tu v krvi u našich nohou, zasaženo miseri-cordií přímo do srdce, nebude účtování. Dnes nejvýše ve veselém průvodu půjdeme městem, budeme zpívat, budeme hrát a — utopíme černožluté orly, kde jakého najdeme — neboť v tom je symbol naší svobody, našeho vítězství.

Chodíme tedy ulicemi, v nichž se rychle odstraňují německé nápisy, zpíváme a hrajeme, topíme rakouské, černožluté orly. To je zaměstnání nás — Pražanů 28. a venkovanů 29. října po celý den. Je to svátek světla a slunce.

A ještě něco děláme — to ale až hodně pozdě v noci, až utiší se hluk, vybouří nadšení, unaví hrdla zpěvem a ruce hraním i topením orlů — vzpomínáme.

A jako první myšlenka byla na naše svaté a dráhé mučedníky svobody, tak nyní dlouho, dlouho vzpomínáme na své milé, roztroušené po všech bojištích světa. Na ty v nenáviděných císařských kabátcích Rakouska, které již neexistuje, které se shroutilo, a leží tu v krvi u našich nohou, na ty dralié a zlaté hochy tam na Rusi, o nichž se teprve po čase nějaké podrobnosti dovíme, i na ty tam ve Francii a zejména na ty ve Francii, o nichž se tolik povídá, ba i jarmarečně básní. Tito hoši jsou v těchto chvílích vlastně teprve zosobněnou naší svobodou — ba oni jsou naším celým světem! Hovoří se o nich s uctivostí přímo dětinnou.

A jak tak hovoříme, rozmlouváme, vzpomínáme, hlavně vzpomínáme, my průměrní lidé, hluboko do noci v tento den, objevuje se nám teprve jasně a skvěle v duši celý mocný, jasný a veliký jediný zákon, který nás vedl a řídil, který nás sílil v tomto boji. Poznáváme, že „teprve zemí, již zúrodňuje a obohacuje produkty své kultury, stává se národ platnou součástí ve všelidském snažení po pokroku obecném. Ona formována jeho dělnou rukou sama též vtiskuje lidu jeho nesmazatelný ráz a charakter, ona živí všechno, což jeho jest, ovládána a přece ovládající, kolébka nových pokolení a hrob generací zašlých. Z ní vyrůstá píce pro živočišstvo jeho, z ní rostou i jeho bohové". Cítíme, že „kdyby naše božstvo — Nacionalism — bylo vyjádřeno starou formou", kdyby bylo našimi dávnými předky řezáno do dubového špalku jako druhdy Triglav, mělo by jistě jako on nebo někdy i Svantovít tři hlavy, tři tváře, tři masky" a že my, kteří jsme prožili 28. říjen, nemůžeme sloužiti žádné jiné, než opravdu božské tváři našeho boha, neboť „pod touto maskou kryje se vše, co souvisí s Neznámem, neboť co by bylo více na jeho hranicích než — láska? Láska k jiným, ku všem druhům na této krátké pouti světem, láska a pomoc v jich těžkostech a křečích, láska a pomoc — právě ve jménu boha Nacionalismu. Neboť, není-liž Nacionalismem ochrana svých

a láska ku všem?“ Takto k nám, do hloubi duše vzrušeným, promlouvá 28. říjen r. 1918 svou velebnou řečí! Takto nás zavazuje, toto nám říká a připomíná, kdybys žil jinak, kdybys sloužil jiné masce trojhlavého boha, nejsi hoden 28. října, neboť v tento den sestoupila k tobě z tajů samotného velikého Neznáma láska a řekla: **„Já jsem tvůj bůh! Nebudeš míti boha kromě mne!“**

Kapitola XXXI. Na stráž.

Zatím, co davy procházejí ulicemi, zpívajíce, hrajíce a topíce rakouské orly, mají ti, jež nosí červené košile, tuhou práci. Nazvali jsme je rukou celého národa, která pozvedla miseri-cordii a zasadila jí poslední ránu Rakousku, jež se na nás dívalo svýma krví podlitýma očima a jež se shroutilo i leží tu v krvi u našich nohou. Ano, neboť oni jsou vykonavatelem vůle Národního výboru. V tento den jasu a slunce a pak i v těch ostatních polosvátečních, polovšedních dnech, kdy se vzrušeni vracíme zase k své práci, nikomu ani nenapadá, co vše je třeba učiniti. Ale ti, kteří nosí červené košile, poslušni svého boha, který mluví v jich srdcích a svých patnácti, kteří radostně opět obnovují Českou Obec Sokolskou a svůj revoluční „Tělocvičný obzor“ mění v její „Věstník“, myslí na všechno. Oni obsazují kasárny, odzbrojují maďarské vojáky, oni ujímají se služby bezpečnostní v ulicích, oni krotí všechny ty živly, jež vedeny dřevěnou maskou rády by použily nejbližších dnů alespoň tu a tam k nějakému lupu, oni ujímají se i spravedlivých požadavků českého lidu a zabavují u našich karhanů zásoby zřejmě odporující všem předpisům, jež zůstaly v platnosti. Oni také ujímají se opuštěných strážnic vojenských na nádražích, aby tu prováděli kontrolu a dozor. Ale oni též jsou pohotově k rukám Národních výborů, vykonávajíce všechny jejich rozkazy, obsazu-

jíce místa zněmčená nebo vzdorující. Nahražují vojsko, jež teď je úplně v rozkladu. Jejich vůdcové v sídlech župních jsou zhusta jmenováni vrchními veliteli posádek, správci bezpečnostních oddělení a tak v š e c h n a výkonná moc je v prvních dnech revoluce v rukách těch, kteří nosí červené košile. Naše Národní výbory rozhodují, hlasují, rokují, prou se — ale sokolové to vše v y k o n á v a j í s láskou a bez ohledu na to, zda se jim to líbí a někdy i nelíbí, poslušni rozkazů svrchované moci národa a vůle lidu, jehož jsou, nebo alespoň m a j í být představitelem tyto Národní výbory. Jich kázeň a včasné, rychlé zakročení všude, jich pohotovost a organisace, která je ihned celá, přesná a pohotová na místě, oddaná a poslušná bez výhrady — to je ta pevná ruka, třímající naši miseri-cordii a zasazující poslední ránu. Kdož ví, zda by věc byla nedopadla hůře, alespoň krvavěji, nebýti této organisace, této pohotovosti. Viděli jsme příklady toho v Praze, v Olomouci i jinde, viděli jsme je pak zřetelně ještě dosti dlouho v severočeských, severo- a jihomoravských menšinách. Ba jsou místa a body, kdy tyto hrstky mužů v červených košilích holýma rukama ovládají a odzbrojují masy cizích vojsk, jsou chvíle, kdy hrozí vzpoury celých pluků i jednotlivých čet a kdy tito naši bratři sami vše překonávají, upravují, mnohdy nemohouce ani čekati na rozkazy svých Národních výborů, jež sice rozhodují, hlasují, rokují, prou se — ale bez positivních výsledků. Má na tom velikou vinu Praha, neboť ona má teď své starosti, ba má j e n s v é s t a r o s t i a nechává nás na venkově úplně bez instrukcí. Naše Národní výbory mají řešit otázky zásadní, celku se dotýkající, ale Praha mlčí, Praha nedá pokynů, Prahy se nedovoláš. Nikdo nezná rozsah své pravomoci, nikdo neví, jak má postupovati, jak rozhodl Národní výbor pražský v té nebo oné zásadě. Je tu zmatek, kolísání, nejistota, v níž jenom pevná a silná ruka, oděná červenou košilí, jest jista a pracuje bezpečně.

Teď dva — tři — čtyry dny po převratu, když všechny zbraně, všechny zásoby, všechna výkonná moc

přešla do rukou vašich — ó, bratři — teď, kdybyste si chtěli zahrát na socialistickou radu, kdybyste chtěli teď provést to, co ona týden před převratem zamýšlela, zdaž byste neměli více nadějí než ona, že se věc zdaří? Zdaž nemohla být republika vaší? Mohla, bratři, mohla, neboť vlastně byla vaší a záleželo jen na dobré vůli poslouchat — nebo — rozehnat naše Národní výbory, které jsou ustaveny tak moudře, aby každá strana politická měla svou „pojistku na prémii ze zisku revoluce". Vy si to uvědomujete a jistě i vašich patnáct to dobře cítí, dobře ví, ale — čest vám, bratři — ani stín myšlenky nezastaví se u vašich čel, abyste se o to pokusili! Vy jste vyšli do ulic a na hlídky, vedeni heslem svého odznaku: „Na stráž!" Vy jste se stali pravou, skutečnou a jedinou stráží národa, ale ani na okamžik jste nezatoužili po moci, o niž se tolik derou ti, jichž největším uměním bylo mlčeti, nebo jichž úkolem bylo „potírati náš nacionalism" za Rakouska.

Ano, takto jedná muž, takto jedná ten, jehož bohem je pomoc svým a láska ku všem!

Ó, bratři, vzpomínajíce na tyto chvíle, v nichž jste byli 12 i 16 hodin v práci, těžké, vysilující a zodpovědné práci, když jste i noci měnili si v den, abyste mohli pracovat pro národ, pro vlast, pro republiku, když jste pracovali věrni svému heslu „Ni zisk, ni sláva" v kasárnech, skladištích, pisárnách i vlacích v dešti i větru na nekrytých hlídkách u tratí, budov — bratři, na to vše vzpomínajíce, můžete si klidni říci: „Vykonali jsme svoji povinnost jménem Páně a pravda jeho zvítězila!"

Kapitola XXXII. Domů.

Čeští vojáci, nyní úplně odříznutí od vlasti, dověděli se, co se stalo. Ať byli na Rusi, v Polsku, Uhrách či italské frontě, která se teď úplně shroutila, ať v lazaretech, kasárnech, skladištích nebo na posici, všichni

mají jedinou touhu, jediné heslo: „Domů!“ Jako lavina nebo rozvodněný proud řítí se širokým tokem příval vojska všech uniforem do vlasti. Vagony jsou přeplněny, jede se na stupátkách, chodbách i střechách, v noci, v chladu při vyražených oknech beze světel, ale jede se — domů! Všechny rakouské odznaky, jablíčka, orlíčky i hvězdičky se odparují a s opovržením zahazují. Kde co černožlutého se nechalo již před hranicemi. A na všech stanicích přicházejí sokolské hlídky, odjímají zbraně a vojenské potřeby — pro mladý stát! Však toho všeho bude nám ještě třeba! Ne den, ne dva, týden, dva týdny, tři týdny trvá tento překotný úprk, tento šťastný návrat! Personál železniční jest vysílen, naše hlídky jsou vysíleny, ale proud neumdlévá, spíše roste a mohutní. Praha jest cílem dobré poloviny! Praha slavnostně oděná, vyšňořená prapory, jež radostně vítá všechny své syny. Ale co znamená to „domů“ u českého vojáka? To znamená shodit nenáviděný císařský kabát, odkopnout daleko od sebe ty otrocké hadry a dát se do práce. Ale jaké? A kdo se postaví dosud hrozícímu nebezpečí se všech stran? Vždyť tu máme ještě polské a maďarské „regimenty“, ozbrojené „regimenty“, které drží své posice a vyčkávají? Kdo obstará alespoň strážní službu, když český voják chce domů a domů, ale tito Maďaři, Rakousku věrní nebo nejistí Poláci, Němci, kteří vůbec mají k našemu převratu své stanovisko, jak se zdá, místy ani mnoho nespěchají? Kdo zastaví tento příval, kdo z jednotlivců, kteří chtějí domů, udělá novou naši, českou armádu? Ať se o to kdo chce pokusí, hned to neudělá nikdo! Nejméně pak vysocí důstojníci bývalého Rakouska, kteří se přihlašují houfně do služeb republiky. Zde je třeba prozatím vypomoci jak se dá a strhnout příkladem, pořádkem, kázní, po případě i přísností a domluvou, osobním vlivem představených. Počíná se organisovat naše armáda. První v Praze nastupují stráž námořníci a invalidi. Zlatí, dobří naši invalidi. Zmučeni a zničeni Rakouskem, slouží své zemi! Zasluhujete, bratři, aby se na Vás ještě po letech vzpo-

mínalo! Obstarávají hlídky, zapomene se na ně ve shonu a zmatku a oni hlídají, věrně a poctivě, nejdříve stojíce, pak klečíce i sedíce po zemi, vysíleni, hladovi, polomrtvi, vzdáleni toho ruchu a šumu, beze zpráv, jídla, styku, rozkazu — ale vydrží na svých místech! Zlatí, dobří!

Ale ku prvním setninám pravidelného vojska, narychlo utvořeným z neznámých lidí, jak se přihlásili, přidávají se i živly nekalé. Tak nám stráž opře pušku o vrata a odejde, nebo dokonce sebere vše, co stačí unésti a zmizí i s puškou. Oj, bude asi třeba zbudovat pravidelnou armádu, pevné setniny spolehlivých lidí, oddaných vládě, aby bylo jádro k dalšímu vybudování armády, po případě ochrana proti živlům nekalým!

Kdo tu pomůže, kdo se obětuje! Hle, opět a opět — nemůžeme si pomoci — líčíce tyto chvíle vidíme při práci ty, jež nosí červené košile. Tentokráte přidávají se k nim i studenti a členové D. T. J., aby utvořili čtyři pluky „Stráže Svobody" v Praze, Brně, Budějovicích a Plzni, jako základ budoucí armády československé.

Jsou to první a jediné jednotky, na něž se můžeme spolehnout bez výhrady v prvních chvílích naší samostatnosti. Sluší si to dobře zapamatovati, neboť tito lidé heroicky šli z domu, šli dobrovolně, sloužili znovu, když všichni ostatní měli jedinou touhu, jediné heslo: „domů". Rádi vzpomínáme na tyto chvíle. A bylo to zejména v prvních dobách po převratu, když tyto pluky svým vystupováním, jednáním a již i svou pouhou existencí, ale hlavně svým vnitřním životem dokazovaly, že jest skutečně možna dobrovolná, vzorná, zkázněná armáda československá, spiatá k sobě páskou vzájemného, poctivého bratrství, bez ohledu na šarže a tituly. To byly tedy pluky Stráže Svobody, zřízené a sestavené z největší části z těch, kteří nosí červené košile!

Čest jim, bratře, čest jich příkladu! Dravý proud vracejícího se vojska konečně řídne a ustává. Jak

mnoho skvělých, statečných činů při tomto návratu zaniklo v nepaměti, jak mnoho českých lidí osvědčilo svou věrnost, pevnost a svou „lásku ku všem“ právě teď! Vzpomeňme však jen těch, kteří s nadlidským úsilím ovládli a provedli skoro nemožný úkol, dopravovati tím, co nám po Rakousku zbylo, tyto masy domů. Jsou to naši stateční železničáři. I jejich obětavost, i jejich nadlidská práce vykonala pro nás mnoho a budeme proto na ni vděčně vzpomínati. Dělali nadšeně, pracovali rádi, vždyť i pro ně má ono radostné „domů“ jistě kouzelný zvuk. Ale „domů“, není-liž to ku svým? A není i v tom část našeho boha Nacionalismu?

Kapitola XXXIII. Na Slovensko.

Sotva jakž takž ovládneme situaci doma, položíme základy ku zřízení naší armády, jest jí již nade vší pochybu svrchovaně třeba, neboť to, co se děje na Slovensku, nyní již na našem Slovensku, opravdu a jedině našem, jest pokračováním maďarských hrůz a vyvražďovacího systému německo-rakouského. Krvavé násilnosti a zvěrstva na pokojném obyvatelstvu a naopak i výtržnosti a rabování jsou na denním pořádku. Mimo to není jisto, jak se věci vyvinou a tak, chceme-li Slovensko opravdu zachránit a myslíme-li to s jeho štěstím a svobodou vážně, je třeba zakročit, je třeba Slovensko obsadit.

Vysíláme tam k tomu účelu co můžeme z našich jakž takž zformovaných armádních jednotek a doplňujeme je narychlo dobrovolníky, kteří se přihlásí.

Je přímo radostnou shodou okolností, že první transporty našeho vojska, našeho československého vojska na Slovensko vypravují se právě v onen den, kdy Německo uzavírá příměří, kapitulujíc tak úplně před dohodou. Je to 11. listopadu 1918.

Naši vojáci, naši bratři jdou, tedy sotva za dva

týdny po osvobození z rakouského jha znovu na smrt a není to jen obavou, není to jen frází, je to smutnou skutečností. Mnoho našich výborných, našich nejlepších druhů, kteří celou dobu války pracovali proti Rakousku, kteří „šidili" vojenské pány jak se dalo a jak mohli, kteří v zázemí „vychovávali" naše nováčky k české velezradě, šlo s nadšením a dobývalo drahou slovenskou půdu, jež se stala jejich hrobem. Krev česká znovu po staletích kropí tyto svahy a stráně a je to mnohdy krev nejlepších! Vzpomínám jen Tvého osudu, Tvého vzoru, Tvého hrdinného příkladu, drahý Jiříčku Hostinský! I Tebe kryje slovenská půda, i Tebe, kterýs byl sice jen voják v řadě, ale kterýs byl vždy a všude na svém místě! Mnohé vedl Tvůj vzor! Spi klidně a s Tebou všichni, kteří položili své životy z lásky a nadšení jako první vojáci republiky na Slovensku! S Vámi, drazí, nám zemřelo mnoho! I zde mají ti, kteří nosí červené košile, lví podíl. Nejen, že mnozí z nich vypravují se na Slovensko jako vojáci a jsou duší svých oddílů, ale vznikají i samostatné, dobrovolné čety sokolské, jež bojují zde v prvních řadách, vedle pravidelného vojska. A v okupačních jednotkách, již ucelenějších a zkázněnějších, které na Slovensko později se dostavují, nalézáme četné dobrovolníky sokolské, a to jsou též první šiřitelé sokolství v této dosud nešťastné, ale tak krásné zemi, jejíž budoucnost a rozvoj zastíní jednou mnohé!

Krok za krokem, bitku za bitkou vyklízíme a pacifikujeme toto naše Slovensko! Oj, jaká škoda, že je zde mnoho povolaných, ale málo vyvolených pacifikátorů! Jak jinak mohly se vyvinouti všechny věci na Slovensku, oč šťastnější mohli býti zde tito naši bratři, i my jejich štěstím, kdyby všichni, když šli do této země, byli si uvědomili, že naším bohem je „ochrana svých a láska ku všem" a že základním heslem nejen naší revoluce a našeho nacionalismu, ale i celého našeho života jest a jedině může být ono, již tak často zde opakované: „Milujte se a pravdy každému přejte!"

Kapitola XXXIV. Klíč.

Nyní, když máme zajištěnou vládu, když jsme zachytili a jakž takž upravili proud vracejícího se vojska, když ti, kteří nosí červené košile, věrně vykonávají a provádějí vše, na čem se usneseme a když nám zařídili i čtyři pluky Stráže Svobody, musíme se ohlédnouti též po naší „pojistce prémie ze zisku revoluce". Nepustili jsme ji — pokud jsme oficielními politiky — nikdy se zřetele, ale teď obzvláště musíme dbáti, aby bylo postupováno podle našeho „revolučního patentu", neboť teď a nikdy jindy budou se rozdělovati úřady, uchvacovati moc! Tak uvažuje naše oficielní politika, tak také jedná. Kde jaká komise, jaký úřad, jaká r o z h o d o v á n í nebo m o c, tam nastupuje v platnost automaticky naše „pojistka na prémii ze zisku revoluce". Umírat na Slovensko, ponocovat v netopených čekárnách, hádat se s vracejícími vojíny, zabavovat, hlídkovat — vůbec p r a c o v a t, p o s l o u c h a t a o b ě t o v a t s e, k tomu se ovšem náš patent nevztahuje, to je vyhraženo těm, kteří se obětovali, kteří umírali, ponocovali a zápasili po celou válku, těm, kdož nosí červené košile a jejich n a i v n í m pomocníkům. Neboť není-liž naivním dělati tohle, když máme pojistku na prémii ze zisku revoluce v kapse?

Jest přirozeno, že podle tohoto patentu zařídíme si tedy i naše revoluční Národní shromáždění. Promítneme prostě náš klíč do většího čísla, znásobíme jako ve školním příkladě počet členů Národního výboru a máme parlament! Ví bůh — žádné revoluční shromáždění světa nebylo tak snadno hotovo!

Nebudeme se ovšem při tom ohlížeti na nějaké ty vzpomínky na nedávné časy, na nějakou minulost, na odpor proti tomuto našemu „nárazníkovému státu československému", který cítili tu a tam někteří naši nynější spolupracovníci, kteří chtěli, viděli a prohlašovali, že Vídeň jest a zůstane „salonem národů". Také nám nebude vadit, když mezi těmito našimi revolučními poslanci objeví se i ti, kteří se vyhnuli naší přísaze,

kteří nemohli dobře slíbit a zavázat se, že „vytrvají až pozdraví samostatnost svého národa", co na tom, jen když schvalují alespoň nyní náš revoluční patent a uspokojí se pojistkou na prémii ze zisku revoluce, to přec je prokázané vlastenectví a snaha udržeti tento „nárazníkový" stát, třeba jsme proti jeho zřízení protestovali.

Také nám naprosto nevadí, že všichni tito naši poslanci budou musit uvítat našeho presidenta a osvoboditele dr. T. G. Masaryka, až se vrátí před vánocemi do Prahy ze svého vyhnanství, a že zúčastní se tohoto vítání i ti, kteří před časem psali, že „Masaryk má nesvědomitost sedět sám v teple a činit zde lidi nešťastnými" — myslíš, bratře, že mu nebudou moci pohlédnout do očí? Mýlíš se, ach, velmi se mýlíš! Ne jen že se mu do očí podívají, ale až přijede a než se rok s rokem sejde, budou vydávat obsáhlá díla o Masarykově činnosti zahraniční, budou popisovat svěžími barvami to „teplo" v Kijevě i jinde za hvizdotu kulí užívané a budou dokazovat v potu tváře, že patří jim a že je jejich tento hrdina, tento dříve „nesvědomitý" Masaryk. Ó, bratře — co můžeš čekat od dobrovolného hasiče českého nadšení, od toho, jehož úkolem v r. 1917 bylo potírat český nacionalism? Nic, bratře, zhola nic jiného než toto! Buď ještě rád, že se spokojí, prozatím spokojí, naší pojistkou na prémii ze zisku revoluce, neboť tento druh lidí má stejný hlad po moci, po vládě, po zemi, tento druh lidí cítí stejně krutě sobecky jako náš německý nacionalism, jako krutá maska našeho trojhlavého boha, pod níž visí krvavý meč, neboť jest jeho duševním potomkem a době přizpůsobeným pokračovatelem, jemuž je vzdálen na hony tvůj bůh, žádající: „Milujte se a pravdy každému přejte." Však se o tom záhy přesvědčíš! Zatím, ale nekaž si mysl těmito úvahami, nerozčiluj se nad jedním vynálezem revoluce, shledáme-li se ještě někdy — ač v to nedoufám — při vzpomínkách na pozdější doby uvidíš, že jsme i pak byli velmi „šťastní" ve svých vynálezech, a že jsme

učinili mnohé objevy, ba že jsme je i uzákonili, jen aby nám neunikla a zůstala pokud možno nejdéle v platnosti naše pojistka na prémii ze zisku revoluce.

To však mohu ti prozradit hned, že ti, kdož pracovali, kdož revoluci dělali, kdo se obětovali a zejména ti, kteří nosí červené košile, byli již a priori vždy vyloučeni a že se také o nějaký podíl, nebo dokonce „pojistku" nikdy nehlásili, neboť — jak vidíš a uznáš sám — dělali revoluci, pracovali a obětovali se zcela z jiných pohnutek.

Kapitola XXXV. Den slávy.

Dvacátý prosinec 1918 zůstane vždy v paměti našeho národa pevně zachován. Toho dne byli jsme teprvé celí, teprve sví, teprve opravdu doma. Je to den příjezdu Masarykova.

Národ, který nemá krále, nemá příležitosti k velikým slavnostem, pořádaným pro jedinou osobu, ale my — dokud máme mezi sebou prvního svého presidenta — máme každý den a každou hodinu příležitost připomenout si, co zmůže jedinec a poklonit se veliké síle, idealismu a obětavosti jeho. Jak teprve, když vstupuje po prvé mezi nás! Hle, to se tedy opravdu zosobňuje naše republika, to je naše svoboda. Umělci všech věků líčí nám ji v podobě svěží dívky, náš věk, naši umělci vidí ji tu dnes před sebou živoucí a skutečnou v podobě vážného muže, skoro starce, neboť tento náš president — to je zosobněná naše svoboda!

Proto také jde mu v ústrety celý národ, proto obklopují ho ti, jež pod jeho rukou bojovali za naši svobodu, proto i ti, kdož nosí červené košile, provázejí ho do Prahy, neboť i oni jsou jeho bojovníky na domácím bojišti.

Však je to také pro tebe, ty dre Urbane lvího srdce, a ty, „pane otče" Štěpánku, vždy tak dobře radící, jediným zadostiučiněním, jedinou a troufám si říci za

vás za oba — největší — odměnou, že smíte v tento den, jako prostí členové v řadě, provázeti naši zosobněnou svobodu při vjezdu do pražských bran.

Jedete ve vagonu před ním již z Budějovic a přes ošklivou zimu a stálé přeháňky sněhové je vám sladce a teplo, neboť vás „hřeje nadšení". Svoboda, tolik vytoužená, volnost tak těžce vybojovaná, republika tak milovaná zde, dnes teprve nabývá skutečné a konečné své podoby a existence. President dlí mezi námi, projíždí městy, místy a dědinami a vstupuje do Prahy. Co cítíš při tom, český člověče, průměrný český člověče? Cosi jako veliký klid, důvěru, bezpečnost, jistotu. Až dosud, až po tento den zdálo se ti vše snem, vše vidinou, nejistým obrazem, zdálo se ti, že každé jitro, každý večer může přinést změnu, že se něco zřítí, něco praskne, shroutí, že se tvá mladá svoboda promění v dým a kouř, že zmizí za rachotu hromu v propadliští krve a hrůzy, že se vrátí doby Rakouska. Bylo ti jako dětem, jichž rodiče odešli a které samy tráví v rodinné chatě svou první noc. Nebojí se, ale vše je děsí, očekávají něco velkého, zvláštního, mimořádného, co číhá ze všech stmělých koutů a co je s to je zničit, před čím nutno bdít a varovat se. Ale nyní, s tímto naším dobyvatelem svobody vrací se nám i pocit bezpečnosti a jistoty. Věříme, že ten, kdo nám ji získal, ji také zachová. Ano, zachová nám ji náš prvý president, náš dobyvatel. Jako dříve panovníci byli hrdi na titul „dobyvatel", jehož dostihovali výbojem a zvětšením své moci, svého panství, službou kruté tváři bohu Nacionalismu, tak tento náš prvý president, tento náš veliký dobyvatel získal si hrdého tohoto názvu dobytím srdcí veškerého národa, neboť i on slouží masce lásky trojhlavého boha. A tak je nám dnes jako dětem, jimž se rodiče vrátili, jako dětem, které našly svého otce.

Nechť tedy žije president dobyvatel! Nechť žije dr. T. G. Masaryk! Nechť žije náš otec! Ten, jehož rakouský ministr před 8 měsíci nazval „bídným a ubohým" a jenž je teď králem našich srdcí!

Skloň hlavu, bratře, a naslouchej! Naslouchej dobře všemu, co praví, neboť v tom je tvůj úkol, tvůj program, tvůj život pro příští dny:

„Vše, co jsme podnikli, čeho jsme dosáhli, dosáhli jsme skutečnou prací. Čeho jsme dosáhli, též udržíme, doplníme a zdokonalíme. Čeká nás ještě mnoho práce, ale nás práce těší a já každého k ní zvu, neboť je nám všem společná!“

EPILOG.

„Tak stojí tu," jak jsme viděli na počátku, opět „pevně vkořeněn v zemi svých národů a rozpřáhá mocně svá ramena nad všemi národy Evropy i světa trojhlavý bůh — Nacionalism. Za ním pak zdvihá se v tajemné hloubce do obrovských rozměrů a nezbadatelné temnosti velebné Neznámo s mystickou nádherou hvězdnatých světů a nezměrných dálek. U jeho paty pak bují náš život — lidský život — národní život — v němž se obráží střídavě trojí tvář, trojhlavého boha". Viděli jsme však také, kterak národ, chce-li být sobě věrným, může sloužit jenom jediné hlavě, jediné formě tohoto boha. A viděli jsme, kterak v dlouhých a hořkých chvílích války od jejího počátku až po strašlivý — pro nás ovšem vítězný — konec ctil národ náš, vyznával a sloužil opravdu jedinou masku, jedinou tvář svého boha. Tu, která je ochranou svých a láskou ku všem. A viděli jsme, že ve jménu této tváře dosáhl slavného vítězství, zatím co vyznavači tváře meče byli zdrceni, a dřevěná, tupá, sobecká beznárodnost vysloužila si jediné: Povinnost všech lidí dobré vůle a čistého srdce shladiti ji s tváře země!

Hle, život náš bují dál a rozvíjí se u paty našeho boha. Když počal se rozvíjeti v drama světové války, byli jsme roztříštěni, zmateni, bez plánu a směru pro velikou bouři a velikou dobu. A teď, když v utišující se první části bouře — neboť světový přerod touto válkou teprve začal, ona byla jen předehrou, jen prologem úžasného dramatu, jenž se rozvine dále v našem

věku a zachvátí, zavíří světem, maje svůj protějšek snad jen ve stěhování národů a ztroskotání starých kultur — stojíme na prahu těchto velkých dějů, sice opět roztříštěni na strany a straničky — ale toť chmýrkou jest proti světovému dění — zato však mající pevný, mohutný, veliký program a cíl. Pověděl nám o něm ten, kdo nám dal naši svobodu, svým lapidárním výrokem: „Tábor, to je program!“ Ale Tábor, to je zároveň i „království boží na zemi“, jak o něm snili Táboři. Království boha, jenž je láskou. A proto náš program, náš cíl, naše spása v tomto velikém zápolení a „přehodnocení hodnot“ jest v lásce. Jest vedle toho i v rovnosti a bratrství, v práci a svobodě. Ale v rovnosti z lásky, v bratrství z lásky, v práci z lásky a v svobodě z lásky! Proto, bratře, hledáš-li spásu národa, hledáš-li právo a pravdu, hledáš-li rovnost a bratrství, hledej lásku, rozsévej lásku, miluj! Neboť „kdybys hory přenášel, lásky kdybys neměl, nic nejseš“. Mluví k tobě o tom Tábor, jenž jest naším programem, mluví k tobě o tom duch dějin tvého lidu, duch otce a matky a duch těch všech, kdož zhynuli u Zborova, Terronu i na Piavě, v žalářích a na šibenicích rakouských i hladem na frontě doma — neboť ti všichni šli za heslem mistra, jenž psal v žaláři, v okovech očekávaje svoje upálení: „Prosím též, abyste se milovali, dobrých násilím tlačiti nedali a pravdy každému přáli!“ To jest jediná pevná směrnice pro tebe a všechen lid v příštích bouřích. Jen v jejím znamení zvítězíš!

Nezapomínej však, že „národ bez země — bez svojí vlastní, svobodné země — těká matně a s málo užitkem v různých podobách a skupenstvích prostorem“.

ROZLOUČENÍ.

Bývá zvykem na počátku knihy otisknouti předmluvu, v níž autor ozřejmí své úmysly a vytkne nedostatky a chyby, jichž si je vědom a kterých se snad i úmyslně dopustil. Jestliže na místě předmluvy otiskuji jak na konci této práce omluvu, činím tak u vědomí, že jest jí velmi potřebí.

Práce tato vznikala ex post z nahodilých poznámek soukromých a z paměti. Jen data historická a vývoj věci jest ověřen — ovšem opět jen časopiseckými zprávami, pokud mi byly dostupny. Rád doznávám, že nejpřehlednější pomůckou byly mi v tom směru staré ročníky časopisu „Nový lid" v Brně. Jest možno, že některá vzpomínka, na př. o proniknutí prvých zpráv o legiích, o provolání V. Duška, různých procesech atd., je zařazena buď předčasně, nebo opožděně — nebylo mi lze tyto věci dosud při nejlepší vůli zkontrolovati, ale na obsahu a závěrech to ovšem ničeho nemění.

Nechci, aby moje knížka byla považována za dějiny — k tomu jí také mnoho schází — nebo za líčení tajné činnosti podvratné — k tomu nejsem povolán. Zachycují jen to, co jsem si myslil, nebo co si myslím teď, vzpomínaje na tuto nedávnou minulost. Netřeba snad podotýkati, že názory a závěry zde projevené jsou zcela soukromými a osobními. Nesouhlasí-li někdo s nimi, nechť laskavě napíše své, jako já napsal. Jen tak bude zachován správný obraz budoucím věkům.

Vím, že se moje knížka mnohým líbiti nebude a obávám se skoro, že se vůbec nebude líbiti, ale nepíši

ji proto, aby byla zábavou, nebo příjemně hřejícím, lichotivým líčením. Chci, aby byla dokumentem, jak žil a myslil průměrný český člověk v těchto dobách a aby byla pomůckou historikovi, který po letech přikročí k popsání bez odporu veliké naší doby, neboť se obávám, že po letech se mnohé zapomene a opět jiné bude tradicí, či snad i zlými lidmi úmyslně zkresleno.

Znám veliké nedostatky své práce a očekávám četné výtky, proti jedné se však předem ohražuji — je to výtka stranickosti a nepravdivosti. Má-li všechny ostatní vady — této jest prosta, neboť jsem se ze všech sil upřímně snažil být pravdivým, poctivým a nestranným. Nemohu ovšem za to, že dnes jsou největšími nespokojenci a nejradikálnějšími revolucionáři proti republice největší zbabělci z dob Rakouska, právě tak, jako nejzuřivějšími — ovšem „slovními“ — vlastenci opět namnoze největší váleční „karhani“. Soudu a hněvu těchto dvou druhů obyvatelstva našeho státu — nemohu je při nejlepší vůli nazvati jinak — se ovšem ani nevyhýbám, ani nelekám.

Jan Pelikán.

ČESKOSLOVENSKÉ EXPEDICE SVAZEK 1.

JAN PELIKÁN,

NÁŠ ODBOJ DOMA A JEHO

SOKOLSKÁ DUŠE.

(28. VI. 1914 — 21. XII. 1920)

TISKNUTO V DÍLNÁCH GRAFIE V PRAZE

ROKU 1920.

ŘÍDÍ A VYDÁVÁ F. ŽĎÁRSKÝ

V NUSLÍCH ČP. 41.